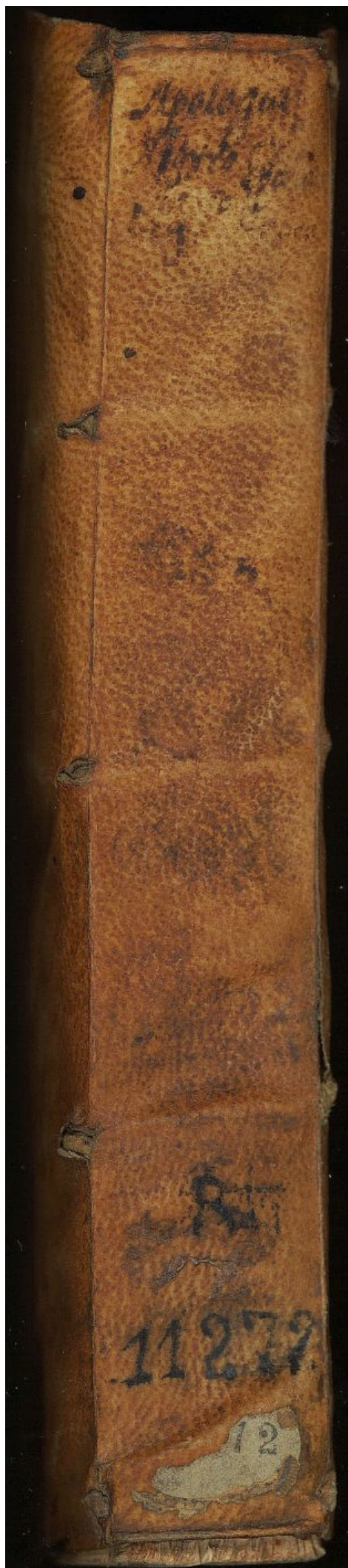
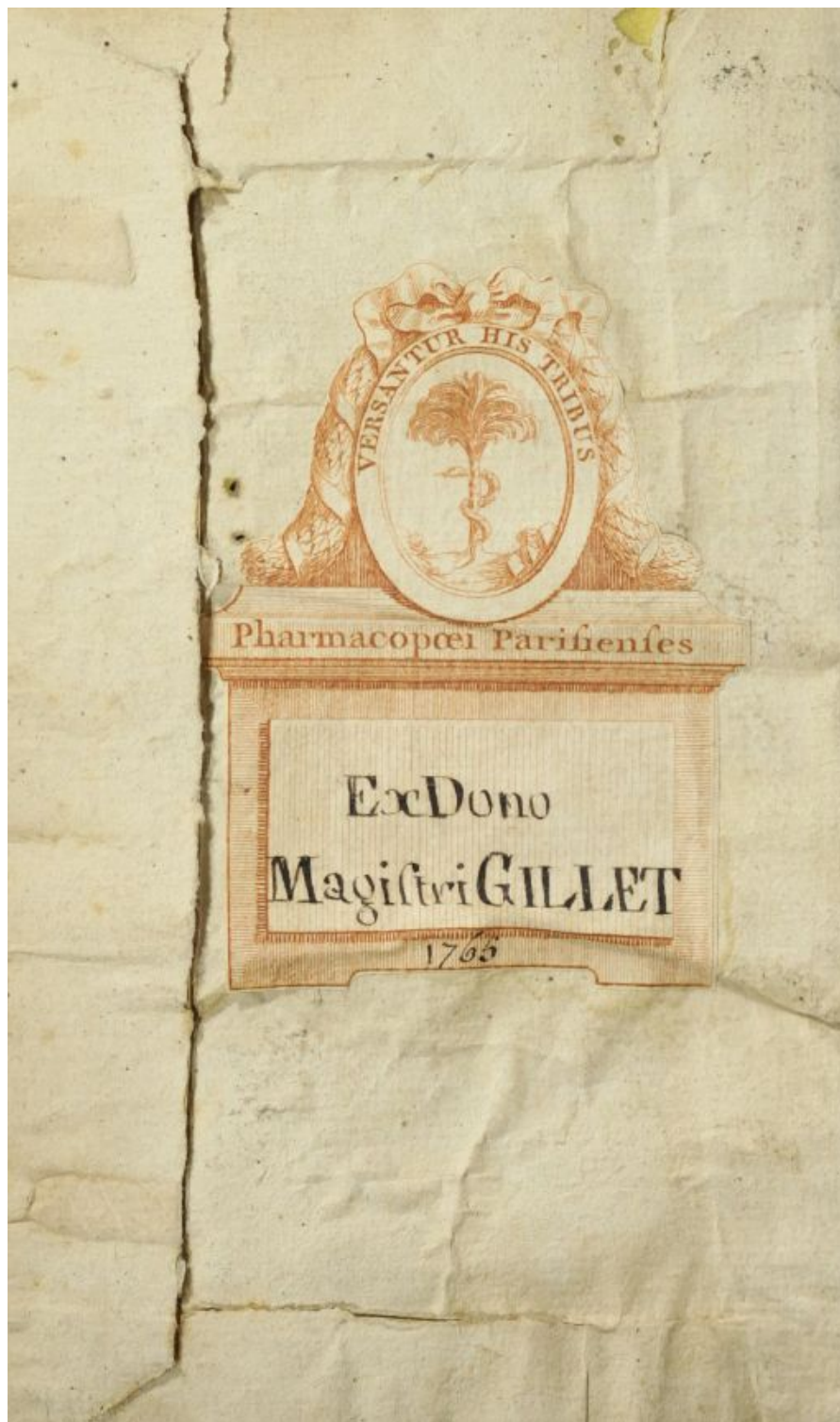

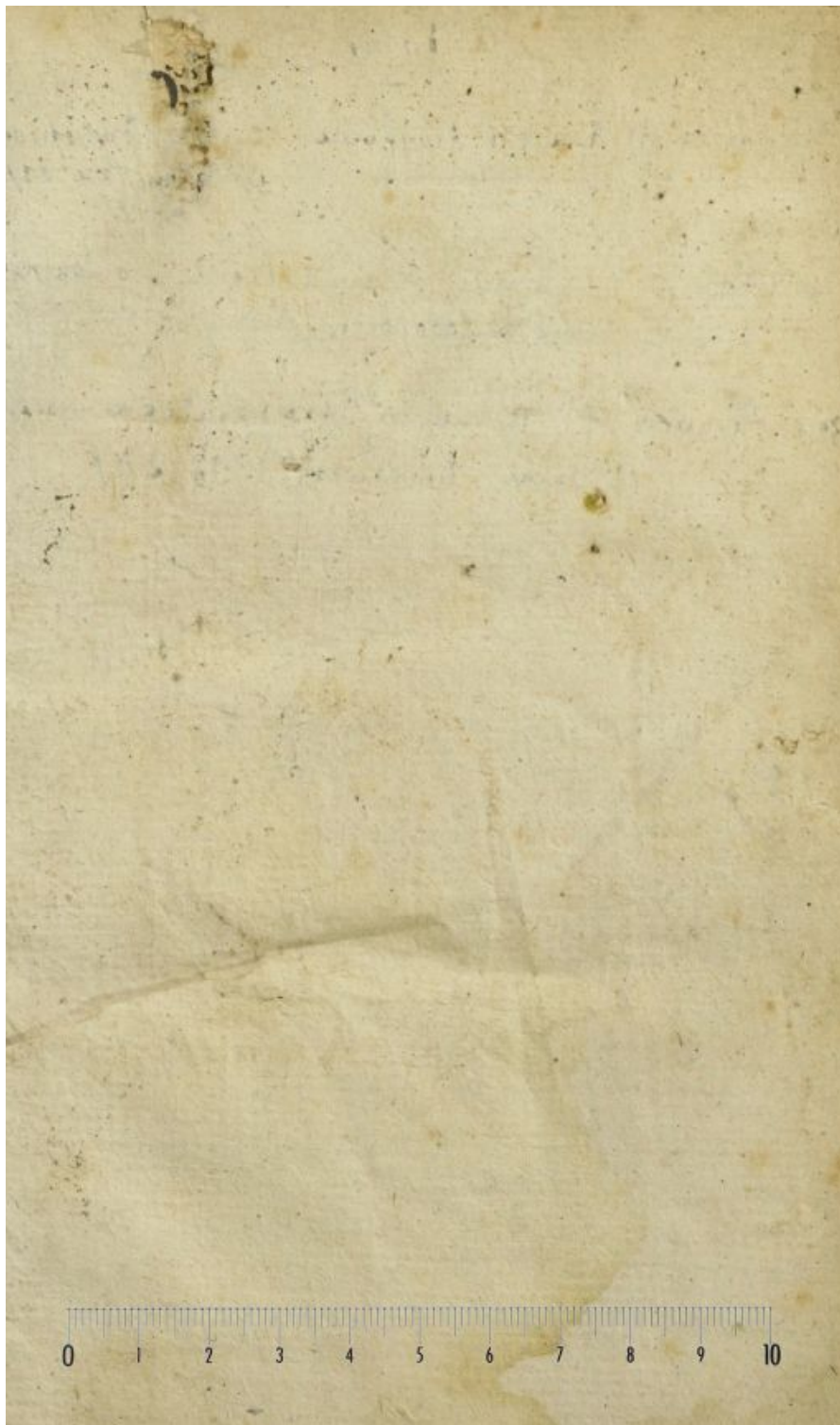
**Le Doux, Gaston. Apologia
argyropoeiæ et chrysopoiaæ. Adversus
Thomam Erastum medicinæ in schola
Heydelbergensi professorem. Ad
illustrissimum Principem Ludovicum
Gonzagam Nivernensium &
Rethelensium ducem. Authore
Gastone Claveo subpræsiede
particulari Nivernensi.**

*Nivernis?, ex officina Petri Roussin Typographi D.
Ducis Nivernensis & Rethelensis. M. D. XC., 1590.
Cote : BIU Santé Pharmacie RES 11272 (1)*

Table

- 1° Claves (G.) - Apologia Argypoeiae et Chrysopoeiae
Nivernis, 1590, 217 p.
- 2° Claves (G.) - Directa et vera ratio propugnandi
Lapidis philosophici - Nivernis, 1592, 80 p.
- 3° Claves (G.) - De triplici preparatione argenti
et auri - Nivernis, 1592, 24 p.

RF Rés 11272
APOLOGIA

ARGYROPOEIAE
ET CHRYSOPOEIAE.

*Aduersus Thomam Erastum medicinae
in schola Heydelbergensi
professorem.*

Ad Illustrissimum Principem Ludoui-
cum Gonzagam Niuernensium
& Rethelensium Ducem.

*Authore Gastone Claneo subpræsidente par-
ticulari Niuernensi.*

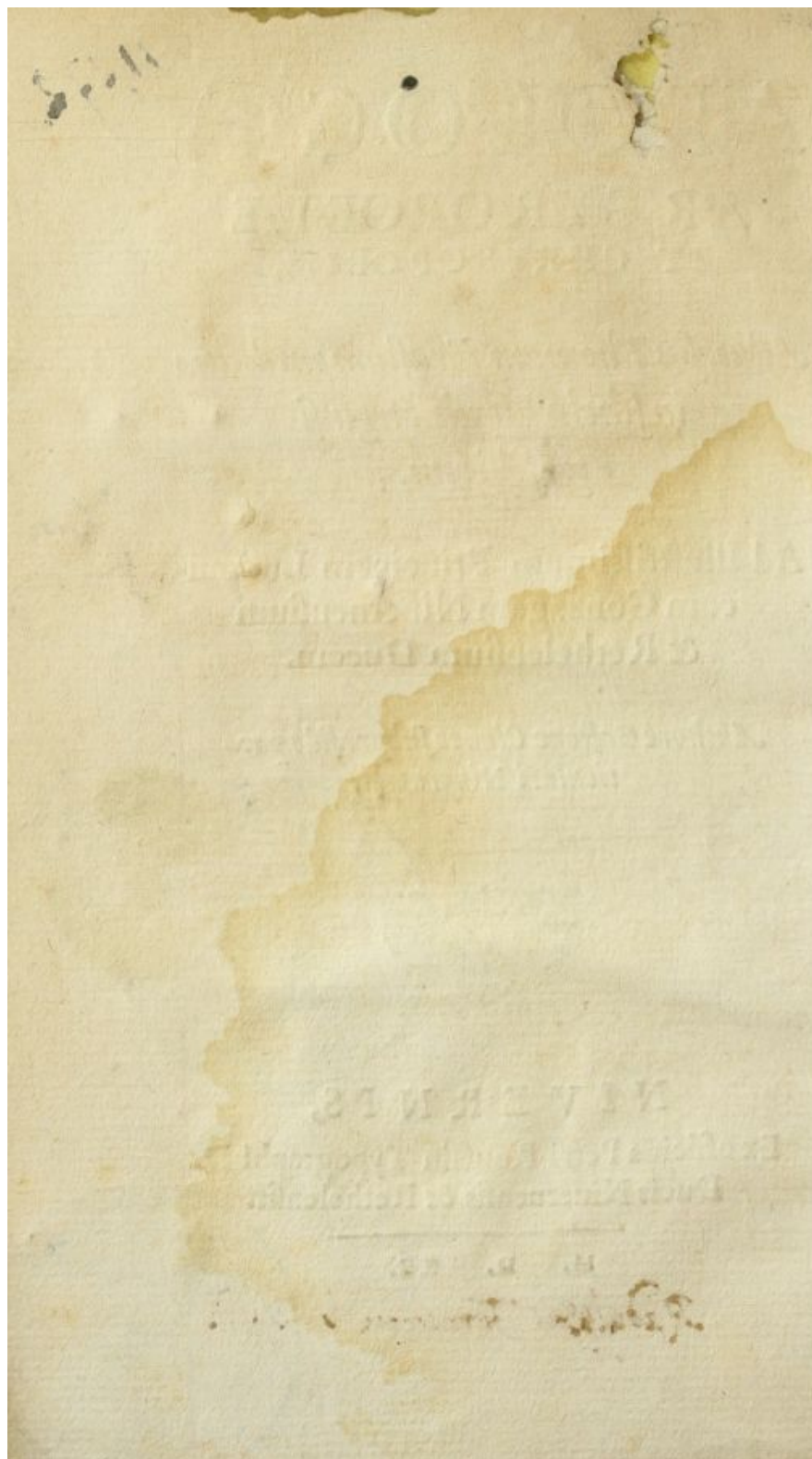
N I V E R N I S,

Ex officina Petri Roussin Typographi D.
Ducis Niuernensis & Rethelensis.

M. D. XC.

Radulphus Fornerius P. D. D.

ILLVTRISSIMO

*Principi Domino suo Ludouico Gō-
zagua Niuernensium & Rethelen-
sium Duci Gaston Duclo subpræses
particularis Niuernensis, Salutem
& fœlicitatem peroptat.*

I quidquã est, Princeps
illustrissime, quod ci-
uitatem semel rectè
stabilitam ab euerfio-
ne immunem conser-
uare & retinere possit,
vnica sanè est obediētia à populo Prin-
cipi, qui illi præest, præstanda. Ipsa est
firmissimum & solidissimum fundamē-
tum, quo superædificatæ ciuitates nus-
quam postea collapsuræ sunt. Hanc ti-
bi obedientiam, Princeps illustrissime,
cum ex præcepto vocis euangelicæ nos
tibi subditi debeamus, eò magis debe-
mus, quòd catholicæ fidei & religionis

A ij

re ipsa sis & semper perseveraueris propugnator acerrimus. Hinc viget eadem fides & religio catholica in tota tua prouincia, nec quisquam est, qui se illius legibus submittere detrectet. Verum alia etiam est causa obedientiae tibi praestandae inuictissima, beneficia nimirum tua in gentem tuam Niuericam à te collata, Quae tot & tanta fuere ab initio auspiciatissimi & felicissimi tui aduentus in hunc usque diem, ut eadem gens vitam tibi debere & fortunas suas omnes deuouere, & velit nolit agnoscere cogatur. Tu ut verus pater patriae ijs, quae ad conseruandas huiusce tuae prouinciae familias pertinet, eminens semper prouidisti. Cum enim harum conseruandarum ratio partim consistat in constituendis magistratibus, qui iuri dicundo praesint, ipsumque aequabiliter unicuique reddant, & sceleratos poenis coerceant, partim in auertendis ijs, quae maiore vi accidunt, Quis nescit, illustrissime Princeps, te in constituendis illis magistratibus solam probitatis, capacitatis & experientiae eorum rationem habuisse? Non auro eos stabiliisse, ne venale ius redderent, non pre-

cibus ne iisdem iuri reddēdo flecti possent, sed tua sponte, perspecta prius, & plerūque à te ipso examinata eorumdē conscientia, doctrina & rerum experientia? Quòd ad graues tributorum exactiones & militum insolentes deprædationes attinet, quis etiam ignorat te consilio regū adscitum inopiam patriæ tuæ verè & constanter proposuisse, tuique gratia & fauore moderationem quandā tributorum subitos tuos consecutos fuisse? Lasciuia autem & deprædationem militum, quibus nihil ægrè magis ferunt imbelles agricolæ & qui ruri habitāt, auctoritatē tuam & præsentiā, quoties adfuit, quātūm fieri potuit cohibuisse? Maxima hæc quidē sunt, Princeps illustrissime, beneficia tua erga populum tuum collata, quæ tamen conferenda nō sunt cum his, quæ ab execranda, deploranda tamen nece regis, eidē populo à te collata sunt. Postquam enim ab exercitu, cui defendēdē catholicæ religionis causa in Aquitania præfectus eras, in aulā regiā euocatus rediisses, atque hinc in hanc tuam prouinciam te contulisses, quantā ex tui præsentia & auctoritate vtilitatē

A iij

patriæ tuæ omnes incolæ tibi quæ subditi
perceperint, toti Galliæ est notissimum.
Cæterarum ferè prouinciarum omnes gē-
tes hisce calamitosis & miserrimis tēpo-
ribus assiduis militum incurfionibus ve-
xati, nec quid suum sit aliquid habere,
iactitare possunt. Omnia & in urbibus &
ruri aguntur vi. Metus, pavor & diffidē-
tia vbique singulis momentis omnium
corda obsidet: in urbibus præsidiorum vis
legem dictitat ciuibus & magistratibus,
quos olim eadem reformidabāt: Perpe-
tua dissidia, iurgia & bella intestina, im-
pune scelerati deprædantur, in omnibus
silet vox iudicis. His urbibus qui præ-
sunt & imperant, nihil ciuibus largiuntur,
quin potius quod habet, auferunt. Hisce
omnibus malis singularis tua prudentia
nos liberauit. Vnusquisq; tam domi quā
ruri tutò & nullo metu perterritus res
suas satagit, omnia iure aguntur, nōdum
vox iudicis siluit. Quis autē audeat cō-
queri te quidquā à tibi subditis exegisse,
quin potius profiteatur tuis sumptibus li-
beralitate tua omnium saluti cōsuluisse?
Quibus sanè commodis & bonis nusquā
potiti fuisset, nisi confestim grauissi-

mo dissentionum & opinionum morbo
succurrisses, quibus non minùs gens tua
affecta & penè obruta erat,quàm ceteræ
prouinciæ:Neque tamen ferro aut mili-
tari manu,cum potuisses, remediũ huic
morbo adferre voluisti, sed quæ in cate-
ris Gallia partibus pax & cõcordia, bel-
lorum finis, multa cum interneccione cõ-
quiri non potuit, eandem tua singulari
prouidentia & admonitionibus inuictis
& summa ratione fultis, hominibus tuis
cum omnium salute attulisti. Fælices ni-
mum nos, si bona hæc omnia à tua pa-
terna beneuolẽtia fluxisse agnouerimus,
& accepta excellentiæ tuæ retulerimus,
& sine quibus iam actum esset de nobis.
Cõtra miserrimi & fœda ingratitude
labe inquinati, si tantorum bonorũ gra-
tiarum actionem supplices non retuleri-
mus, iussisque & mandatis tuis proni nõ
paruerimus. Talpa etiã cæciores, si, quæ
nobis mala impendebant, nisi ea tua ex-
cellentia auertisset, non perspexerimus,
cum cæterarum regionum aut vrbium
homines quotidie iter transigẽtes & huc
appellentes agnoscant, qui se velut ex or-
co in elysium quoddam migrasse palam

profitentur. Præter hæc memorata beneficia tua, Princeps illustrissime, quæ metropolis ciuitatis tuæ tibi subditis cū cæteris patriæ tuæ Niuernensis communia fuere, alia quoque beneuolentiæ & liberalitatis tuæ dona persenserunt. Primum meditatus præclaras tum respublicas tum ciuitates florere celebrium virorum numero, qui & vitæ sanctimonia pollerent, & singulari doctrina conspicui essent, easque perpetuò conseruari non posse nisi per subrogationem, collegium Iegistiarum tuis sumptibus instituisti. Ex horum scholis iuuenes instructi plerique, iampridē doctrina præclari & conspicui emerfere, & quotidie emergunt magnæ spei & expectationis adulescentes, qui rempublicam aliquando administraturi sunt. Farendum est enim ingenuè in erudienda iuuentute huiusce societatis homines antecessoribus nostris præfuisse. Deinde, Princeps illustrissime, vt omni beneficiorum genere ciuibus tuis eandem paternam beneuolentiam tuam demonstrares, impetraisti à regibus anteaçtis immunitatem tributorum, quibus olim exonerata erat hæc
tua

tua ciuitas metropolis, eique te sponte delegasti, & quotannis eadem tributa tuis nummis ex proprio tuo arario desumptis persoluisti, tuosque exoluendo liberos reddidisti. Sunt etiam ex genere eorum, quæ præclaras vrbes efficiunt, ingeniosi multarum artium artifices. Hinc vitrariæ, figulinæ, & encausticæ artis artifices egregij iussu tuo accersiti & immunitate tributorum alliciti præstantia opera ciuibus tuis commoda, magisque exteris admiranda subministrant. Sed & nouissimis hisce diebus typographum & sculptores ingeniosos multis tuis sumptibus huc appellere iussisti. Sic viris conspicuis ciuitatem tuam ornatâ, ædificiis quoque perpolitam esse voluisti, præsertim quòd & lignorum, lapidû calcis, & arenæ, quæ ad ea construenda sunt necessaria, multa esset copia. Verû obstabat nescio quoddâ graue emphytheosis iugum, patrum nostrorum minùs quàm iure liceret ædificiis impositum. Hoc onere deterrebantur, qui proprietatem haberent ædificare, seu ne ob cessationem solutionis vectigalis per triennium in commissum caderent, vel

B

ne ad hæredes, nisi vtrique focij essent, urbana prædia transfirent. Hac igitur in re etiam prouidisti : Et ne amplius hac occasione imposterum deterrentur ab ædificando , apud consilium Regis impetrasti, vt edicto mutatum sit graue illud & velut tyrannicum & barbarum vectigalis onus in aliud alterius speciei dominium mitius , scilicet census. Pro his omnibus, Princeps illustrissime , nihil à nobis exigis, quàm obediētiam tibi iure debitam, & vnanimem omnium consensum, quo te magis munitū quàm multis hominum milibus sæpe palam declarasti. Quantum ad me attinet, Princeps Illustrissime , nolim omnium tuorum ciuium tibi que subditorum postremus haberi , qui tuis iussis parere peroptem , non solum quòd in vniuersum ex eorum sim numero, qui & iure diuino & naturali & ex liberalitate tua obstricti sunt , verum etiam quòd alia peculiaris sit causa, qua idem hoc debeā. Anno enim 1584. cum ego vnus ex decurionibus huiusce tuæ vrbs metropolis, Lutetiam, me contulissem , & publicorum negotiorum rationem tibi red-

didissem, tu me subpræsidis particularis officium gerere iussisti. Cum minùs, quàm de hoc cogitarem, meque huic oneri subeundo imparem mihi conscius essem, meque immeritum agnoscerem, tu nihilominus sufficere me posse existimasti, & præstito iuramento hoc titulo me donasti. Scio, Princeps Illustrissime, pro tot & tantis tuis erga me beneficiis, nihil à me aliud præstari velle te, quàm vt hoc officio, vti virum decet probum, defungar, & quem iuri dicundo præesse voluisti, vnicuique sine iniuria ius reddam. Hæc, si non vt debui, saltem vt potui, præstiti: Verùm an esset in me aliud, in quo parèdi tibi desiderium meum magis demonstrare possem, cogitavi. Sanè ingenij mei vires adeo tennes & imbecillæ sunt, vt obsequio excellentiæ tuæ debito minùs respondere possint: At id nos velle oportet, quod possumus, non autem ex diuerso audere posse, quæcumque volumus. Existimaui igitur excellētiam tuam non omnino aspernaturam, si, quod de Argyropœia & Chrysopœia sentirem, nomini tuo dicarem, & in lucem proferre.

B ij

Non me latet artem hanc iampridem multis inuisam, & iisdem de ea differentes, ridendi, atque imprimis Erasto medico germano, aduersus quem hanc artem tueor, multis argumentis probabilibus eam impetendi occasionem præbuisse. Sed si vera est ars, nihil est quod inuisa aut irridenda sit. Si argumenta in contrarium adferantur aduersus Erastum probabiliora, & ipsa experientia comprobentur, nihil est quod Apologiam hanc improbare possit Erastus. Nam ceu multa probabilis ratio vera esse persuadet, quæ falsa esse experientia ipsa coarguit, sic & ex aduerso multa impossibilia probabilis ratio suadet, quæ experientia ipsa vera esse comperiuntur. Finis rerum, ait Aristoteles, non cognitio, sed praxis. Equidem ignarus non sum institutum hoc meum professionis meæ metas transgredi, mihi que, quod vulgo solet, obiici posse. Ne sutor ultra crepidam. Verum ita à natura comparatus sum, ut quæ abstrusa & à vulgi sensibus longè remota essent sedulo inuestigauerim. Nec propterea tamen quæ propriæ professionis essent partes & officia

vsquam huc vsque deseruerim , aut deferturus sim. Quas horas plerique pilæ, chartis, & aliis ludorum generibus collocare solent, easdē in inquirēdis naturæ arcanis collocaui. Solent etiam plerique propriis studiis alia alterius generis studia intermiscere. Sic ego iam ab ineunte adolescentia velut à natura impulsus, progrediēte etiam ætate , cum per otium licuit, nunc autem non licet, si quid veri & sinceri hac arte præstari posset, inuestigauī : non comparandarum opum desiderio , quas sanctio Iustiniana sufficientes necessariis rebus exhibere solet, sed discendi. Sicut alimentum sumimus vt viuamus, non autem viuimus , vt be-luarum more saginemur, sic hæc ars non expetenda, vt ditiores efficiamur, sed vt ijs sine quibus multæ artes addisci nequeunt, non careamus. Quod si omnia quæ de hac arte tradita sunt , verissima non sint , saltem ea quæ experientia vera esse comperi , nemo nisi iniuria falsitatis coarguere poterit. Mihi sat erit, Princeps Illustrissime , qui de omnibus sapienter & grauiter iudicare soles, si hæc Apologia nomini tuo dicata, authorita-

B iij

te tua in lucem prodibit. Ipsa enim sola
 se tueri non poterit. Illam igitur auspi-
 cio excellentiæ tuæ, dum à grauioribus
 studiis respiro, in vulgus emitto. Nec
 dedignabitur excellentia tua, si illi pla-
 citū sit, ab humilissimo seruo tuo, quod
 parendi tibi gratia offertur, recusare.
 Deum optimum maximū supplex oro,
 Princeps Illustrissime, & mi Domine,
 vt te incolumem seruet, vitamque tuā
 in longos & fœlices annos protrahat,
 mihiq̃ue gratiam hāc largiatur, vt quot
 vitæ meæ supersunt dies, iussis tuis ca-
 pescendis & exequendis eos impendere
 possim. Ex tua metropoli vrbe Niuer-
 nensi Calendis Aprilis. 1590.

ADMONITIO AD LECTOREM.

*Plura vocabula idiomate Græco magis propriè
 enuntiata fuissent, sed defuerunt
 typographo characteres
 Græci.*

APOLOGIA

ARGYROPOEIAE

ET CHRYSOPOEIAE.

O V V M hoc dicendi *Exordium.*
 subiectū quasi à pro-
 fessione nostra alienū
 plerique statim audi-
 to Apologię seu de-
 fensionis huiusce ti-
 tulo damnabunt. Sed & plures temeri-
 tatis me coarguent, quòd cum potentis-
 simo aduersario Thoma Erasto germa-
 no medico atque excellentissimo phi-
 losopho in re toties pręiudicata congre-
 di audeam : Tum verò quòd in re tam
 abstrusa multisque multorum seculorū
 viris amplissimis hætenus incognita
 certi aliquid & veri pronuntiare contē-
 dam. Multi, vt varia sunt hominum in-
 genia, de hac nostra Apologia seu de-
 fensione Argyropœię & Chrysopœię

variè estimabunt. Quibus omnibus rē-
sponsum esse velim, me nullis eorum es-
timationibus ab hoc instituto meo auo-
cari posse, dum Reipublicę, cui omnes
fortunarum nostrarum maiorem partē
debemus, prodesse puto. Sanè ego, vt
varię sunt à natura hominum inclina-
tiones, cum aliquando per otium licuit,
veterum, qui hac de re tractauerunt, vo-
lumina diligenter perlegi, naturam me-
tallorum proprijs examinibus explora-
ui, hos qui huiusce artis secreta prę cę-
teris callere putabantur, adiui, consului:
Multa multis ab hinc annis tentavi: Et
quam summi viri operam in euoluēdis
libris à professione propria alienis suc-
cisiuis horis collocarunt, in hoc artis stu-
dio iisdem horis eandem operam ali-
quando impendi. Neque alius fuit mi-
hi scopus, quàm veritatis agnoscendę
studium, quam vnumquemque virum
probum totis viribus amplecti oportet,
Veterum scripta ferè omnia ænigmati-
ca & veluti Apollinis oracula nulla arte
tradita deprehendi, vt incertus magis ab
eorum lectione abierim, quàm cum pri-
mùm ad eam accessissem. Solus Geber
Arabs

Arabs aliquo ordine atq; methodo hanc artem tradidisse videtur: Sed, vt ipse fateretur capite vltimo suæ summæ perfectionis, vbi magis apertè locutus est, ibi magis artem suam occultauit. Plura etiam sophistica atque inutilia veris & vtilibus miscuit, & quam plerique ex illius libris metamorphosin expectabant, in sese ipsis experti sunt: Ita vt ex diuitibus pauperes euaserint, & ex honestis viris turpes habiti sint. Quod & ijs idem accidisse video, qui aliorum scripta nullis rationibus fulta, sed per manus tradita experiendo miseri & mendici conspiciuntur. Quæ cum omnia apud me perperderem, aliquem reipublicæ fructū allaturum me posse putavi, si quàm verè hæc ars posset subsistere, apertè, & certa methodo, explosis omnibus ambagibus, quantum animi vires ferunt, in lucem proferrem. Ita enim fiet, vt qui in re tam abstrusa magis veritatis agnoscendæ studio quàm acquirendarum opum desiderio tenebuntur, eos forsitan minimè hæc perlegisse pœnitcat: Hi verò, qui oleum & operam hætenus perdiderunt, auctorum suorum & proprios errores a-

C

liquando emendent, & sapere incipiant: hi verò qui nondum in his aliquid degustarint, si fortè incumbere studium sit, viam rectā ingressi nusquam postea aberrare possint. Omnes autem qui hęc perlegerint, & intellexerint ab impostorum & sophistarum dolis & fraudibus impostorum tuti sint. Quid quæso utilius & humanum magis, quam aliquò pergentibus, viam, quam ignorant, rectam demonstrare, & in eandem, si fortè aberrauerint, reuocare? Nec quisquā nisi iniuriā possit institutum hoc meum dānare quasi ab ea arte, quam profiteor, alienum. Incidunt enim sæpe in forensibus iudiciis quæstiones, quæ à Iureconsultorum responsis aliena videntur, ut de arte medica, de quamplurimis alijs artibus, quas tamē eos ignorasse pudeat, qui causas agunt, atque hac ratione peritos artis prius consulere, quàm cliētes defendere cogantur. Memini paucis ab hinc annis foro nostro Niuernensi, dum causas adhuc agerē, quæstionē hanc tractatam esse. Cuius quidam huiusce urbis, à quodam, quem tunc impostorem ignorabat, torquem, quem aureum asse-

uerabat, empturus eundem fabro aurario lapidis lidij examini probandum mandauerat. Ea probatione coram emptore statim peracta, renūtiavit faber aurarius torquem esse aureum, & ex auro puro constare. Hac fretus fiducia ciuis torquem, tanquam ex auro puro cōstaret, emit. Paulò post tempore vna ex eodē torque fibula scissa intus esse argētea tātūm, exteriùs verò & in superficie aurea esse depræhēsa est. Emptor statim fraude cognita de damnis & interesse aduersus fabrum aurarium contēdit, quòd illius asseueratione falsus emerit, quasi ignorance propriæ artis de culpa teneretur. Contra faber aurarius se rogatum solūm lapidis lidij probationem, quàm verè retulisset, non autem scalpri, tentasse, eiusque rei nomine nullam accepisse mercedem. Consultus à prudentissimo atque amplissimo viro, cuius nunc sum collega, quid iudicandum putarem, respondi, Si torquis tātūm deauratus esset, aduersus fabrum aurariū sententiam dici oportere, quòd sola deauratio lapidis lidij probatione iterata sapiùs apprehendi potuisset, Sin verò aurū

superficie torquis adglutinatum corpus per se substitisset, exceptione tutum fabrum aurarium, eumque absoluendum, quod minimè lapide lidio, sed scalpro tantum iudicari potuisset. Secundum hoc interlocutione lata, aqua acri probatione vnius ex fibris facta substitit corpus aureum in imo vasis vitrei, argentum verò effusum & solutum in aqua acri conspeximus. Quod si sola deauratio fuisset, in puluerem impalpabilem & tenuissimum eiusdem vasis vitrei fundo subsidisset. Hoc ubi ab emptore cognitum, à lite discessit, præiudicalem enim sententiam præiuderat. Verum ita iudicari non potuisset, nisi consultis hac de re fabris aurarijs, atque emendicatis eorumdem consilijs. Quod autem Erasto, qui probris & conuitijs multis hanc philosophiæ partem, cuius ignarus fuit, lacerasset, respondere sub finem Apologiæ conabor, iudicio saniorum hominum relinquam, responsio nostra futura sit necne potior probris & conuitijs. Equidem Erastus vir fuit summæ authoritatis, sed fuit homo, multasq; artes & faciles quidem ignorauit, quæ imbecillioris inge-

nij homines non ignorauerunt. Multas quidē vniuersales propositiones in medium adduxit, at eas, quæ arti huic sunt propriæ, & peculiare, ignorauit. Quod ad ceteros attinet, institutum hoc meum, vt volent, æstiment. Iis tantum scribo, qui non indicta causa, sed omnibus hinc inde examinatis & perpensis rectè iudicant, & arcana Dei suspiciunt & venerantur. Nec verò mihi quis imputet, vel vitio vel crimini, si quæ hætenus celata sunt, in lucem proferam. Imo coarguendi veteres necnon & cæteri, qui rem per se satis obscuram suis inuolucris obscuriorem reddiderunt. Quod si agendi methodum celare illis licuit, saltem rationes & causas, ex quibus, à quibus, per quas, & propter quas ars consistere possit, aperuisse debuissent: Quod à nullo eorum præstitum video. Nec tamen verendum fuerat ad hanc artem perueniri posse, quantumuis perspicuè & verè scriptis mandetur, nisi à peritissimo & in principiis artis maximè experto manibus tractetur. Speculatio tamen sola periucunda est, & grauioribus studiis prægrauatos animos reficit. Iam igitur

quotquot estis arcanorum perscrutato-
res acerrimi, & veritatis amantissimi, huc
adeſte, Vobis enim admiratione digna
& nuſquam ab aliquo ſcriptis mandata
perſpicuè & verè patefaciam, & defini-
tionibus, diuiſionibus & demonſtratio-
nibus phyſicis, quantum fieri poterit, il-
luſtrabo. Vno etiam momento compre-
hēdetis, quidquid iam ſenex & ſexagin-
ta annos natus multis meditationibus &
experimentis triginta quinque ferè ab
hinc annis, cum per otium licuit, com-
prehendere potui, vt, an verè hæc ars
ſuſſiſteret, inueſtigarem. Agendi tamē
methodū ſilebo, nec niſi quantum quæ-
ſtionis probandæ, an ſit ars, neceſſitas
iucumbet, generaliter attingam. E R A-
s t v s Germanus natione in ſchola Hy-
delbergenſi profeſſor librum edidit, cui
titulum fecit, De Medicina noua Para-
celſi, Pars prima. Is liber excuſſus Baſi-
leæ per Petrum Pernam anno Domini
1572. Librum hunc cum ſuccuſſiuis horis
perlegiſſem, vidi ſub finem tractatam
quæſtionem hanc ab Eraſto, Vtrum ex
argento viuo aut ignobilioribus metal-
lis tranſmutatis, verum, legitimum, na-

*Propoſi-
tio.*

naturale & sincerum aurum argentumue
 arte confici possit: Multisque tandem &
 validissimis argumentis, & ex eorum
 authoritate, qui iudicio & eruditione
 præstant, constanter negat id fieri posse.
 Ego verò contra constanter adfirmo ex
 argento, plumbo, stanno, ære, ferro, nec
 non ex argento viuo, aurum, & ex his
 quinque posterioribus argētum verum,
 legitimum, naturale & sincerum à cau-
 sis naturalibus arte ministrante confici
 posse. Hæ sunt sententiæ ex diametro
 pugnantes. Posterioris sententiæ defen-
 sionē suscipio: Atque idipsum est quòd
 hac Apologia præstare conabor. Equi-
 dem si quis vnquam validissimis argu-
 mentis artē hanc oppugnauit, vnus om-
 nium est Erastus summus philosophus
 & consummatae eruditionis. Sed tantò
 magis insignis erit victoria, si in hac phi-
 losophiæ parte vicero. Quod efficere
 me posse confido. Et si autem ad proba-
 tionem propositæ quæstionis, scilicet
 Argyropœiam & Chrysopœiam artem
 esse veram, sola sufficeret experientia,
 quæ vicem demonstrationis habet, ta-
 men vt res clarior sit, & manifesta ma-

*Definitio
Argyro-
pœia &
Chryso-
pœia.*

gis, altiùs defodiendum esse existimaui.
Argyropœia & Chrysopœia est ars, quæ
materiam argento & auro proximam
eamque naturalem à causis naturalibus
efficientibus in formam argenteam aut
auream promouere docet. Et vt defini-
tio explicetur, Dixi esse artem, quæ mo-
uet naturales causas, vt discerneretur à
natura, quæ etiam sola sua spōtē nullius
alterius ope accita argentum aut aurum
ex suis principijs & causis gignit. Dixi
etiam materiam à causis naturalibus
moueri, vt quatenus materia & causæ ef-
ficientes spectantur, argenti & auri con-
ficiendi ratio tota à natura pēdeat, Qua-
tenus verò naturæ suam propriam ma-
teriam subijcit, vt ipsa agat, sit hæc ad-
ministratio arti propria. Sic & plurimæ
artes definiuntur, vt Agricultura, Medi-
cina, quarum effectus sunt naturales, sed
quia præceptiones certas & arti proprias
& peculiæres tradunt, efficere dicuntur.
Sic qui oua gallinæ subministrat, vt
ijs incubet, dum excludantur, aut calorē
gallinæ imitando ea fouet, vt etiam pul-
li generentur, pullos efficere dicitur, ta-
met si hic ortus à vi naturali ouis insita
dependeat.

depēdeat. Sic & Argyropœiæ & Chry-
sopœiæ artifices argentum & aurum ef-
ficere dicuntur, dum veluti ministri pro-
ximam materiam subiiciunt, & præce-
ptiones tradunt, quibus eadem à causa
naturali efficiente fiunt. Sic & Aristote-
les artem nimirum id esse statuit, à quo
demum omnis motus proficiscitur. Ad-
ieci in definitione materiam proximam
argento & auro subiici oportere, quod
non ex omni materia promiscuè omne
fiat, sed quod ex ea tantum quæ formā
certam nullo intermedio à causa efficiē-
te apprehēsurā sit. Id autem in progres-
su manifestum magis erit. Tandem &
postremo loco additum est, materiam
hanc proximam in argenteam aut au-
ream formam promouendam esse, vt
intelligatur idem argentum & aurum
arte ministra à natura fieri, quale à sola
natura. Ex hac definitione partienda *Partitio*
mihi videtur in tres partes hæc Argyro- *Argyro-*
pœiæ & Chrysopœiæ ars. Harum prior *pœia &*
erit cognitio naturæ metallorum vti ea- *Chryso-*
dem natura ipsa in lucem ædedit sua spō- *pœia.*
te ex se sola. Cum etenim idem argen-
tum & aurum atque natura producit, ars

D

illi ministrans producere contendat, hoc præstare neutiquam posset ignorata metallorum natura, præsertim argenti & auri, vt eadem omnino efficiat. Secunda pars erit cognitio materiæ proximæ argento & auro, & causæ efficientis & mouentis eam ad formam argenti & auri, arte scilicet ministrante naturæ. Et si enim diuersa sit materia proxima ex qua argentum & aurum à sola natura fit, ab ea, ex qua arte ministra eadem ortum subeunt, tamen vtriusque & naturæ & artis scopus ad vnum eundemque finem contendit, scilicet ad formam argenteam aut auream capessendam. ^{Præma} ~~Posterior~~ pars erit methodus aut modus agendi, & hic solius est artis, nec naturam omnino promiscuè æmulatur, nisi quatenus ad eundem finem & scopum ad quem natura, deducit. Tres igitur has partes Argyropœiæ & Chrysopœiæ ordine tractabimus, ex quibus sententiam nostram tuebimur, hinc experimentis quibusdam confirmabimus. Tandem argumentis Erasti respondebimus. Sic Apologiæ finis imponetur. Sed priusquam naturam metallorum disquiramus, eadem in om-

*Ordodicē-
dorum.*

nibus concretis corporibus explorare oportu-
 num esse existimamus, & summa-
 tim quidem & generaliter, cum alioqui
 vberius à physicis hæc haurienda sit. Sic
 fiet, vt cognita in genere rerum omniū
 natura, facilius sit aditus ad penetrādam
 metallorum naturam. Omnium igitur *Natura re*
 concretorum corporum natura ex eorū-^{rum} omniū
 dem causis dignoscitur. Scire enim ali-^{ex causis}
 quid, vt ait Aristoteles primo physicorū,^{dignosci-}
 est per causas cognoscere. Causæ autem ^{tur.}
 rerum sunt, Materia, forma, efficiens, & ^{Causæ re-}
 finis. Materia est ex qua aliquid fit, in ^{rum qua-}
 natura enim nihil nisi ex præjacente ma- ^{tuor.}
 teria aut subiecto fit. Forma est, quæ dat ^{Materia}
 esse rei, & per quam res nomen habet. ^{quid sit.}
 Efficiens causa est, quæ mouet materiam ^{Forma}
 ad aliquem finem. Finis est propter quē ^{quid sit.}
 aut cuius gratia efficiens mouet mate- ^{Efficiens,}
 riam. Est autem materiæ diuisio, vt alia ^{quid sit.}
 sit remota, alia media, alia proxima. Ma- ^{Finis, quid}
 teria remota dicitur, quæ multas muta- ^{fit.}
 tiones & formas subitura est, priusquam ^{Diuisio}
 formam alicuius ex quatuor corporum ^{materiæ.}
 naturalium generibus induat. Sunt autē ^{Materia}
 quatuor hæc corporum genera, ^{remota,}
Vegetabile, Sensibile, & rationale aut in- ^{Quid sit.}

*Materia
media,
Quid sit.*

*Materia
proxima,
Quid sit.*

*Formarū
genera
quatuor.*

telligens. Et hæc materia longo distat
interuallo ab vnoquoque horum. Ea est
materia prima, quæ sola imaginatione
aut intellectu non sensibus comprehen-
ditur: Item quatuor rerum primordia,
Terra, Aqua, Aer, & Ignis. Ante enim il-
la nulla alia fingi potest materia. Mate-
ria media est inter remotam & proxi-
mam, quæ quidem proximior est formis
horum quatuor generū corporū, quàm
materia remota, sed magis ab iisdē for-
mis distat, quàm materia proxima. Vt,
alimenta propiora sunt corpori anima-
lis quàm elemēta, remotiora autē quàm
sanguis, qui ex illis gignitur. Materia
proxima est quæ proximè ad formam
accedit, & veluti quiddam imperfectum
est relatum ad alterius corporis formā
perfectiorem. Materia hæc proxima est,
vt vnumquodque generis semen, in vni-
uocis generationibus, aut quod loco est
seminis in æqui-uocis. Sed de hac mate-
ria proxima plura nobis mox dicenda
sunt. Formarum autem genera natura-
lia sunt ea quatuor quæ dicta sunt, Scili-
cet forma mistorum simpliciter, Vege-
tabilis, Sensilis, & rationalis & intelli-

gens. Hæ formæ naturæ magis quàm
 materia rationem obtinent, Quippe à
 quibus sit omnis effectio, Materia autē
 potentia sit tantum, quæ non agit, sed
 patitur propriè. Causa autem efficiens *Diuisio*
 variè diuidi potest. Verum sola hæc nūc *causæ effi-*
 sufficiat, quod alia sit vniuersalis, alia *cientis.*
 particularis. Vniuersalis causa est Deus *Causa vni-*
 summus optimus maximus, qui in prin- *uersalis*
 cipio quidem solus ex se solo sua infini- *quæ sit.*
 ta potestate sine alijs quibuscunque cau-
 sis ex nihilo cuncta creauit. At cū post
 mundum ab illo creatum voluit natu-
 raliter & extra miraculum ex iam crea-
 tis rursus eadem progigni, cœlis & astris
 vt causis vniuersalibus has vices com-
 misit: Sic tamen vt idem ipse Deus cū
 his & causis particularibus semper con-
 currat. Hæ igitur causæ vniuersales om-
 nia hæc, quæ in hac mundi vniuersitate
 cernuntur diuersi generis aut diuersæ
 speciei producūt. Aequiuocæ autē dicū-
 tur, quod equabiliter omnibus impertiāt,
 & diuersorum effectuum sint causæ. Parti-
 cularis autem causa efficiens est, quæ in *Causa par-*
 materiam proximam seu in dispositum *ticularis*
 sibi subiectum tantum agit, vniufque *quæ sit.*

D iij

speciei aut qualitatis effectum producit,
& vniuoca appellatur, qualis est vis &
facultas in vnoquoque semine, quæ ip-
sum mouet dum ad finem peruenerit.

*Causa fi-
nalis quæ
sit.*

Finis autem aut causa finalis in iisdem
corporibus ex elementorum permistio-
ne concretis est, vt forma fiat. In Physi-
cis enim finis idem est quod forma. His
generaliter sic diffinitis disquirenda est
metallorū, de quibus est disputatio, na-
tura, quæ sola vi naturæ in visceribus ter-
ræ orta sunt. Quæ natura non minus ex
eorundem metallorum causis, scilicet
materia, forma & efficiēte dignoscitur,
quàm reliqua mūdi mista corpora. Me-
tallorum igitur sicut & ceterorum cor-
porum omnium materia remota, sunt,
vt dictum est, terra, aqua, aër & ignis, ex
quibus originem traxisse omnium phi-
losophorum vnanimis est sententia. Gi-
gnēdis enim corporibus mistis vnus e-
lementi materia satis esse non potuisset,
sed necesse fuit quatuor illa permistio-
ne confusa rebus idoneum se subiectum
exhibuisse substrataque fuisse. Et si au-
tem prima illa rerum primordia sint ma-
teria metallorum remota, proximiora

*Materia
metallorū
remota
quæ sit.*

tamen iisdem sunt quàm vegetabilibus
aut sensibilibus. Quippe quòd elemen-
ta hæc quatuor sensibus conspiciantur
quasi prima esse metallorum necnon
omnium inanimatorum soboles natura-
lis. *Materia metallorum media in visce-*
ribus terre ea est, quæ vi causæ efficientis metallorū
ex elementorum prima mistione in ali-
media.
quod medium transit, quod nondum ta-
men est *materia proxima.* Quod me-
dium est veluti quid informe, nec certā
in natura habet speciem: Quod, quid sit
ab authoribus nō est traditū. At *materia*
metallis proxima, ea est, quæ nullarum
metallis proxima.
aliarum mutationum interuentu à causa
efficiente perficitur, & proximè formam
metallicam induit, nondum tamen est
metallum, sed aliam habet à metallo
formam, & vnica sola illius mutatione
forma exurgit. Quæ autem sit illa ma-
teria proxima in mineris terre, variæ fue-
runt eorum, qui hac de re scripserunt, o-
piniones. Aristoteles enim tam subli-
mum, quæ *supra terram, quàm inferio-*
rum, quæ *in visceribus terre gignuntur,*
duplicem exhalationem ait esse horum
metallis proxima.
materiam. Exhalationem quidem à ter-

ra, quæ sit sicca & calida, & ab aqua, vaporem, qui sit frigidus & humidus. Non sic tamen ut exhalatio sicca humore destituatur, nec vapor humidus siccitate, sed in illa siccitatem, in hac humiditatem superare. Exhalationem igitur siccam dicit esse fossilium, ut sunt lapidum genera non liquabilia, sandaracha, sulphur, ochra, rubrica, & alia eiusdem generis. Metalla autem ad vaporosam exhalationem pertinere ait, At vaporem illum priusquam in aquam vertatur, exhalatione coagulari, & metallum fieri, idcirco metalla omnia exhalationem siccam continere, & inflammari & exuri solo

Halchemi auro excepto. Halchemistæ verò proximam metallis materiam, Dicunt esse
starū opi- argentum viuum & sulphur, tum quod
nio de ma- argentum viuum fusa videantur, & ex
teria pro- illis arte policiatur argentum viuum, tū
xima. quod odorem sulphureum spirent. Et
 eorundem opinionem multi graues viri
Gilgilis o- secuti sunt. Gilgil autem Maurus cinerem
pinio. quendam terreum munitissimum aqua
infusum materiam esse metallis prox-
imam professus est, non secus atque om-
nem cinerem materiam esse vitro pro-
ximam.

ximam. Albertus verò humidū visco- *Alberti*
sum & tenax. Georgius Agricola has *opinio.*
 omnes de materia metallis proxima in *Georgij*
 mineris terrę opiniones refellit, & succū *Agricolæ*
 in iisdē mineris ortum materiam metal- *opinio.*
 lis proximam esse multis rationibus cō-
 tendit, Scaliger metalla vocat terram a- *Scaligeri*
queam, argentum autem viuum aquam *opinio.*
terream. Quæ autem harum opinionū
 sit verior, immorandum mihi esse non
 puto, cum aliam argento & auro mate-
 riam proximam natura nobis exhibeat,
 vt ex sequentibus elucescet. Si tamen
 quid sentio dicendum sit, Aristotelis o-
 pinioni & authoritati magis innitendū
 & fidendum existimauerim. P o s t mē- *Forma me-*
 tallorum materiæ cognitionem forma *tallorum.*
 etiam eorundem inquirenda est, quæ
 nobilior est pars substantiæ illorum, vt
 & in omnibus corporibus naturalibus.
 Forma enim rerum omnium magis na-
 turæ nomine quàm materia insignita
 est, & ab ea sola nomen vnicuique cor-
 pori naturali est inditum, Eam enim vo-
 cat plerunque Aristoteles rationem ef-
 sentiæ. Eò autem spectat formarū me-
 tallorum cognitio, quòd arte ministra

E

idem argentum & aurum atque naturale efformandum sit, quod præstari non poterit, nisi eorum forma & natura & quæ & qualis sit, intelligatur, & in quibus à reliquorum metallorum formis discrepant. Metallorum tamen formæ

*Metallorū
forma quæ
sint, non fa-
cile iudi-
cari.*

non ita facile dignoscuntur ut reliquorū alterius generis corporum, scilicet vegetabilium, sensilium & hominum. Formarū enim cognitio ab actionibus earum dependet, Quippe quod forma sit actus, Materia verò potentia. Actiones autem ab operibus dignoscuntur. Quæcunque igitur sensus plus agere ex eorū effectibus deprehendit, ea magis conspicuis formis composita dijudicabit, quæ minùs, obscurioribus & minus manifestis. Hinc sensibus magis nota est plantarum forma, quod vegetent, alimētum suscipiant, & sibi similia producant. Sensilium verò brutorum, quod præter hæc & moueantur & sentiant, notior est natura. Hominis verò forma omnium magis manifesta est, quod etiam præter hæc omnia intelligendi facultate homo sit præditus. His omnibus facultatibus cū metalla priuata & orbata sint (nam nec

vegetant , nec aluntur , nec mouentur,
 nec sentiunt) eorum formæ minùs ab a-
 ctionibus dignoscuntur. Formas tamen
 habent omnia metalla, per quas constât,
 & nomen ab iisdem habent, & ex iis si-
 bi inuicem & ab alijs corporibus discer-
 nuntur. Constant autem & cōcreta sunt
 ex sola elementorum permistione, ideo-
 que nullum aliud nominis genus habēt,
 quàm quòd mista appellantur corpora, *Metalla*
 Nec facultates alias habent præter eas, *sunt corpo-*
 quæ ipsa constare efficiunt, & mistorum *ra tantum*
 elementorum formam habere vnicam *mista.*
 vnde quaque sibi similem. Sunt autē hæ
 facultates qualitates elementorum , ca-
 lor, & frigus, vt agentes causæ, & humi-
 dum & siccum vt patientes : Et quòd
 plus patibilium harum qualitatū me- *Ex perpes-*
 talla habeant , ex perpeffione materiæ *sione mate-*
 eorundem, magis quàm ab actione for- *riæ formas*
 mæ eorum dijudicantur. Formæ enim *metalloriæ*
 proprium est agere, *Materiæ pati.* Quòd *magis quàm*
 si quid agunt , vi qualitatū ex quibus *ab actione*
 concreuere agunt tantum, veluti calefa- *dignosci.*
 ciendo, frigefaciendo, humectādo & ex-
 ficcando. Cætera corporū genera scili-
 cet vegetabilia , animalia bruta & ho-

mines, mista quidem sunt corpora, sed quòd pràter & supra misionem aliquid aliud pràstantius habeāt, mista propriè non appellantur, sed ex ijs facultatibus per quas agunt nomen habent & formā propriam. Metalla autem quòd nihil pràter misionem possideant, simpliciter & absolutè mista tantum appellantur, Quòd primæ illæ qualitates nihil aliud in elementis effecerint, quàm misionem. Formas autem omnium mistorum inanimorum sequuntur sua accidentia tam communia quàm propria: Et quòd magis ea materiæ quàm formæ conueniant, ex iisdem mistorum formæ quales sint, quadantenus intelliguntur.

*Accidentia
omnibus
metallis
cōmunia.
Definitio
metalli.*

Accidentia igitur omnibus metallis cōmunia sunt ductile & fusile. Ideoque metallum à Gebero definitur, Metallū est corpus minerale, fusibile, sub malleo ex omni dimensione extensibile. Corpus enim minerale genus est, fusile & ductile ex omni dimensione, differentia est specifica, quæ metalla à cæteris corporibus mineralibus discernit. Argento etiam & auro sua insunt accidentia propria, quibus à cæteris metallis discernū-

tur, Scilicet quòd perfectè sint mista & igne non exurantur, Præsertim aurum. Aurum igitur à Gebro rectè sic definitur. Aurum est corpus metallicum, citrinum, omnium metallorum grauissimum, mutum, fulgidum, æqualiter in vêtre terræ digestum, aqua minerali diutissimè lauaturn, examinationem cineritij & cimenti tolerans. Hæc cimenti perpepsio est differentia specifica, quòd in hoc examine cetera omnia metalla exurantur, & in cinerem vertantur, ipsum autem aurum solum incolume in eodè persistat. Argentum quoque ab eodem Gebro sic definitur. Argentum est corpus metallicum, album albedine pura, mundum, durum, sonans, perdurans in cineritio. Postremum hoc est accidens illi proprium, quippe quòd plumbum, stannum, es & ferrum in examine cineritij pereant & corrumpantur, Argentum autem in eodem persistat. Habent & cetera metalla sua propria accidētia, per quæ ab argento & auro & à se inuicem differunt. De quibus tractare parum ad propositæ quæstionis dissolutionem attinet, cum de his eorumque definitio-

*Definitio
auri.*

*Definitio
argenti.*

nibus satis ab eodem Gebro, Alberto magno, Georgio Agricola ceterisque tractatum sit. Sola nobis inquirenda est natura & forma argenti & auri, quæ ex superioribus accidentibus propriis eorumque definitione dignoscitur, ut ad eadem accidentia materiam illis proximam à causa efficiente arte deducamus. Et si enim argenti & auri formæ non ita nobis perspicuè innotescant, ut ceterorum corporum vegetabilium & animalium formæ, quæ ab actionibus & effectibus deprehenduntur, tamen quodcunque corpus metallicum examina argento & auro propria perpeti & in iisdem persistere conspexerimus, argentum & aurum esse rectè dixerimus. Rerum enim cognitio prima est à sensibus. Et ut vegetabilia & animalia ab actione, ita argentum & aurum à perpulsionem materię iudica-

Causæ accidentium *argento & auro.* *propriorum* *argento & auro.* *in causa est,* *Sicut etiam sunt ductilia* *propter humoris, è quo constant, lentorem.* *Quæ enim lenta sunt, longissimè* *continuitatem seruant.* *Lentor enim hu-*

iufce humidi cum ficcis partibus firmā
 habet temperationem. Vtrumque igitur
 & lentor & ficcitas cum certo tempera-
 mento efficit, ne malleis percuffa com-
 minuantur, fed ductilia fint. Et quò ma-
 gis aut minùs metallis inest, magis aut
 minùs alia alijs ducuntur. Vnde aurum
 quòd lentoris plurimùm habeat à ficci-
 tate temperati, omnium metallorum est
 maximè ductile, huic fuccedit argētum,
 inde æs, ferrum, inde plumbum & ftam-
 num. Ob easdem ferè caufas, proprias
 in igne humiditates retinent. Lentor e-
 nim ne humidum exhaleet, impedit. Sed
~~humidum aqueum ne metalla exuran-~~
~~tur, prohibet.~~ Aquea enim, cum igni qua-
 litates ex diametro contrarias habeant,
 ab igne non vincuntur. Hic calidus fic-
 cus & tenuis est, Aqua frigida humida
 & denfa. Quæ plus igitur naturæ aqueæ
 participant metalla, minus in illa ignis
 habet imperium. Hinc aurum nullius
 ignis ardore exurit, minus post hoc
 argētum ob easdem caufas. Cætera me-
 tallà humiditatem habent aëream, ful-
 phuræā, & inflammabilem, quæ caufa est
 vt igne tandem distabescant. De his ac-

*De causa
efficiente
metalla.*

cidentibus proprijs plura paulò pòst dicenda sunt. N v n c de causa efficiente metalla etiam dicendum: Causa efficiēs est vnde principium est motus, Mouet enim materiam vt metalla ortum habeant. Cum autem omnis materia sit aut remota, aut media, aut proxima, certum est causam efficientem agentem in remotam & mediam, vt fiat metallum, vniuersalem & æquiuocam esse, nō particularem aut insitam. Nullum enim metalla ortus sui parentem agnoscunt, quàm Deum & cœlum, quòd non à semine aliquo prodierint, vt animata corpora, in quorum seminibus vis delitescit à parentibus infusa, quæ semper similia gignit his, à quibus semina dimanarunt. Non sic in materia metallorū remota & media, de qua, qui eorundem historiam tradidere non meminerunt, sed solius causæ efficientis & agentis in materiam omnibus metallis proximā, id est in materiam, quæ ex remota & media à causis vniuersalibus in proximā metallis materiam transiit. Hæc causa efficiēs in materia metallis proxima est particularis & insita, quippe quæ ei soli conueniat,

conueniat, non secus ac causa particularis in vnoquoque metallorum genere. De hac causa, efficiente proxima variæ etiam sunt opiniones, Aristoteles enim causam hanc efficiëntem ait esse frigiditatem & siccitatem, quæ in lapidibus vaporem, quem materiam metallis proximam iudicauit, in illis sublatum & inclusum comprimunt & densant. Quod non ita accipiendum est, vt in eorum ortu caloris efficientiam neget: Illæ enim exhalationes caloris opera inter se admiscuntur, & ad aliquam spissitudinem adducuntur atque concoquuntur, sed admixtio illa frigore postea densatur & in metallum euadit. Halchemistæ verò sulphur, quod partem materiæ metallorum putant, efficientis causæ vim obtinere profitentur, exemplo cinnabaris factitiæ quæ ex argento viuo & sulphure mistis cōcrescit. Gilgil Maurus calorem vehementissimum causam efficientem esse opinatur, vt in vitro, quod ex cineribus conflatur. Albertus autem magnus causam hanc efficientem esse ait motorem orbis, qui formas naturales explicat per motum cœli & qualitates elemen-

Aristotelis opinio de causa efficiente metalla.

Halchemistarum opinio de causa efficiente metalla.

Gilgilis opinio. Alberti opinio.

F

*Georgij
Agricolæ
opinio, de
causa ef-
ficiente
metalla.*

torum, seu artifex explicat formas artis securi aut malleo. Verùm hæc Alberti opinio de causa efficiente, potiùs de vniuersali quàm particulari existimãda aut intelligenda est. Vniuersalis enim hæc causa agit primùm in elemēta, quæ post multas mutationes tandem in materiã proximam mutat. Georgius autem Agricola de causa efficiente particulari proxima Aristoteli subscribit. Quæ mihi verior sententia videtur. Ab effectibus enim causæ proximæ dignoscuntur, Atqui metalla sunt corpora naturalia tantùm mista simpliciter, nec quidquam ultra misionem habent, Et effectus misionis simplicis à solis elementorum primis facultatibus proficiscitur: Mouentur enim elementa & miscentur per proprias suas qualitates. Calor igitur primùm miscet ea, & ad proximam metallis materiam deducit, quam postea frigus constringit. Præterea hæc sententia ex inductione probatur, Si enim in nubibus, vt aiunt, ex duplici illa exhalatione frigore densata ferrum gigni, & in terram decidere verum est, quantò magis subtus terram ex eadem exhalatione

frigore densata metalla gigni verisimile est? Hæc sunt, quæ ad cognitionem naturæ metallorum, quæ sola vi naturæ cōcreuerunt, pertinere dicenda existimaui: Nec pluribus agendum est, seu quòd à plerisque probatissimis authoribus explicata sint, seu quòd sit alia arti materia proxima, aliæ causæ efficientes, naturales tamen, & quæ ad eundem tendunt scopum arte ministra. **C O G N I T I O** huiusce materiæ proximæ & efficientis causæ apud artem secunda est in ordine partitionis Argyropœiæ & Chrysopœiæ. *Pars secunda Argyropœiæ & Chrysopœiæ.* Sunt autem adeò necessariae, vt ijs ignoratis ars nec sciri nec dici possit. Harum cognitio viam & iter demonstrat, quibus ad finem optatum peruenitur, Ex iisdem perspectis & intellectis omnia quæ ad hanc artem pertinent ratiocinari quisquis poterit, omniaque quæ aduersus artem adferuntur argumenta, dissoluere. Sine his vani & irriti sunt conatus omnes, & cæcutire necesse est. Totis igitur viribus enitendum est, vt exactè quantum fieri poterit, hæc excellentissima huiusce artis pars occulta hucusque & nusquam à veteribus tradita explicetur &

*De mate-
ria argēto
& auro
proxima
apud artē.*

*Individuū
quid sit.*

detegatur. Sed prius de materia argen-
to & auro apud artem proxima definiē-
dum est, quæ statim à causa efficiente in
argentum aut aurum perficitur nulla a-
lia mutatione interueniente. Et est indi-
uiduum speciei argenteæ & aureæ pro-
ximè futuræ, Quod tamen nondum est
argentum aut aurum actu, sed potentia
tantum proxima, quæ huius aut illius
formam à causa efficiente & mouente
statim induet. Est enim individuū,
quod proprietates habet quæ simul om-
nes nusquam attribuentur multis. Pro-
prietates quidem, quæ differentiam spe-
cificam non constituent, sed habilitatem
& dispositionem tantum habent ad for-
mam proximam capessendam. Exem-
plo sit semen caninum, quod proprietatem
habet, ut proximè ex eo gignatur
canis, quæ proprietas in semine equino
nusquam inerit, nisi post multas corru-
ptiones & mutationes in semen caninū
mutaretur, si hoc fieri posset. Sic mate-
ria argento & auro proxima hanc ha-
bet proprietatem apud artem, ut paucis
adminiculo in ipsa mutari possit, Quæ
proprietas in alia materia nusquam ine-

rit. Hæc enim est lex naturæ inuiolabilis, ut nullum usquam vnius speciei indiuiduum in aliud alterius speciei indiuiduum transeat, nisi illud prius proprietatem & potentiam habeat ad hoc posterius proximam, id est nisi prius indiuiduum sit potentia proxima indiuiduum speciei proximæ futuræ & ortum subituræ. Hanc materiam proximam inuestigare qualis est in mineris naturalibus, & eandem subiicere causæ efficienti, ut in ipsam agat, & opus suum peragat, est impossibile. Quippe nihil ad intelligendi vim pertinere potest, quod prius in sensu non fuerit. At materia proxima, quæ est subtus terram, ex qua produci-
 tur à sola natura argētum & aurum, sensibus nostris est incognita. Non enim constat inter graues authores, qui hac de re aliquid tradiderunt, quænam sit illa materia proxima apud naturā, imo dissentiant, & suam vnusquisque opinionem rationibus probabilibus, non tamen demonstrationibus, tuetur. Quod & si concedatur materiam proximam sensibus & demonstratione comprehendi posse, nihilominus posset ars extra minerarū lo-

Causa materialis in mineris nō est apud artem proximam.

cum materiæ potētiam ad actū seu formā perducere. Aliunde igitur disquirēda est in Argyropœia & Chrysopœia materia proxima, & causa efficiens, vt viribus huius illa erumpat in actum, & ex illius potentia forma argenti & auri suboriatur & emergat. Disquirenda est, inquam, in re in qua oculorum & sensuum iudicio hæc proprietas est insita, quæ est habilitas & dispositio quædam naturalis ad suscipiendam formam argenteam aut auream. Huius autem materiæ inuestigatio ex duplici demon-

Materiam stratione dependet, Prior est ex simili-
proximam tudine totius substantiæ argenti & auri
duplici de- cum hac materia proxima, quam quæri-
mōstratio- mus. Hæc autem similitudo deprehen-
ne inuesti- detur sensibus ex facili eorundem mi-
gandā esse. stione & amplexu. Quæ enim substan-
 tiæ sese referunt, nullo negotio & nulla arte sed sponte sua coeunt. Quæ autem sit substantia, quæ facile coeat cum argento & auro, posthac dicemus. Posterior demonstratio ex proprietate & habilitate & dispositione materiæ erit, quæ utriusque scilicet argenti & auri formam apprehensura sit. Hæc autem habilitas

feu dispositio manifesta erit sensibus ex similitudine accidentium eiusdem materiae quam querimus, cum ijs, quæ argēto & auro insita intuemur à perpefsione materiae eorundem, & à ceteris metallis potissimum distare. Sunt autem accidē-
 tia hæc quatuor numero. Primū, quod *Accidētia argēto au-*
 argentum & aurum non exuruntur, nec *ro & ma-*
 inflammantur : Secundum, quod partes *teria pro-*
 ex quibus constant, humido scilicet & *xima pro-*
 sicco, igne, qui cuncta dissolvit, minime *pria &*
 dissipentur aut distrahantur. Tertium, *communia*
 quod tenuissime sint essentie. Postre-
 mum, quod dēsa & gravissima sint. Pro-
 priè tamē, ne quis calumnietur, hæc au-
 ro insunt, Argento, minùs propriè. Qui
 tractant artifices argentum & aurum, ita
 de his accidentibus proprijs iudicant, &
 mox apertiùs demonstrabo. Hęc acci-
 dentia ex Aristotelis autoritate sunt
 corporei affectus, qui sensibus iudican-
 tur. Materia igitur, quam facilè cum ar-
 gento & auro coire, & ijsdem accidenti-
 bus proprijs præditam esse oculis cōspe-
 xerimus, ipsa erit materia argento & au-
 ro proxima apud artem, neque alia, quæ
 ab efficiente causa in argētum & aurum

promouebitur. Hanc suo proprio nomine describemus, si prius argento & auro quatuor hæc accidentia inesse demonstrauerimus, & causas eorundem, & quod ceteris metallis non insint, & quare. Quod igitur argentum & aurum non

*Argentum
& aurum
non inflā-
mari nec
exuri, &
quare.*

exurantur nec inflammētur, ex eo apparet, quod liquata igne nullum vaporem sulphureum aut inflammabilem spirent. Causa est quod omnis substantia sulphurea inflammabilis & vinctuosa expertia sint. Omne enim ferè corpus naturale duplici constat humore, altero vinctuoso oleoso & inflammabili, vt est sulphur, oleum, adeps. Altero, aqueo, quo tanquam visco terrenæ corporum partes iuncta cohærent, quique rerum omnium ex elementorum permistione concretarum communis est. Quodcunque igitur corpus inflammationi subiectum est, humiditatem habet oleo finitimam, huiusque solius gratia conflagrât, Quippe quæ ab aëre orta aëris calidam qualitatem retineat. Aqueus autem humor, qui terrenarum partium est glutē, ab igne vinci non potest. Ille enim frigidus, humidus, hic ignis calidus & siccus. Et cum contrariis

trariis inter se, vt etiam iam dictum est, pugnent qualitatibus, neutrum cedit alteri. Solus igitur aqueus humor argentum & aurum tuetur, ne ab igne exuratur. Nullius enim humoris oleosi aut sulphurei participia sunt, qui igni ferat opem, vt victoriam aduersus humorem aquetm, qui ijsdem inest, referat. Reliqua verò metalla, quòd sulphurei cuiusdā humoris, qui etiā odore deprehenditur, participia sint, exuruntur, & nigredinem ab igne contrahunt. Quòd autem argenti & auri partes essentielles, scilicet *Quod argenti & auri partes essentielles igne non dissoluantur.* humidum & siccum ex quibus constāt, igne non dissoluantur nec secernantur, colliquatio eorundem sæpius igne reiterata fidem facit. Nihil enim ex eorum pondere decedit. Equidem memini me superioribus annis vnciam vnā auri purissimi testaceo vaseulo inclusi, & alteram vnciam argenti puri etiam altero vase separatim inclusi eo loco, quo vitrum vitrariorum fornace liquatum est perpetuò, collocasse, ibique ambo fusa & liquata duobus continuis mensibus permansisse, ijsque transactis & à vasculis & fornace ytraque exempta stateris libras-

se : Et auri quidem nec minimum de pondere decidisse conspexi , argentum verò duodecima tantum parte. Quod sanè admiratione dignum est, verissimū tamen esse ipsa experientia didici. Huiusce autem rei causa est, perfecta sicci & humidi mistio & vnio , quæ tam arctissimo fœdere iuncta sunt, vt etiā ignibus violentissimis indissolubilia sint. Humidum enim temperatur à sicco & siccum ab humido, & fit in vtroque argento scilicet & auro substantia vna æqualis & in suis partibus similaribus homœomera, & vniformis. Hinc cum nititur ignis ipsa rarefacere & dissoluere, & humidum aqueum in vaporem efferre, tuetur & retinetur à terreo ne euolet, Contra cum ignis idem, terreum ab humido secernere contendit, & in cinerem vertere, cohibetur ab humido, ita vt vtrumque tutum, incolume, & inuictum in ignis pugna persistat. Hæc autem indissolubilis mistio & vnio propriè de auro est intelligenda , Cuius meminit sacra scriptura , Probabit , inquit , nos Deus tamquam aurum in fornace , Et Augurellus in sua Chrysopœia sic cecinit,

*Vni quoniam nil deperit auro
 Igne, velut solum consumit nulla vetustas,
 Ac neque rubigo aut ærugo conficit vlla,
 Cuncta adeo miris illis compagibus hærent.*

Haic solidæ mistioni proxima est argenti puri mistio. Cuius etiam meminit Regius Psalmista, Eloquia, inquit, Domini, eloquia casta, argentum igne examinatum, terre probatum, purgatum septuplum. Attamen igne parum illi deperit, & exuritur. Quod enim superius igni duobus mensibus colliquatum duodecima parte pristini ponderis decidisse dixi, in superficie vitro citrinissimo opertum vidi, quod malleo sub incude percussum separatum fuit ab argento, quod intus purum perstitit. Hæc duodecima pars argenti deperdita & exusta in vitrum illud citrinissimum transiit. At reliqua metalla omnia paucò tempore igne continuo agente exhalant, & metallica materia & forma evanescente & pereunte, quod superest, in vitrum transmutatur. Omne enim, ut rectè sensit Geber, propria priuatum humiditate, fusionem nullam dat præter vitrificatorem. Cuius dissolutionis & corruptio-

G ij

nis causa est etiam contraria, ei quàm in argento & auro diximus, scilicet quòd humidum quoddam sulphureum & inflammabile humido eorum aqueo permistum sit, tum quòd illorum mistio sit imperfecta ad misionem argenti & au-

*Quòd ar-
gētum &
aurum te-
nissima
sint, &
quare.*

ri collata. Tenuitas autem argenti & auri est mirum in modum dilatabilis, sed auri incredibilis ex eo deprehenditur, quod vnica illius vncia superficiem cor-
poris alicuius inaurabit, quam argenti
decem vnciæ vix inargentarent. Id no-

runt inauratores, & deargentatores. Cetera verò metalla nihil ad auri tenuitatem accedunt. Causa autem tantæ tenuitatis est puritas humidi defecati in argēto & propriè in auro. Causa verò cras-

*De auri &
ceterorū
metallorū
densitate
& graui-
tate.*

fitiei est impuritas terrestris. Tandem & postremum accidens proprium auro & argento, præsertim auro præ cæteris omnibus, est densitas & grauitas. Et vt certò sciatur, quanta grauitate aliud ab alio distet, quod ter expertus sum, proferam.

Vnumquodque metallorum in filum trahi & produci aurifabro mandauimus, quinetiam & chalybem. Filum auri forcipibus scissum est, dum stateris pende-

ret sexaginta duodecim grana. Deinde
vniuscuiusque metalli fila eodem fora-
minetracta & producta eadem longitu-
dine separatim scissa sunt. Sic vnūquod-
que filum stateræ appensum fuit. Auri
filum, vt dixi, dragmam, quæ sexaginta
duodecim sunt grana, pēdere vidi. Filū
argēti eiusdē longitudinis eodēque fo-
ramine tractū triginta sex, plumbi itidē
triginta sex, filum æris triginta, filum
chalibis viginti septem, filum ferri vi-
ginti sex, filum denique stanni viginti-
quinque. *Causæ gra-
uitatis
auri.* Causa tantæ grauitatis auri est
æqualitas & vniformitas partium eius-
dem, & perfecta mistio, tum verò puri-
tas & tenuitas, & eorundem humidi &
ficci perfecta decoctio & incrassatio, tã-
dem & substatię sulphureę & aëreæ pri-
uatio. Causæ autem contrariæ sunt, ne
tam graua sint metalla reliqua, Scilicet
dissimilitudo partium heterogenearum
in metallis, imperfecta mistio, impuri-
tas, crassities, & in quibusdā imperfecta
decoctio, in alijs exustio, & in omnibus
sulphureæ substantiæ aëreæ & leuis mi-
stio. Quæ igitur materia magis tota sub-
stantia argento & auro erit similis, ma-

gisque ad propria ipsdem accidentia accedet, ea profectò iudicanda erit proxima materia, in quam iucumbere & conatus omnes impendere Argyropœiæ & Chrysopeïæ artifices necessariò oportet, si naturam velint imitari, & vi efficientis causæ, de qua mox dicam, formā argenti aut auri eidem inducere, Proximæ enim unicuique materiæ, quam potentiam consummatam dicimus, statim vi causæ efficientis extrinsecus accedit forma naturali quadam & quasi dicas inevitabili necessitate, ut rectè tradidit Ambianensis ille medicus Fernelius summus Philosophus libro priore de abditis rerum causis. Nonne vides pulverē illum pyrium statim, multa mortalium internecione, flammam attritu concipere? Quippe quòd nulla alia materia igni sit proximior ob siccitatem & tenuitatem pulueris, quæ qualitatibus ignis conveniant: Per motum autem fit calor. Sic qualitatibus omnibus argenti & auri concurrentibus in materia proxima, ex ea fit argentum & aurum. At ne quenquam diutius remorer aut suspensum teneam, & ratione ex ijs quæ dicta

*Argentum
vium esse
materiam
proximam
argento &
auro apud
artem.*

funt,& experientia , quæ inferius narra-
bitur,probare possum argentum viuum
esse illam argēto & auro materiam pro-
ximā potētia. Cuius fidem faciet demō-
stratio ex ijsdem quæ diximus , scilicet
similitudine totius substantiæ argenti
vivi cū argento & auro,& consensione
eorundem accidentium propriorum cū
vtrisque. Primū norunt inauratores cū
nullo metallo argentum viuum liben-
tiūs coire quàm cum auro puro,hinc cū
argento, Ex quibus malagma conficiūt,
præsertim ex auro & argento viuo cum
volunt inaurare vasa. Et quo purius v-
trumque , cō celerius miscetur alterum
alteri. Quod nulla alia ratione fit quàm
propter similitudinem totius substantiæ.
Cætera verò metalla non ita libenter
amplectuntur argentum viuum , aut si
facile coit cum eis,vt cum stāno & plū-
bo,non propter similitudinem substan-
tiæ miscetur,sed propter indefinitum eo-
rum humidum , aut quod illis inest ar-
gentum viuum. Quod autem argento
viuo eadem , quæ in argento & propriè
auro diximus accidentia , insint , etiam
demonstratione probatur. Est enim a-

*Argentum
vium si-
militudine
totius sub-
stantiæ ar-
genti &
aurum re-
ferre.*

*Argentū
vium pro-
pria & cō-
munia cū
argento &
auro acci-
dentia ha-
bere.*

queum argentum viuum , inde illi nomen hydrargyrum: Omnis enim humidi oleosi vnctuarii & sulphurei expers est. Hinc exuri, minus inflammari potest , hinc in illud ignis imperium non habet , nec sulphur quod omnia exurit metalla auro excepto: Id enim manifestum est sensibus. Excoquitur enim cinnabaris factitia ex argento viuo & sulphure , & trita & mista oleo tartari & igne valido in vase vitreo luto obstructo in vaporem sursum elata redit in argentum viuum , nec quidquam illi deperit. Idem in argento viuo sublimate euenit, Ita ipsum appellant. Hæc norunt artifices. Quod si cum argento viuo à natura mista fuisset portio quædam sulphureæ exhalationis, minimè dubitandum esset ipsum inflammari & exuri potuisse, vt in cæteris metallis auro excepto euenire solet. Quod verò ad perfectam partium illius, sicci scilicet & humidi, vnionem & mitionē attinet, igne non minùs quàm aurum dissolui potest. Fertur quidem in vaporem sursum , sed non propterea partes illius , ex quibus constat , igne dissoluuntur. Nam si ille
vapor

magis

vapor igneo calore agente in vas recapiens delabatur, in priorem argenti viui speciem coibit & redibit, nulla detracta parte pristini ponderis. Nec quidquam substantiæ illius è vase, ex quo vapor ille emigrauerit, subsidebit. Est enim vniformis omnino substantiæ & similariū partium, non tamen est æqualiter mistum, quantum ad temperamentum attinget, Vincit enim humidum in mistione: Hinc in vaporem abit igne agente. Ea quoque de causa ductile non est. Quod autem sit tenuissimum, ex eo apparet, quod corio obuolutum & expressum vehementer, transmeat corio illeso, quod oleum, quamuis sit tenuissimæ essentia, transmeare non posset. Tandem argentum viuum eandem ferè gravitatem habet cum auro, Sexta enim parte tantum auro minus graue est, vt etiam experientia didici, Quamuis Geber ipsum profiteatur auro esse grauius: Sed forsitan de argēto viuo purgato & paululum ab humiditate nimia arte vindicato intellexit. Horū omniū accidentiū cum auro cōmunium ædē sunt causæ, quas in auro diximus. At verò argentū

H

Argentū viuum quod metallis inest esse proximā argento & auro materiam nō secus ac vulgare. hoc viuum, quod dicimus esse materiā argento & auro proximam, non solum est illud vulgare, quod palam à mercatoribus venit, & ex Hispania aut Germania aduehitur, Verumetiam illud, quod ex corporibus imperfectè mistis plumbo, stanno, ære, & ferro subtili arte prolicitur. Inter quæ omnia & vulgare hoc nostrum nulla nisi in solis accidentibus quibusdam est differentia. Fluida enim ferè sunt equè, & eiusdem proportionis & grauitatis. Verum argentū viuum corporum magis coctum vulgari, Quin & inter sese aliud alio magis aut minùs digestum est. Omnia tamen vi ignis in vaporem feruntur sursum, Alia celerius, quæ minùs cocta, alia tardiùs vehementiorique vi ignis, quæ magis decocta sunt. Atque hac de causa argētum viuum vulgare, quòd indefinitam valde habeat humiditatē, omnium celerimè in fugam vi ignis abit. Quòd autem in corporibus metallicis insit argentum viuum, ex eo quodammodo iudicatur, quòd fusa & igne liquata omnia argentum viuum fluidum conspiciuntur, quamuis frigore proprio ab igne

deposita rursus constant. Equidem vidi
& noui ex omnibus metallis, ferro ex-
cepto argentum viuum fluidum excer-
nere beneficio argēti viui vulgaris. Ab-
luendo enim & macerando perfectè,
quidquid impurum est, & à natura ar-
genti viui alienum abit in fecem, Quod
superest, calore vaporario soluitur.
Quod si vltra progredi liceat, ausim af-
firmare argentum viuum nihil aliud ef-
se quàm argentum & aurum crudum &
indefinitum, quod à causa efficiente de-
finitum statim in illa transit. Quod ma-
gis apertum posthac fiet. Nolim tamen
ex hoc inferre metalla ex argento viuo
seu materia proxima fluxisse, vt hal-
chemistæ sentiunt, imo potius cum Ari-
stotele & Erasto sentio materiam pro-
ximam fuisse vaporem exhalatione cō-
cretum. Et veluti alimenta in animalium
corporibus vertuntur in sanguinem, cū
antea sanguis non fuissent, Sic & mate-
ria quæcunque illa sit, ex qua metalla
ortum habent, non fuit eadem post eo-
rum ortum, sed argentum viuum defi-
nitum quod metallum appellatur, spe-
cie tamen aliud ab alio ob diuersam

H ij

*De causa
efficiente.*

distinctionem distinctum. Constans ergo sit & ratum nullam aliam materiam argento & auro proximiorē esse apud artem quā argentum viuum tam vulgare, quā quod metallis imperfectè mistis inest. In illud vt materiam omnes conatus impendant, quicunque Argyropœiæ aut Chrysopœiæ fructus expectant. Profligetur omnis alia materia sulphurea, vntuosa, inflammans, adurens, inflammabilis & adustibilis. Sola argenti viui substantia aquea subtilissima, viscosa, indissolubilis, nullius ignis ardori cedens sit pro materia argento & auro proxima. Ipsum enim est quod ignem vincit, nec ab illo vincitur. De materia argento & auro proxima satis. His igitur de ea sic constitutis ad cognitionem causæ efficientis progrediendum est: Quæ tantò nobilior & præstantior est, quantò artifex suo opere. Ipsa enim est, vt dixi, vnde est principium motus, quæ omnia corpora naturalia mouet, vt talia sint, qualia ipsa esse intuemur. Dixi etiam ipsam esse vniuersalē aut particularem: Et vtraque in genere definita est. Est etiam vtraque naturalis,

sed quæ aliquando suo pte impetu mo-
uetur, nec aliunde quàm à sola natura
impellitur, vt agat, Qualis est in
generatione metallorum in visceribus
terræ, quæ sola vi naturæ prodire, Qua-
lis etiam est in argento viuo vulgari, &
eo quod corporibus metallicis obuolu-
tum est, Quæ sola natura in lucem ædi-
dit. Quæ autem & quales sint hæ causæ
naturales, certò scire & assequi non po-
test mens humana, nec satis constat in-
ter peritiores, qui de ijsdem tractauerūt.
Sufficiat nobis naturæ liberalitas, quæ à
suis causis efficientibus occultis argentū
vium vulgare, & quod corporibus me-
talicis potentia proxima est insitum vl-
tro nobis obtulit, quod nobis materiam
proximam esse diximus. Ea inuestigan-
da est tantū nobis causa efficiens par-
ticularis, quæ mouet hanc materiam, vt
ex ea concreseat argentum vel aurum.
Huius autem efficientis causæ natura ex
eiusdem definitione sicut & in cæteris
rebus omnibus intelligetur. Hanc autē
definire tum ex viribus, per quas agit,
tum ex materia argentifica aut aurifica,
cui vires hæ inhærent, necessarium esse

H iij

existimauimus. Non enim sicut in reli-
 quis seminum generibus vis sua proli-
 fica cuique inest, sic & in materia nostra
 proxima vis argentifica aut aurifica in-
 est. In ouo enim vis sua efficiens inest,
 quæ calore externo adiuuante pullum
 edit. Sic & in plantis & reliquis anima-
 lium seminibus vis sua prolifica inest,
 nec aliunde exquirenda. At materiæ no-
 stræ proximæ vis sua argentifica aut au-
 rifica non est insita, quæ eandem in ar-
 gentum aut aurum promouere possit,
 sed est in alia materia, eiusdem tamen
 generis, sed formæ nobilioris. Cuius dif-
 ferentiæ ratio in progressu explicabitur.

Definitio Causa igitur efficiens est vis & facultas
causæ effi- argētifica vel aurifica Argyrogoniæ aut
cientis a- Chrysoagoniæ à natura insita, quæ per
puḍ artē. qualitates suas igneas calore etiam ex-
 terno iuuante materiam proximam seu
 argentum viuum quod stanno, plumbo
 æri & ferro potentia inest, diducit & re-
 soluit, & idem, necnon argentum viuum
 vulgare concoquit, & mitionem eiusdē
 nondum perfectam perficit, & radicitus
 tingit, vt in ipsum, iam perfectā & con-
 summata mitione noua argenti vel au-

ri forma influat. Argyrogonia *Definitio*
 est semen argentificum ex argento vel *Argyrogo-*
 auro prius soluto perfecte concoctum, *nia.*
 seu tinctura argentifica candidi coloris.
 Sicut Chrysogonia est semen aurificum *Definitio*
 ex auro prius soluto perfectissime con- *Chrysogo-*
 coctum, seu tinctura aurifica rubri colo- *nia.*
 ris, admirabili tenuitate substantiæ præ-
 dita, Quibus à natura vis illa argentifica
 & aurifica inest. Qualitates autem illæ
 igneæ, per quas agunt, arte & concoctio-
 ne eisdem sunt acquisitæ. Ex quibus de- *Diuisio*
 finitionibus satis intelligitur vires agen- *causarum*
 tes bifariam diuidi. Aliæ sunt vt præci- *efficiētū.*
 pue agentes, Aliæ vt adiuuantes. Præci-
 pue agentes sunt vis argentifica & auri-
 fica, & qualitates igneæ semini argenti-
 fico & aurifico insitæ. Adiuuantes autē,
 ignis & calor externus. Quinetiam &
 semen illud bifariam diuiditur, vt aliud
 sit argentificum, aliud aurificum. Hæc
 autem omnia explicatione luculentiori
 egent, vt veritas quæstionis propositæ,
 An sit ars, clariùs elucescat. In definitio- *Explica-*
 ne igitur, VIS EFFICIENS, est Ge- *tio defini-*
 nus. In omnibus enim corporibus natu- *tionis.*
 ralibus, quæ ortum subiere, seu ex semi-

nec à quopiam loco feminis, vel in
ijs, quæ in interitum abiere, vis primùm
& facultas quædam adfuit, quæ in hæc a-
geret, eaque moueret, quæ alioqui sine
motu eadem perstitissent. Hæc vis effi-
ciens à triplici fonte promanauit. Quip-
pe cum in omni corpore naturali tria
hæc insint, Materia, forma, & Tempera-

Omnes vi- mentum, ab ijs, nec à pluribus, vires
res & fa- omnes proficisci certum est, Quæ adeo
cultates à inter se se connexa sunt, vt mutua ope-
tribus pro ra indigeant, nullaque possit seorsum
ficisci. consistere. Sed harum omnium præstā-

tissima & efficacissima, ea est, quæ à for-
ma proficiscitur. Quòd enim nobilior
sit & materia & temperamento, præstan-
tiores effectus eam edere oportet.
Proprie- Hæc vis quæ à forma ortum habet,
tatem à proprietas appellatur, quæ sua inest
forma or- cuique formæ natiua, nec arte ali-
tū habere. qua comparari potest, sed à sola na-
tura. Itaque in definitione dicitur pri-
mùm, Vis & facultas argentifica & au-
rifica Argyropœiæ aut Chrysogoniæ à
natura insita. Vt enim in semine canino
vis insita est, quæ feminis materiam mo-
uet, vt generetur canis, quæ vis & facul-

tas

tas in nullo alio inest semine, sic & in
 semine argētifico aut aurifico, vt fiat ar-
 gentū vel aurū vjs sua inest. At quoniā
 hæc vis & proprietas est accidens, quod
 per se subsistere non potest, sed semper
 substantiæ inhæret, idcirco addita est de-
 finitio Argyrogoniæ aut Chrysogoniæ,
 seu seminis, & ex qua materia ortum
 haberet: Scilicet quod ab argento, se-
 men argenti, & ab auro, semen auri tra-
 hat originem. Nam & si inanima sint
 hæc corpora, neque sibi similia in mi-
 neris terræ procreent, tamen arte impel-
 lente per translationem sibi similia pro-
 ducere dicuntur, cum in semen, vel in
 id quod locum seminis obtinet, transi-
 lierint. Et veluti dicimus canem esse
 causam efficientem canis, sic & argentū,
 argēti, & aurum, auri. Hinc pulchrè Au-
 gurellus,

*Aurum est
 causa effi-
 ciens auri,
 Argentū,
 argenti.*

Hordea cui cordi demum serit hordea, ne tu

Nunc aliunde pares auri primordia, in auro

Semina sunt auri, quamuis abstrusa recedant

Longius, & nobis multo querenda labore.

*Forma si-
 ne quali-
 tatibus*

Quamuis autem à forma eiusque vi-
 ribus effectus omnes, quoscunque cer-
 nimus, primū maximeque proficiscū-

*primis ad
 agendum
 inefficax.*

*Qualitatu
primarum
vires.*

tur, attamen sine qualitatibus primis elementorum, quæ sunt in misto corpore, esset inefficax, Non secus atque artifex sine instrumentis: Non quòd instrumenta agant, sed quòd per ea melius agatur. Ideoque in definitione dixi facultates argentificas aut aurificas agere per qualitates igneas. Tantas enim primis qualitatibus vires tribuerunt veteres philosophi, & medici, præsertim Galenus, ut per eas, quæcunque omnia hac mundi vniuersitate conspiciamus, ab ijs orta existimauerint. Qualitates autem igneas dixi, quòd maximè præ cæteris agant, Imo nisi à cæteris quibus perfusæ sunt, vis earum obtunderetur, omnia perfunderent. Has qualitates agentes, calorem nempe & frigus, solas esse causas efficientes corporum similiarium statuit Aristoteles, dum solam eorum materiã considerat: At cum ad formam se conuertit, ut quare hoc argentum sit, hoc aurum, aliam causam præstantiorem esse ait, scilicet formatricem. Hæc enim facultas formatrix dirigit qualitates primas, ut agant & moueant materiam ad formam, qualis est in mouente actu vel

*Forma dirigit
qualitates
primas.*

virtute. Sic & vis argentifica aut aurifica per qualitates igneas mouebit materiam nostram proximam, ad formam argenti aut auri capiendam. Erunt *Qualitatiū* etiam adiumento qualitates secundæ, *secundariū* quæ à materia ortum habent, vt tenuitas & subtilitas substantiæ: Non quòd agant, Sed quomodo forma per qualitates priores & principes, Ita & hæ per posteriores validiùs aut hebetiùs agunt. Quapropter definitioni additum est, semen hoc admirabili tenuitate præditum esse, quòd omnes materiæ nostræ proximæ partes celerrimè subeat & penetret. Vtræque autē qualitates tam priores quàm posteriores, cum sint accidentia, arte intendi posse diximus: Et ob hanc solam intensiōem forma acutiùs agit, tametsi ipsa, vt dicunt phisici, non recipiat magis aut minus. Intendi etiam ex Aristotelis testimonio cōstat, Quòd omnia concocta calida esse affirmet, cū priùs essent frigida: Et quò plus cocta, eò calidiora esse. Hæ sunt igitur causæ efficientes præcipuæ. In omni enim rerum naturalium effectiōe species pri- *Forma, est præcipua causa efficiens.* mum est & præcipuum efficiens. Quo-

Chrysogonia aurum, circa Argyrgonia argentum, Chrysogonia aurum generat in materia nostra proxima. Temperamentum verò igneum & materiae tenuitas tanquam instrumenta facultati formatrici subsidio veniunt.

De utroque autem semine differendi ratio, quòd soluendum, & concoquendum sit, & quomodo, ad aliam quaestionem referenda est. De solutione & concoctione obiter in definitione dictum est, ut intelligatur ex argento solam tincturam candidam argentificam depromi posse, Ex auro verò eandem, & rubram aurificam. Forsitan de utroque semine inferius plura dicenda sunt. Vis autem adiuuans etiam in definitione proponitur, quòd non agat primum nec precipue, sed ut externa iuuet insitam ad agendum. Ea causa adiuuans est calor externus. Hic in omnium corporum naturalium ortu adeo est necessarius, ut huius ope causae illae efficientes praeicipuae destitutae & orbatae tanquam sopitae iacerent, nec vllum prorsum effectum producerent. Nam plantae sine aëris circumambientis calore nusquam coalescerent. Oua sine calore gallinae aut alte-

*Vis efficiens
adiuans
qua sit.*

rius auis ea fouente nusquam pullos
excluderent. Et animalium foetus absque
calore matris in vtero extingueretur.
Nec minoris aestimanda est caloris ex-
terni vis in toto opere hoc conficiendo.
Imo Aristoteles causam praecipuam ef-
ficientem in mineris metallorum tribuit
qualitatibus externis, calori scilicet con-
coquenti, & frigori constringenti. Calor
igitur hic externus quidquid in metallis
imperfectè mistis ab argenti viui natura
est alienum, secernit, diducit, & exurit.
Idem qualitates igneas vtrique semini
infitas, dum concoquitur & producitur,
intendit, & in immensum auget. Idem
easdem, dum semen in metalla proijci-
tur aut argentum viuum vulgare, adiu-
uat, vt geminatis & multiplicatis viri-
bus ipsa misceant, decoquant, & priorē
mixturem imperfectam interuertendo
& perficiendo iisdem argenteam aut
auream accersant. Postremò definitio-
ni additum est, causam efficientem mo-
uere, dissoluere, mixturem perficere, vt
quæ illius essent actiones & opera, de-
monstrarem. Primum omnis causa ef-
ficiens mouet subiectum aut materiam

*Vires &
effectus
caloris ex-
terni.*

*Actiones
& opera
causæ effi-
cientis.*

ad finem aliquem. Motus autem est via
 & fluxus inter materiam & finem illū.
 Finis autem est, vel forma, vel quanti-
 tas, vel qualitas, vel locus. Causa igitur
 efficiens mouet ad varios fines. Et cum
 finis Argyropœiæ aut Chrysopœiæ sit, vt
 producat argenti vel auri, Ergo
 motus ille ad formam nouam contēdit.
 Forma enim plumbi, stanni, æris, ferri &
 argenti viui non est forma argenti aut
 auri, Sed illa sunt horum subiectum &
 materia : & pereuntibus illorum formis
 (cum materia sine forma subsistere non
 possit) hanc aut illam scilicet argenti
 aut auri induci oportet. Videndum est
 igitur qua motus specie abeuntibus for-
 mis à stanno, plumbo, ære, ferro & argen-
 to viuo (quibus perpetuò inherere non
 possunt, si moueantur) alia eisdem scili-
 cet argentea aut aurea succedat. Existi-
 matur vulgo motum omnem ad formā
 esse per ortum & interitum, seu genera-
 tionem aut corruptionem, quorum alter
 alteri semper succedat : Et ortum quidē
 esse motum aut potius mutationem à nō
 esse ad esse, interitum verò ab esse ad
 non esse. Quod verum esse concedimus

*Motus ad
 formā non
 semper est
 per gene-
 rationem
 & corru-
 ptionem.*

in stirpium & animalium ortu & interitu. At in solis corporibus simpliciter mistis, non per corruptionem & generationem sed per dissolutionem & mixturem simplicem formam induci subiecto demonstrabimus. Subiectum autem hoc quod corrumpitur aut generatur in vegetabilibus & animalibus, aut dissolvitur & miscetur in mistis simplicibus, est tantum remotum aut propinquum. Nam quod est proximum id est semen, aut quod vicem obtinet seminis, nec corrumpitur, nec dissolvitur, sed illius ortus est per solam perfectionem.

Quæ omnia dilucidius explicare constitui, ne paradoxum proferre videar, tum quod & soluendæ quæstioni propositæ, tum omnibus ferè argumentis Erasti hac explicatione posthac satisfiet. Omnis motus in Argyropœia & Chrysopœia est in mixture & dissolutione simplici. Quid autem mixtio & dissolutio sit, quomodo diuidatur, & in quibus ab ortu & interitu differat, & quid utrisque commune sit, dicam. Quoniã quæstiones hæ magni admodum sunt momenti. Variæ de mixture sunt opiniones. Ari-

*Motus in
Argyro-
pœia &
Chryso-
pœia est
mixtio &
dissolutio
simplex.*

Quid mistio Aristoteli. Aristoteles sub finem tractatus de mixtione, sic eam definit. Mistio est miscibilium alteratorum unio. Hanc definitionem

Quid mistio Scaligero.

reprehendit Scaliger libro exercitationum suarum, eamque indignam philosopho reputat, & sic definit. Mistio est motus minimorum corporum ad mutuum contactum. Hæc definitionis varietas, & quæ de ea plerique senserunt, propter mixtionis vocabulum æquiuocum difficultatem pepererunt. Cum enim omnia quæ diximus naturalium corporum genera, scilicet inanima, ut lapides & metalla, & animata, ut stirpes & animalia ex elementorum permixtione concreuerint, mista omnia appellari possunt. Sed primi generis corporibus mixtionis nomen propriè conuenit, & per solum mixtionis motum ortum habere. At aliorum corporum genera etiam præter mixtionem aliquid aliud habent, nec illorum perfectio à solo mixtionis motu prodijt. Hinc Aristoteles ante mixtionis definitionem discrimen ipsius à cæteris motibus & mutationibus posuit, obscure satis & breuioribus verbis quàm necessarium fuisset. Et mixtionis diuisionem

diuisionem silentio præterijt, Nec verbum vllum de dissolutione simplici, quæ miftioni aduersatur, addidit. Cum autem, vt dixi miftionis & dissolutionis vocabulum fit æquiuiocum, & in æquiuiocis partiendum prius quàm definiendum, vtriusque diuisiones aliquæ adferendæ sunt, scilicet tam eius quæ generaliter & confusè, quàm eius, quæ propriè miftio dicitur. Miftionis vocabulū indicat ea, quæ miscentur, plura esse numero. Miftio alia est prior, alia posterior. *Miftionis*
Prior est, quæ ex primorū quatuor ele- *prima di-*
mentorum concursu proximè & imme- *uifio.*
diatè fluxit, qualis est in lapidibus & *Prior & posterior*
metallis, & inanimis & subterraneis
corporibus, quæ primam esse eorumdē
elementorum sobolem diximus. Po-
sterior verò est quæ ex iam miftis ele-
mentis prodijt, qualis est in stirpibus &
animalibus, eorūque partibus. Aliter etiā *Secunda*
potest diuidi miftio, vt alia sit à natura *diuifio.*
sola, qualis est in omnibus corporibus *Naturalis &*
naturalibus, quæ solius naturæ vi con- *artificialis*
creuerunt: Alia ab arte, qualis est in
corporibus iam à natura ortis, quæ rur-
sus arte miscentur, vt in diuersæ speciei

K

*Tertia di-
uisio.*

corporibus, seu sint fusilia, aut liquida,
aut sicca & minutissima corpuscula tri-
ta. Sed & eiusdem mistionis alia est di-
uisio, Vt altera sit ad formam vnicam
eorum, quæ miscentur, constituendam:
Qualis est in omnibus corporibus na-
turalibus, quæ suam quæque eamque
unicam formam consecuta sunt, Altera
est, vt sit ad vnionem minimorum cor-
porum & contactum manentibus eorū
formis natiuis, qualis est in liquidis cor-
poribus, vt aqua & vino mistis, aut fu-
silibus, vt metallis, aut siccis, quæ in te-
nuissimas partes redacta simul miscen-
tur. In hac enim mistione diuersa hæc
corpora suas quæque formas retinent.

*Quarta
diuisio.*

*Mistio
perfecta
simplici-
ter quæ
sit.*

Alia etiam est eiusdem mistionis diui-
sio. Vt alia sit perfecta simpliciter, alia
comparatè. Mistio perfecta simpliciter,
est eorum, quæ cum diuersarum prius
essent specierum, postquam coierint, v-
nicam formam substantialem adepta
sunt, vt sunt omnia corpora naturalia.

*Mistio per-
fecta cō-
paratè
quæ sit.*

Mistio perfecta comparatè est, quæ &
si simpliciter in se se introspecta perfe-
cta dicatur, ad alias tamen collata magis
aut minus perfecta est, tam in his quæ

diuerſorum ſunt generum, quàm quæ
 diuerſarum ſunt ſpecierum ſub vno ge-
 nere proximè comprehenſarum. Quin- *Miſtionem*
 etiam & hæc miſtionis perfectio com- *perfectam*
 parata variè æſtimatur, Aut ex actioni- *comparatè*
 bus corporum, quæ miſta ſunt, præſtan- *variè æſti-*
 tioribus, aut ignobilioribus: Aut ex cõ- *mari.*
 nexione partium miſtorum corporum
 ſolida vel imbecilla: Aut tam ex viri-
 bus & actionibus corporum miſtorum,
 quàm eorundem compagine. Miſta e-
 nim tantùm corpora, vt lapides & me-
 tallà, ſi vires & actiones eorum confide-
 rentur, ignobilia cæteris corporum
 generibus iudicabuntur, quòd ex ſola e-
 lementorum miſtione conſtent. At plā- *Propter*
 tæ motum quendam habent, animalia *agēdi vim*
 magis manifeſtum, homines verò præ- *ſtirpes &*
 ter motum rationis & intelligentiæ ſunt *animalia*
 participes, & præſtantiffima edunt ope- *perfectio-*
 ra. Itaque agendi facultate magis defi- *ra ſunt*
 niuntur. Et hac ratione perfectiora di- *quā miſta,*
 cuntur miſta inanimis necnon cæteris
 aliorum corporum generibus. At ſi iſſ-
 dem plantis & animalibus connexionē
 & ſoliditatem lapidum & metallorum
 oppoſuerimus, horum ſanè miſtio erit

Mista simpliciter perfectiora propter perseverantiam.

perfectior. Non enim ita facilè in partes distraherentur aut dissolventur, Quippe quòd magis perpetiendi quàm agendi munere defungantur. Sed & inter se lapides & metalla, & hæc etiam inter se ipsa collata, perfectè magis aut minùs mista dicentur. Quorum enim metallorum partes, ex quibus constant, humido scilicet & sicco, adeo tenaciter hærent, ut igne dissolui aut distrahi haudquaquam possint, perfectiùs mista dicentur, ut argentum & aurum, Atque hac de causa etiam argentum viuum. Quæ autem præter hanc arctam & indissolubilem mitionem adeo æquali sunt temperamēto, ut ferri sursum igne nequeāt, perfectiora etiam mista appellantur, ut eadem argentum & aurum, secundum uniuscuiusque perfectionis gradū. Quorum omnium accidentium causa in superioribus est dicta. Quòd si in his corporibus inanimis aliquod corpus reperiatur, quod vires & qualitates nimium exuperantes obtineat, siue à materia, siue à forma, seu à temperamento, seu ab omnibus profectas, & præter has fuerit etiam indissolubile & fixissimum, & in

ignis violentia persistat, id vndequa-
que perfectissimè erit mistum. Non e-
nim solùm perpetiendi potentiâ, sed a-
gendi facultate erit definitum. Sanè in
metallis nullum tale corpus reperitur.
Aurū enim, quod in metallis perfectius
est mistum, nullis facultatibus agentibus,
sed perpetiendi tantum potentia est
præditum. Quocirca cæterorum metal-
lorum misionem imperfectam haud-
quaquam perficere potest. Vtramque
autem, scilicet agendi facultatem & pa-
tiendi potētiam Argyrogonia & Chry-
sogonia id est semen argenteum & au-
reum obtinent: Excellentius verò se-
men aureum: Quocirca vndequaque *Semen au-*
perfectè mistum cum sit, cæterorū cor- *reū vnde-*
porum & argenti viui vulgaris imper- *quaque*
fectam misionem perficit, vt mox di- *perfectè*
cam. Cur autem semen argentificū aut *mistū est.*
aurificum perfectiori misione & facul-
tatibus sit præditum, quàm argentum
aut aurum, causa est, quòd elemēta cor-
porum mistorum, quæ rursus miscētur,
alios & nobiliores effectus pariunt, quā
quæ primò miscentur. Vires enim ele-
mentorum nondum mistorum solam

Quæ mista mistionem efficiunt, cum à nulla alia
iterū sol- particulari & insita vi, sed ex sese mo-
uuntur & ueantur, qualitatibus externis iuuantibus. At qualitates in elementis iam mi-
miscentur stis alterius imperio subiiciuntur, & sunt
præstatio- tantum instrumenta formæ misti, quæ
res vires multò præstantior & nobilior est, quàm
obtinent, forma simplicis elementi. Calor enim
quàm se- ignis, ut ab anima mouetur, in anima-
mel primò libus est principium nutritionis, Qui si-
mista. ne anima non aleret. Sic argentum &
 aurum ex elementis & eorum viribus &
 qualitatibus proximè fluxerunt ex Ari-
 stotelis & cæterorum opinione. Hinc
 simplex est & infimo gradu eorum mi-
 stio. Semen verò argentificum aut auri-
 ficum ex argento aut auro & suo argē-
 to viuo iam mistis, rursus coctione ite-
 rata emula naturæ arte ministra prodie-
 runt, hinc admirabiles producant effe-
 ctus. Sicut autem mistionis vocabulum

De dissolu- diximus indicare ea, quæ miscentur plu-
tione. ra esse prius numero, deinde fieri vnū,
 Sic ex diuerso dissolutionis vocabulum
 indicat, id quod dissoluitur vnum prius
 quiddā fuisse, quod in plura postea di-
 ducitur. Vnum quiddam intelligo, quod

vel continuum est & vnius formæ, vt
vnumquodque corpus naturale sua for-
ma constans, Aut cuius partes sunt tan-
tùm contiguæ, & ex corporibus diuerse
speciei coagmentatæ, vt vnum corpus
esse videantur, vt aqua mista vino, aut
argentum auro. Huiusce corporis gene-
ra, si dissoluantur, in priorum formarũ
suarum corpora redibunt, cum tantũ
essent contigua, nisi corrumperentur. Il-
la verò, quæ scilicet vniformis sunt es-
sentia, & in quibus materia & forma cõ-
tinuantur, bifariam dissolui dicuntur. *Dissolutio*
Aut enim resolutio fit omnium accidẽ- *bifariam*
tium eorum vsque ad primam mate- *diuiditur.*
riam, nec quidquam sensile prioris cor-
poris dissoluti apparet, vt in omnibus
exustis corporibus, Et hæc dissolutio
dicitur interitus siue corruptio: Aut
pereunt accidentia quædam, & quædam
sensilia supersunt, & communia tam
priori materiæ, priusquàm dissoluere- *Mistione*
tur, quàm iam dissolutæ, vt mox dice- *& dissolu-*
mus in metallis quæ in argentum viuũ *tionẽ sim-*
dissoluuntur. Nobis de mistione & *plicem ab*
dissolutione simplici est sermo, Quæ, ex *ortu &*
his, quæ dicta sunt, ab ortu & interitu, *interitu*
differre.

In ortu & interitu fieri resolutionem omnium accidētū.

In mistione & dissolutione simplici nō fit resolutio omnium accidētū.

seu generatione & corruptione differre manifestum est. In his enim fit interitus prioris substantiæ, & ortus alterius, & omnium accidētium priorum mutatio, nihilque ex eo, quod prius sensile erat, superest. Ideoque illas non per motum, sed per mutationem fieri dixit Aristoteles. Vt cum ligna exuruntur, pars in fumum, pars in cineres vertitur, & perfecta corruptione nihil sensile prioris materiæ ligni nec accidentium eiusdem cernitur. Hanc corruptionem appellant resolutionem in primam materiam. At in his, mistione scilicet & dissolutione simplici, quæ miscentur diuersa corpora, aut quæ mista dissoluuntur, non omnino quæ sensilia accidentia prius fuerant, dispereunt, sed aliquid ex eorum materia priori sensile perit, aliquid manet. Cum enim ad lapidis aut metalli ortum elementa miscētur, quæ vera est mistio, quæ in his prius fuerant sensilia, etiā post mistionem conspiciūtur. Lapides enim sensilem terre qualitatem referunt, metalla, aque. Sed & cum ijdem lapides in calcem dissoluuntur, terram referunt: Metalla cum in argentū viuum soluū-
tur

tur, aquam. In cæteris miftionis aut re-
 folutionis speciebus, in quibus diuerfa-
 rum formarum corpora fecernuntur,
 nulla eft dubitatio. Metalla enim quæ
 fufione liquantur, & mifta putantur, &
 rurfus arte diffoluuntur, fuas proprias
 formas & fua accidentia priora feruant,
 Sicut & diuerforum corporum grana.
 Hoc etiam inter has generationem &
 corruptionem, & miftionem & diffolu-
 tionem simplicem intereft, quòd in vera
 miftione, contrariæ qualitates eorū, quæ
 mifcentur, viribus quodammodo pari-
 bus concurrunt, & ad mediocritatem
 moderationemque referuntur. Et hic
 motus ad simplicem tendit miftionem.
 At in generatione contrariorum vires
 præter modum funt impares, ideoque
 quod minus eft & imbecillius ab am-
 pliore victum perimitur. Idcirco neque
 lignum igni, neque alimentum corpori
 permifceri dicimus, fed illa corrumpi,
 noua oriri. Hæc enim motio ad interitū
 vnius & ortum alterius tendit. Sunt au-
 tem vtrifque ortui & interitui, & mi-
 ftioni & diffolutioni veræ & fimplici
 hæc communia, Quòd corporis moti

In miftione

simplici

qualitates

equalibus

viribus

concurrunt.

In genera-

tione con-

trariorum

vires funt

impares.

Communia

ortui, in-

teritui, mi-

ftioni &

diffolutio-

ni.

L

*Propria
vera &
perfecta
mitioni.*

*Definitio
mitionis
vera, per-
fecta &
simplicis.*

*Definitio,
Dissolutio
nis vera
simplicis
& perfe-
cta.*

prior forma perit, noua oritur & succēdit. Sed & eisdem hoc commune est, quòd seu ortui contrarius est interitus, sic mitioni dissolutio. Veræ mitioni & perfectæ, de qua est quæstio, hæc sunt propria, Vt sit eorum, quæ miscentur, cōmunis materia: Vt tenuissima sint, & facilè secari possint, qualia sunt liquida aut fusilia: Vt contrariis pugnent qualitatibus: Et vt paribus quodammodo viribus certent. His igitur legibus obseruatis erit mistio, Quæ sic definiri poterit. Mistio vera perfecta & simplex, est diuersorum minimorum corporum in communi materia motus per qualitates pugnantes æquis viribus, vt fiat vnio materiæ & formæ futuræ, & vnica ex omnibus mistis forma noua exurgat, manentibus quibusdam sensilibus accidentibus prioris materiæ & subiecti. Sic ex aduerso, Dissolutio vera simplex & perfecta, est misti corporis partium essentialium, quæ vnicam formam constituebant, secretio in alias partes manentibus in illis quibusdā sensilibus accidentibus prioris materiæ aut subiecti. Quòd autem in superioribus dictum est aliquo

*Differētia
mutatio-
nis & per-
fectionis
ex natura
subiecti.*

Materiam
remotam,
mediam &
propinquā

i ant dissol-
ui.

*Materiam
proximam
non corrū-
pi, sed per-
fici.*

L ij

perspicatiùs animaduertisse & subtilissimè dixisse videtur Scaliger exercitatione sexta, distinctione secunda. Ouum enim quod est materia pullo proxima, interim cum fouente gallina mutatur dum ad pulli formam peruenerit, non corrumpitur, sed perficitur. Et perfici hinc apparet, quòd in ouo fracto putamine nihil corruptum intus inuenitur. Et quoniam, inquit, ouum & semen post ortum animalis desinit esse ouum & semen, corrumpi vulgo dicitur, Verùm apud sapientes, quoniam nihil ex subiecto perit, non corrumpuntur, sed perficiuntur. In perfectione enim nihil ex materia deperit, sed tota persistit, priore tantùm forma deperdita, alia succedente. Sic argentum viuum siue vulgare siue ex reliquis metallis prolicitum mistum Argyrogoniæ aut Chrysogoniæ non corrumpitur sed tantùm perficitur. H I S fundamentis sic stabilitis, quæ necessaria videbantur ad ea, quæ sequuntur, construenda, redeamus ad definitionis causæ efficientis explicationem. Dixi causam efficientem diducere argentum viuum à stanno, plumbo, ære & ferro.

Ipsa enim non sunt proxima materia
 argento aut auro, sed propinqua tantū, *Stannum,*
 ideoque dissolutione simplici secernenda est materia proxima ab eorum ma- *plumbum,*
 teria, quæ est argentum viuum. Nec re- *ars & fer-*
 fert fuerit necne fluidum illud argentū *rum in ar-*
 viuum, dummodo ab omni forde & *gētum vi-*
 substantia ab argenti viui natura aliena *uum sol-*
 purgatum fuerit: imo quò perfectiùs *uenda esse,*
 concoctum erit, proximius erit subie- *vt fiant*
 ctum. Si enim à materia definiendum *materia*
 sit nobis argentum & aurum, profectò *argento &*
 nihil aliud erit vtrumque quàm argen- *aurum pro-*
 tum viuum purum, ab omni substantia *xima.*
 aliena defecatum, & definitum & co- *Definitio*
 ctum, secundum cuiusque gradum. Au- *argenti &*
 rum enim purius longèque magis deco- *auri à ma-*
 ctum vsque ad extremum naturæ me- *teria.*
 tallicæ, argentum, minus. Hæc ita se ha-
 bere ex mutuo amplexu argenti viui &
 auri & argenti, tum verò ex similitudi-
 ne in ijsdem accidentium quorundam
 priorum in superioribus manifestum
 est, tum quòd arte totum ferè aurum in
 argentū viuum fluidum soluitur. Ignis, *Ignis sol-*
 quam causam dixi efficientem adiuuā- *uit argen-*
 tem, hanc dissolutionem potissimū *tum viuum*
 à metallis.

L iij

præstat. Separat enim heterogenea & congregat homogenea. Idque solus efficit, vel identidem & sæpius atque alternis vicibus purgādo hæc corpora, vel in momento admistione seminis argenti vel aurifici, quod argentum viuum eorumdem quatuor corporum retinet, interim dum ignis externus heterogeneum & impurum dissoluit & excernit.

*Effectus
seminis &
ignis in
materiam
proximam
agentis.*

Post dissolutam à quatuor illis corporibus alienam ab argenti viui natura substantiam, quod relinquitur ignibus inextinguibile est, scilicet argentum viuum purum, Cuius tamen mistio nondum est perfecta ad argenti & auri mistionem collata. Quocirca ipsam, necnon argenti viui vulgaris perfici oportere subiunxi.

*Quid sit
mistio perfecta.*

Mistionem elementorum in vnoquoque corpore naturali perfectam appello, cū æquales eorumdem vires in vnum coierint, vt calidi, frigidi, humidi sicci que pares sint portiones, & iustitia vt solent dicere medici. Ideoque inter diuersæ speciei metalla solum aurum est temperatum & æquale. Est enim temperamentum eorum, quæ in mistis sunt, principum qualitatum proportio æ-

*Definitio
temperamenti.*

qualis. Hanc autem equabilitatem non magnitudine molis aut pondere metiri licet, quippe quòd in metallis aut argēto viuo vberior sit terræ & aquæ copia, quàm in reliquis omnibus corporibus naturalibus, sed potestatis vi & efficiētia, cui omnia planè accepta referuntur.

Quòd igitur elementorum, ex quibus *Cir aurū* aurum concreuit, vires & qualitates sint *non cedit* æquales, in partes distrahi aut in fumū *igni* se attolli, non patitur. Siccum enim retinet humidum, ne euolet, & humidum cōglutinat siccum, ne in cinerem abeat: frigidum calidi ferociam coercet: Calidum frigidi torporem excitat. In summa in auro omnia equalibus viribus agentia & patientia se se ad moderationem redigunt. Sed argentum viuū vulgare propter frigidi & humidi exuperatiam violentia ignis externi sursum in vaporem fertur: Non tamen secernuntur partes sicce ab humidis propter missionem vtriusque arctissimam, propter quam humidum rapit secum terreum. Quod perinde est, ac si dicatur, substantias elementorum in argento viuo adeo vnitas quidem vt diuelli ab inuicem

nullatenus possint : Vires autem aut qualitates eorumdem impares & inæquales esse. Quæ autem in elementis argenti viui reliquorum metallorum vires aut qualitates insunt, non vsqueadeo sunt inæquales, magisque ad temperamentum accedunt. Attamen in omnibus indefinitum est humidum, quod definiri necesse est, vt ad temperamentum

Mistio fit argenti aut auri accedat. Tum perfecta
concoctio- appellatur mistio. Hæc perfectio cōco-
ne. ctione fit. Concoctio enim, inquit Aristoteles, est perfectio quædam. Quæcunque enim concocta sunt, perfecta etiam sunt & genita. Concoctionem autē esse perfectionē inductione probatur. Quæcunque enim communiter concoqui conceduntur, priusquam concoquantur, imperfecta esse conspiciuntur, eadēque per concoctionem perfecta fieri. Dixi

Quomodo autem concoctionem & perfectionem
& cur cau fieri à causa efficiente, quam definiui.
sa efficiens Quod quomodo, & cur ita accidat, ple-
concoctio- nius etiam explicandum est. Materia ex
ne perfi- qua, arte ministra, semen argenti aut au-
ciat mate- ri prodijt, fuit argentum viuum, sed co-
riam pro- ctum, scilicet argentum & aurum. Se-
ximam. men

men hoc calidum est & siccum, Conco-
 ctione enim has vires & qualitates ac-
 quisivit, Quippe quòd omnia concocta
 & calida sint. At materia nostra proxi-
 ma, id est argentum viuum vulgare, &
 quod cæteris metallis inest potètia pro-
 xima, frigidum est & humidum, aliud
 alio plus minusue. Cum igitur semen
 & argentum viuum admiscetur, facilè
 cocunt ob eandem vtriusque originem
 proximam, & fusione calor igneus ea
 magis miscet. Qualitates autem semi-
 nis igneæ calidæ & siccæ agunt in qua-
 litates frigidas & humidæ argenti viui,
 & illæ agendo repatiuntur, & hæ patie-
 do reagunt. Quod si amborum contra-
 riæ fuerint vires æquales, vt puta, Semē
 fit calidum & siccum octo gradibus, ar-
 gentum viuum frigidum & humidum
 totidem gradibus, reducetur argentum
 viuum ad temperamentum. Et ferè idē
 fiet, quod in aqua calida & feruente mi-
 sta aquæ frigida, quæ ob contrarias qua-
 litates pugnantes fit tepida & tempera-
 ta. Verum calor in aqua est aduentitius
 & externus, At in semine argenti vel
 auri insitus. Quòd si seminis & argenti

M

viui vires fuerint inæquales, non sequetur temperamentum, Veluti si seminis calor & siccitas fuerint octo graduum, argenti autem viui frigiditas & humiditas vnius tantum gradus, hæc dominio illarum subijcientur, & argentum viuū vertetur in semen, minoris tamen efficaciam ob euictos aliquatenus caloris & siccitatis gradus in semine. Dixi enim ortum & interitum fieri, cum vires agentium nimis superant, patientium verò parum resistunt, Mixturem verò, cum æqualibus viribus contrarijs certant. Hinc argentum & aurum in natura sua argento viuo mista in ipsum non agunt, Non enim contrarijs inter se pugnant qualitatibus, sed eodem ferè sunt temperamento. Cum igitur argento viuo tam vulgari quàm ei quod cæteris corporibus mistum est, accesserit temperamentum argenti vel auri vi qualitatum alterutrius seminis pugnantium æqualiter adiuuante igne externo, consummata erit permixtio: & statim forma argentea vel aurea profiliet, & radicitus tinctum reperietur metallum. Terreum enim argenti viui actum est album, & po-

*Cur argenti
& aurum
in natura
sua non a-
gunt in ar-
genti vi-
uum.*

ARGYROPO. ET CHRYS. 93
tentia rubrum, & cum decoquitur mi-
stione seminis aurifici, rubescit, & suū
humidum tingit in citrinum. Color e-
nim omnis est à terreo decocto : hoc in
ocra citrini coloris demonstratur, quæ
coctione fit rubra. At semen argentificū
cum sit semicoctum tantū, non mu-
tat colorem terrei, sed argentum viuū
permutatum retinet proprium colorem,
concoctum tamen magis. Plura de ma-
teria proxima & causa efficiente dicēda
fuiſſent, sed ad alias pertinent quæstio-
nes. Satis sit ad eam, qua de agitur, ve-
rè apertè & sine fraude hæc demon-
strasse.

TERTIA ex ordine Argyrppœiæ *Tertiapars*
& Chrysopœiæ pars tractanda succedit, *Argyro-*
Methodus scilicet agendi, Quæ præce- *pœiæ &*
ptiones tradit, qua arte argentum viuū *Chryso-*
vulgare præparandum sit, vt propiūs ad *pœiæ.*
argenti vel auri naturam accedat : Et *Quid sit*
metalla imperfectè mista in materiam *methodus.*
argento vel auro proximam resoluenda
sint : Tum verò qua via ex argento vel
auro semen argentificum vel aurificum
producatur : Tandem quomodo eadem
materia proxima cum alterutro semine

M ij

miscentur, vt ex amborum mistione
 argentæ aut aureæ formæ corpus exur-
 gat. De hac parte breuibus differere de-
 creui. Sanè noui qua arte argentum vi-
 uum præparetur, aut stannum, plumbū,
 & æs in idē resoluantur, Er supra quid-
 quam attigi : Sed & quomodo ex argē-
 to & auro vtrumque semen oriatur, ali-
 quid subodoratus sum. Verūm satius
 existimaui, quæ tanta celauerunt arcana
 antiqui huiusce artis periti, ne vilesceret
 ars, silentio etiam præterire, quàm teme-
 re in vulgus tanta misteria profanare.
 Sat erit, imo plus quàm deceat, si miscē-
 di materiā proximam cum vtroque se-
 mine methodum indicauero. Mistionis
 huiusce methodus bifariam diuiditur.
 Altera est æmula & imitatrix naturæ.
 Altera est violenta. Prior est, quæ im-
 becillo primū calore externo, deinde
 sensim & per gradus aucto materiam
 proximam vnā cum semine argentifico
 aut aurifico concoquere docet, dum ad
 mistionem & vnionem perfectam per-
 uenerint, vt hinc argentum vel aurum
 concreascit. Posterior methodus mistio-
 nis scilicet violenta est, quæ proiecto

*Methodus
 mistionis
 materie
 proximæ*

*cum semi-
 ne duplex.*

*Definitio
 methodi
 mistionis
 prioris.*

*Definitio
 methodi
 posterioris*

alterutro semine in stannum, plumbum,
 æs ferrum & argentum viuum cuiuscū-
 que generis demonstrat argentum vel
 aurum statim in momento igne adiu-
 uante producere. Discriminis huiusce *Ratio dis-*
 ratio est, quòd in priori agendi metho- *criminis*
 do minus validæ sint vtriusque seminis *vtriusque.*
 vires & qualitates igneæ, quàm vt mo-
 mento possint humidum argenti viui
 vel vulgaris, vel ex ceteris metallis pro-
 liciti concoquere & definire, itaque sen-
 sim moueri materiam expedit. At in
 posteriori methodo vires hæ igneæ se-
 minis adeo sunt validæ, vt primo sta-
 tim occurfu & contactu calore externo
 adiuuante omne cuiusque generis argē-
 tum viuum decoquant & transmutent
 in argentum vel aurum. Non secus ac
 ignis violentissimus & ficca & viridia
 ligna statim sine discrimine conficit &
 exurit, nec impedit humidum aqueum,
 cum tãto feruori resistere nequeat: Qui
 tamen ignis, si imbecillus esset, viridia
 ligna non æquè tanta celeritate exure-
 ret. Vtriusque methodi in opus dedu-
 cendæ ratio non omnibus vna eadem-
 que est, quibus tamen vnus atque idem

est finis & scopus. Verùm methodum, quæ magis ad naturam accedet, magisque sensibus fidẽ faciet paucis perstringam. Prioris methodi duos tantum agendi methodos recitabo. In omni opere, inquiunt physici opus est agentis robore & corporis passuri dispositione. Argentum viuum vulgare etiam si sit materia argento & auro proxima, tamen est temperamento præter modum frigido & humido atque indefinito, & longè magis ab argenti aut auri concoctione distat, quàm argentum viuum à reliquis metallis arte prolicitum. Si igitur consilium sit argentum viuum vulgare in argentum vel aurum transmutare ex præscripta priori methodo, necesse erit illud prius purgare, & à nimia frigidity & humiditate vindicare, Alioqui concoctioni nimium esset contumax. Hæc igitur est præparatio. Artifices autem, qui in his versati sunt, alloquor, & vocabulis artis uti cogor, ut significantiùs omnia comprehendantur, & intelligantur. Sublimetur argentum viuum vulgare quater vel pluries, dum niuem albedine superet, & ut vitrum in subli-

*Quomodo
ex argento
vino vul-
gari misto
cum argē-
to vel auro
argentum
vel aurum
produca-
tur.
Præpara-
tio argenti
vivi.*

matione excoctum transpareat. Hinc teratur, & perfusum oleo tartari igne valido adhibito destilletur in vas recipiens & reuiuifcat. Sic argentum viuū purissimum & splendidissimum habebis, & à frigiditate & humiditate nimia naturali aliquatenus vindicatum. Feces enim, quæ illi in sublimatione miscētur, quidquid est impuri, retinent, humidum autem rarius, leuius & minùs coctum in pulueris similitudinem ad superiorem vasis partem conscendit. Purior autem pars magisque decocta grauior & solida in media vasis parte subsistit & adhæret, quæ peruia est, & ex eadem argentum viuum resolutum & fluidum est quodammodo temperatum. Ex hoc argento viuo defecato & argento vel auro in calcem reductis fiat malagma. Teratur diutissimè sub marmore, Deinde exprimatur crassiori linteo obuolutum, dum aliqua argenti vel auri tenuior pars vnà cum argento viuo perfluat. Addatur nouum argentum viuum purgatum malagmati, quod ob crassitiem transmeare non potuit, rursusque exprimatur. Et identidem toties hæc opera

reperantur, dum totum malagma perco-
 lauerit, Quòd si nimium erit còtumax,
 fimo equino calente sepultum aliquot
 diebus emolliendum & attenuandum
 erit, idque repetendum, dum alterutrū
 semen totum cum argento viuo perflu-
 xerit. Sic argentum & aurum soluta e-
runt in argentum viuum cum argento
viuo. Hæc ita resoluta iteratis vicibus
 destilla, dum tota in recipiens vas stilla-
 uerint sub argenti viui forma, Quòd si
 quid imo vasis substiterit, addendum ei
 erit nouum argentum viuum, terēdum,
 fimo equino calente emolliendum &
 attenuandum, idque repetendum, dum
 totum in vas recipiens stillauerit. Dis-
 soluenda vncie vncie argenti vel auri
 quadraginta ferè vncie argenti viui præ-
 parati admiscendę erunt, Quę si nō suf-
 fecerint, rursus addendę alię vsque ad
 quinquaginta aut sexaginta ad summū,
 quatum beneficio & vi humida poten-
 tiâ vnica illa vncia alterutrius seminis
 verè in argentum viuum soluta conspi-
 cietur. Hoc argentū viuum metaphoricè
animatum appellant. Nam veluti in a-
 nimalium corporibus anima caloris est
 principium

*Argentum
 viuum ani-
 matum me-
 taphoricè
 quid sit.*

principium & causa, & finè qua mortua iacerent corpora, Sic argentum vel aurum principium est caloris in argento viuo, quod alioqui frigidissimum nec quidquam alteratum persisteret. Est autem argentum hoc viuum animatum a deò argento aut auro proximum, vt solum ex se solo agente calore externo pauco tempore in argentum aut aurum transmutaretur. Sed vt expeditius opus peragatur, sumatur dragma huiusce argenti viui animati, eique admisceatur dragma argenti vel auri in calcem redacti. Redigitur in calcem si prius ex *Quomodo* alterutro & argento viuo malagma cõ- *argentum* ficiatur, deinde igne sensim expirauerit *vel aurum* argentum viuum. Duæ igitur hæ drag- *in calcem* mæ scilicet argenti viui animati & cal- *redigatur.* cis argenteæ vel aureæ simul mistæ lēto primùm igne post aucto sensim vsque ad ignitionem maximam decem dierum spatio decoquantur, dum in puluerem candidum vel fuluum defierint. Huic deinde pulueri æquale pōdus eiusdem argenti viui animati adiiciendum, miscendum, concoquendum vt prius, dum in puluerem abierit, & colorem

N

candidum aut citrinum contraxerit. Atque ita iteratis vicibus æqualitate ponderis seruata totum argentum viuum animatum in puluerem album aut citrinum figetur. Hic puluis in pilulas albumine oui immisto formatus, & in portunculam argenti vel auri sensim proiectus, in argentum vel aurum purissimum transmutabitur. Posterior prioris methodi modus, eadem ratione nititur. Argentum enim viuum à stanno,

*Quomodo
ex argento
vino à stanno,
plumbo,
& ære pro
licito, argē-
tū vel
aurū pro-
ducatur.*

*Argētum
viuum ex
argēto ce-
leriter in
aurum mu-
tatur.*

*Posterior
agendi me-
thodus per
proiectio-
nem.*

plumbo & ære summa arte prolicitur, & calci argenteæ vel aureæ admiscetur, & vt in superiori traditum est, concoquitur, & in corpus argenteum vel aureum reducitur. Sed nullum ex corporibus omnibus metallicis argentum viuum calci aureæ admistum celerius & perfectius in aurum mutatur, quàm quod ab argento puro arte prolicitur. Hæc omnia operam, diligentium, & manum artificis expostulant, nec nisi progressu temporis fieri possunt. A quibus excusabimur à posteriori agendi methodo, scilicet si desiderato semine perfecto argentifico aut aurifico potiemur. In omnia enim metalla igne colliquata proiecta

& colliquata illius portiuncula miscetur statim solis partibus argenti viui eorūdem, ipsumque rerinet, concoquit & vnitum perfectè tingit in argentum vel aurum. Ignis autem externus, quidquid est impuri, exurit, & in fecem supernatantem excernit.

UT AUTEM ordinem propositum sequamur, confirmandum est nobis Argyropœiam & Chrysopœiam artem esse veram. Cum autem ad confirmationem quæstionis, An sit, multum valeāt, *Confirmatio Argyropœiæ & Chrysopœiæ.* authoritas, ratio & experientia, Possem primū multorum grauiſſimorum virorum testimonijs & authoritate cōfirmare veram esse artem, nisi de his æditus esset liber, cui titulus est, De veritate & antiquitate artis chemicæ & pulueris & cæt. Authore Roberto Vallenſe, Is liber æditus Parisijs apud Federicū Morellum anno 1561. Quapropter, qui volunt authoritatibus probari sibi veritatem artis, eos ad eiusdem libelli lectionem relegamus. Sed magis rationibus innitendum, & experimētis quibusdam demonstrandum esse putauimus. Nullis igitur, probabilioribus rationibus & ar-

Argumenta arationibus probabilibus ducta confirmantia artem. gumentis defendenda est nobis hæc Argyropœia & Chrysopœia, quàm ex ijs, quæ dicta sunt, & quæ in refellendis Erasti argumentis posthac dicenda sunt. Scilicet ex cognitione materiæ argenti & auro proximæ, & causæ efficientis, Quæ cum vtraque ex ijs, quæ natura sua sponte in lucem ædedit, arte elici possit, nemini dubitandum esse puto, quin illa ab hac perfici, & argenti aut auri formā ex præscripta vtraque methodo arripere possit. Sunt enim omnium operum

Omnium effectuum causas esse materiam & causam efficientem. In artis potestate esse, quod necessarium est ad impellendas causas naturales, ut agant. & effectuum tam naturalium quàm artium fundamenta, materia & efficiens causa. Tantò autem veriùs id præstari posse existimandum erit, quantò verissimū erit in artis potestate esse id quod necessarium est ad impellendas causas naturales ut agant. At quod necessarium in arte videtur, hoc solum est, ut miscet elementa materiæ proximæ, & imperfectam mixtionem perficiat. Subiectum enim causæ agentis est inanimatum corpus, nec aliud eiusdem agentis est munus, quàm miscere, non vegetare, alere, aut cætera munia obire, quæ in plantarum & animalium ortu sunt necessaria.

ria. Atqui calor externus qualitates metallorum, & elementorum materiæ proximæ, & seminis vtriusque argentifici aut aurifici mouere potest, & intendere aut infringere, & mistionem priorem interuertere, vt hinc noua mistio inducatur, simulque prior forma aboleatur, alia succedat & oriatur, Et calor ille igneus externus est in artis potestate: Verissimum igitur erit artem beneficio ignis miscere posse ea, quæ mistilia sunt, ijs obseruatis legibus, quas paulò ante commemorauimus, cum de mistione agerem. Hanc mistionem ab igne effici posse cum negasset Cardanus libro de subtilitate rerum, à Scaligero exercitatione ceteresima prima, distinctione duodecima iure reprehensus est. Nam in alembico, inquit, coaceruata, & multa, & diuersa & contraria, ita miscet ignis in eo vase, quod recipiens dicitur, vt nulla vi præterea sejungi queant. Et hic sanè est à natura: Nec ignis naturam temere à natura discerpendam esse ait. Sed ne longius exempla artis petantur, quibus eam verè miscere demonstrari possit, Nonne vitrum corpus est naturale ma-

Ignem miscere ex Scaligero aduersus Cardanum.

Artē verè miscere ab exemplo vitri demonstratur.

N iij

teria & forma constans! Non enim terra, non aqua, minus aër, aut ignis est, sed ex horum mistione vi qualitatum concretum. Atqui quòd vitrum sit, nullum alium habet opificem quàm vitrarium, nec aliam causam agētem, quàm ignē. Materiam quidem, ex qua vitrum fit, ars non potest producere, At ligna igni subiicit, à quo exuruntur, & in cinerem vertuntur, Deinde cinis miscetur arenæ puræ aut lapillis perspicuis minutissimè tritis, hinc vtraque materia igne in calcē redacta, eademque tandem igne violento fusa vertitur in vitrum. Sic ars metalla non producit, nec argentum viuū, nec materiam seminis argentei aut aurei, sed ea igni subiicit, qui qualitates eorumdem subigit & alterat, miscet, & quæ arti propria sunt opera, efficit, quorum effectus est mistio, aut huic opposita resolutio in aliud mistum simplex. Sanè si vegetationem, sensum, per mutationē vnius indiuidui in indiuiduum plantæ aut animalis induci oporteret, ignis aut calor igneus hæc minimè præstaret, sed vis & calor efficiēs insitus materiæ & semini, qui non est ex genere caloris ignei,

*In materia
vegetabili
aut ani-
malis vi-
res insitas
esse.*

ARGYROPO. ET CHRYS. 105
 sed celestis, & proportionē elemēto stel-
 larum respondens, vt rectē ait Aristote-
 les. At quæstio non est de vegetatione, *Materiam*
 aut sensu, sed de mistione inanimorum *inanimato-*
 corporum, quæ non insita vi, sed pulsu *rum corpo-*
 agitantur externo. Quod si obijciatur *rū pulsu*
 in materia mistorum corporum simpli- *externo*
 citer vires etiam suas inesse, quibus ad *agitari.*
 formam vnicuique propriam promo-
 uentur, Sit ita, non idcirco tamen minùs
 forma argenti aut auri in materiam illis
 proximā inducetur. Si enim vi mistio-
 nis eadem materia proxima eosdem af-
 fectus corporeos induat, quos argentum
 & aurum, cum mistionem calore exter-
 no agente efficere nouerimus, argenti
 quoque aut auri formam eidem mate-
 riæ proximæ inducemus. Ex accidenti-
 bus enim argento & auro proprijs &
 sensibus cognitis formas eorundem in-
 telligimus, cum ignotæ sint nobis diffe-
 rentiæ illorum specificæ. Hæc enim acci-
 dentia propria, vt & in ceteris corpori-
 bus naturalibus, formam vnicuique pro-
 priam sequuntur. Hæc autem Erasto
 responsurus luculentiùs tractabo. Et si
 autem hæc probabiles sint rationes, qui-

bus Argyropœiam & Chrysopœiam defendere possem, tamen experientiæ maior fides adhiberi solet, Præsertim in effectibus eiusdē Argyropœiæ & Chrysopœiæ, qui sensuum iudicio, quales sint, verè iudicantur. Si enim quod hæc ars pollicetur, id est argentum aut aurum, verum est, fidem faciet demonstratio, vbi vtrumque proprium subierit examē. Quòd in ijs artibus, quæ solam ratiocinationem pro fundamento habent, non ita demonstratur. Idcirco experimenta duo enarrabo, quæ non semel sed idē, tidem sæpius probata in animum induxerunt, vt artem verissimam esse crediderim. Nescio an scriptis fides adhibebitur: Sed parum sollicitum me reddit, crediderit Erastus necne, aut quiuis alius huiusce artis ignarus. Adfirmare tamen bona fide possum vidisse me argentum viuum à stanno arte eductum ferè fluidum vt vulgare in purum argentum transmutatum fuisse. Ex quinque libris stanni vna aut circiter argenti viui prolicitur. Purgatur exemptum lauacro ex sale & aceto, dum sit splendidum. Quatuor vncijs huiusce argenti viui admiscetur

Confirmatio artis ab experientia.

De argēto viuo à stanno prolicito mutato in argētū. Primū auctor ex- perimētū.

cetur vna gummi cuiusdam argentei
fusibilis & fixi. Fit autem fusibile & fi-
xum mistione vnus vnciæ puri argenti
cum quatuor vncijs arsenici prius subli-
mati, purgati & per reiterationem sub-
limationis fixi cum eodem argento.
Hinc soluitur vapore aqueo calente, dū
conspiciatur vt oleum spissum. Huius
igitur olei portio vna cum quatuor ar-
gēti viui è stanno arte educti mista vas-
culo vitreo includitur, & vi caloris pri-
mū imbecilli, deinde aucti vsque ad
decimum diem concoquitur dum in
puluerem cinereum fixū substituerit, Qui
cum plumbo liquatus, & examini cine-
ritij probatus, vertitur in verissimum ar-
gentum. Cuius effectus causa in supe-
rioribus tradita est. Alterum experimē-
tum est, argenti in aurum mutatio, hac
methodo. Distilletur aqua acerrima &
tingens, quam plerique norunt, Destilla-
ta rursus destillanda est & sæpius dum
nullæ feces post distillationem in imo
vasis resederint. Magni enim refert om-
nia ab impura fece & crassitie esse pur-
gata. Purgandum etiam est argentum
vium vulgare pluribus repetitis subli-

*Secundum
authoris
experimē-
tum, in ar-
gento tras
mutato in
aurum.*

O

mationibus , dum perspicuum fuerit. Hinc reuiuifcat. Soluantur feorsim à destillata aqua acerrima vnciæ duæ argenti purissimi: Eadem etiam aqua soluantur feorsim quatuor vnciæ argenti viui purissimi : Misceantur soluta. Distilletur aqua primùm imbecillo igne, dum tota stillauerit. Hinc augeatur gradus caloris , vt etiam argentum viuum destillatione expiret. Frangatur vas vitreum. In imo vasis massam argenteam conspicias partim cinereo, partim rubro subobscurò colore tinctam. Tandem reduc in corpus. Hoc argentum & si nondum mutauerit colorem , neque sit aurum, purius tamen est & solidius quàm naturale argentum, ipsiusque humidum magis definitum. Idcirco in examine auri scilicet cimenti egerrimè nec nisi repetito sæpius diuellitur. Quinetiam solutum cum fuerit ab aqua acri separationis, ramenta quædam auri puri subfidere conspicias. Hoc signo totam argenti massam in aurum mutari posse iudicabis, Cum sit eadem totius quæ & partis ratio. Hoc opus maturationis fructuum speciem quandam gerit. Cùm

primum enim vuae maturescunt, grana
quædam nigro colore perfusa conspi-
cies, cætera autem sine vlla coloris mu-
tatione, quæ tamen procedente & con-
tinuato calore maturacione peracta ni-
gra sunt omnia. Sic si idem argentum
sepius solvatur ab eadem aqua acri, ei-
que admisceatur argentum viuum solu-
tum, & destilletur aqua, & expiraverit
argentum viuum, & massa subsidens in
corpus reducatur, tota in aurum muta-
bitur. Varios etiam subinde colores co-
ctiones reiterando contrahet, dum tan- *Colores*
dem rubeus, splendidus, fixus, & imper- *diuersi,*
mutabilis color apparebit, Qui perfe- *concoctio-*
ctæ concoctionis signum est. Sed ma- *nis signa.*
gna in reductione in corpus adhibenda
erit diligentia, ne nimium decidat de
pondere, Alioqui totum ferè argentum
vi spiritus aquarum acrium in reitera-
tione operis in vaporem euanescet. Nec
aliud periculum in hoc experimento
pertimescendum: Intertrimentum hoc
euitare poterunt ingeniosi: neque ratio
suadet omnia in vulgus profundere.
Hæc agendi methodus & si à superiori
diuersa sit, tamē in vtraque eadem cau-

*Causa mu-
tationis
argenti in
aurum.*

sa, idemque est effectus. Hoc enim tan-
tū agitur, & saepe dictum saepius quo-
que repetendum est, ut omnis aliena ab
argenti viui natura & impura substantia
à metallo excernatur, solaque argenti
viui substantia pura supersit, Quæ con-
coquenda & definienda est, dum colo-
rem citrinum contraxerit, Signum per-
fectæ concoctionis. Atqui hoc experi-
mento & agendi methodo hæc omnia
præstantur. Certum enim est solutione
cuiuscunque corporis misti in fluidam
consistentiam ab aqua heterogeneam
atque impuram omnem substantiam ex-
cerni. Hoc exemplo salis communis a-
tri & impuri demonstratur, qui solutus
in aquam ab aqua impuritatem omnem
in vasis imo derelinquit, Qui autem in
aqua clarissima effusus & solutus est, si
agente calore incrassetur, niueus conspi-
cietur. Secretioni autem huic adiumē-
to erit argenti viui substantia pura: ipsum
enim quod suæ est naturæ retinet, alienū
respuit. Et in reductione post coagula-
tionem, quod heterogeneum & impurū
est, abit in fecem, Quod verò purum
est, liquatur, & in canaliculam ferream

proiectum in metallum frigore concre-
cit. Vis autem ignea aquæ acris definit
& concoquit humidum: Terrerum au-
tem argenti, quod actu est album, po-
tentia rubrum, per operis reiterationem
rubescit, suumque humidum tingit in
citrinum. Et hic color est indelebilis,
est enim radicitus infixus. Sic argentum
ab iisdem causis quibus & in superiori-
bus agendi methodis in aurum transit.
Cum enim sensim illi accidentia auro
propria accedunt per præparationem,
tandem auri formam contrahit. Omne
enim corpus sub certa quantitate stans
apprehendit ad se formam in momēto.
Argentum autem, quod propius ad au-
ri naturam & missionem accedat, quàm
reliqua metalla, facilius hac methodo
formam auri ad se trahit: Cætera æger-
rimè, Sed excernendum prius est ab illis
argentum viuum fluidum, Quod cum
calce auri concoctum in aurum mutari
poterit. Hanc argenti in aurum muta-
tionem hoc experimento nostro didici-
mus à similitudine mutationis ferri in ^{Qua arte} ~~ferri~~ ^{mu-}
æs. Soluatur vitriolum in aquam ab a- ^{tatur in}
qua, in hanc aquam ferri ramenta pro- ^{as.}

O iij

*Effectus
superius
dictorum.*

jiciantur. Ferueat aqua vsque ad consumptionem tertiæ partis illius: Sub diuo relinquatur, subsidebit in imo vasis ferrum & vitriolum. Effundatur aqua clara, immitatur alia. Hoc repetatur sæpius, dum tota vitrioli substantia soluta in aqua necnon impuritas ferri effusa sit. Conspicies in fundo puluerem rubrum, Qui vi follium liquatus & in canaliculam proiectus in æs purissimū concresecet. Si quis omnia hæc accuratius perpenderet experiendo & manum operi admouendo, lucrum inde non minimum captaret, & vberius quidē quàm alia aliqua arte consequeretur, si modò rectè opus perageret. Verùm hæc eò à nobis scripta non sunt, vt dितescendi artem doceremus, sed vt veram esse eam demonstraremus. Hic enim finis est & scopus Apologiæ nostræ. Scio tamen plures tanto comparandarum opū æstu flagrare, vt nullam aliam ob causam Argyropœiæ & Chrysopœiæ incumbendum esse putarent. Perpaucos video, qui spreta opum immensitate, quàm hæc ars suppeditare potest, paucis & necessarijs contenti admiranda Dei opera non so-

lūm in plantarum & animalium ortu,
 fed & in mutorum & inanimorum ho-
 rum corporum dissolutione & miftione
 contemplari defiderent, quæ hac arte
 inueftigando oculis confpiciuntur, &
 manibus palpantur. Illis famelicis &
 auri fitientibus vt fatisfiat, horum autem
 pijs defiderijs vt prouideatur, & in vni-
 uerfum omnibus huiusce artis percupi-
 dis & amatoribus, fi me, quibus operi-
 bus illis incumbendum fit, cōfuluerint,
 dicam ingenuè & bona fide, & quod
 mihi, idem quoque illis confultum eſſe
 velim. Magna equidem ſunt, quæ ex
 præſcripta priori methodo aggredienda
 verè & apertè demonſtraui, quæque, ſi
 ad exitum perducantur, magno cum
 fœnore prouentura ſint. Verūm omnia
 hæc laborioſa, tædioſa admodum, & dif-
 ficilia, Siue argentum viuum à corpori-
bus metallicis arte ſumma eruendum
ſit, Siue vulgare præparandum, vt ne-
ceſſe eſt, Seu argento aut auro vis quæ-
dam ignea accerſenda ſit, quæ in argen-
tum viuum agendi facultatem habeat,
& illud concoquendi, Seu argentum vi-
uum cum auro tam artiſſimè per exi-

*Conſilium
authoris.*

guas portiunculas miscendum & vnien-
dum sit, vt in vaporem vtrumque simul
furfum feratur igne agente, & in vas re-
cipiens in argēti viui formam delapsum
coire oporteat, Seu argentum summa
præparatione præcedente sine semine in
aurum mutandum sit. Præterea in hac
priori methodo pluribus opus est vasis,
fornacibus, aquis, oleis & quamplurimis
alijs rebus. Sed & hæc non sine magnis
sumptibus fieri poterunt, priusquam,
quod quæsitum est, verum esse expe-
rientia comperiatur. Multa etiam in tra-
ctandis vasis pericula solent incidere.
Insuper & hæc omnia assiduam operam
sine intermissione desiderant, Et si illis
incumbendum sit, propriæ professionis
partes & functiones deferendæ sint ne-
cessariò. Atque hinc, quod maius malū
video, bonorum virorum existimationi
plerumque detrahitur. Tandem ex tam
multis & assiduis laboribus, opera & o-
leum, vt dici solet, plerumque teritur,
nisi ab artifice ingenioso & maximè ex-
perto administrentur, qui etiam in cau-
sarum naturalium cognitione versatus
sit, vt errorem, si primum voti compos

non

ro appellauerunt REBIS, quòd ex bi-
na re primùm componitur, quæ tãdem
coctione diuturna futura sit vna specie
& numero. Causa efficiens partim est
vis insita in auro, partim calor externus,
qui calorem solis æmulatur. Locus est
fornax, quam Athianorem appellant cū
suo tripede arcanorum, & ouo vitreo
quo includitur materia. Humor è terra
& aqua mistus calore solis & aëris cir-
cumambientis agente dissoluit granum
tritici, quod corrumpi vulgo existima-
tur, vt superiùs diximus. Dissolutionem
aut corruptionem sequitur germē, quod
est materia semini futuro proxima.
Hinc crescit, multiplicatur, & sensim
concoquitur dum ad maturitatem per-
uenerit. Toto hoc temporis curriculo
varios subinde mutat colores. Sic argē-
tum viuum nostrum dissoluit aurum, &
dissolutione peracta generatur germen,
quod est materia semini argentifico &
aurifico futuro proxima, Quæ paula-
tim concoctione viribus augetur, dum
tandem in massam rubram & duram vt
vitrum concreuerit. Et hinc puto nomē
lapis illi inditum fuisse. Lapis hic va-

*Similitu-
dines in or-
tu tritici
& seminis
aurifici.*

Cur Lapis dictus

se effracto minutissimè teritur, & inclu- *Vnde se-*
 sus vase vitreo luto obstructo igne ex- *mini auri-*
 cellenti triduo concoquendus est, dum *fico lapidis*
 in puluerem rubrum seu purpureum, *nomen sit*
 xum, & igneum abierit, & perfectionem *inditum.*
 summam consecutus fuerit : In cuius
 superficie supernatabit terra impura, quā
 damnatam & vituperatam appellat, quē
 abjicienda est. Hoc postremum, opus *Opus triū*
 trium dierum appellare solent. Nec *dierum.*
 pauciores toto motus tempore colores
 materia feminis nostri contrahit, quā
 planta. Quorum tamen tres præcipuos *Tres in se-*
 artis periti notarunt, nigrum album & *mine auri-*
 rubeum. Contracta tamen albedine ap- *fico colo-*
 pellatur semen argentificum, seu Argy- *res dum*
 rogonia, vim & facultatem habens mu- *monetur.*
 tandi argentum viuum cuiuscunque ge-
 neris in argentum purum : Sed malue-
 runt ultra progredi, & sola concoctione
 continuata aucto calore aurificum semē
 producere. Quemadmodum autem ia-
 ctis in agros feminibus cætera naturæ
 committit Agricola dum messis tem-
 pus aduentarit, Sic Argyropœia cultor
 ubi primum vasi materiam inclusit &
 convenientem calorem exhibuerit, &

continuò fouerit , nihil illi laboris impendendum erit, Sed calori committenda cætera , dum semen primùm albedinem contraxerit, atque hinc vim & facultatem argentificam, tum demùm verò continuata coctione in puluerem rubrum aurificum prodierit. Huic operi conficiendo pluribus fornacibus , vasis, aquis, oleis minimè opus est. Sufficit vnica fornax apta, aurum, & suum argentum viuum. Sufficit vnica ad summum auri vncia , nec impofterum alia adijcienda est. Nulla etiam possunt incidere pericula, Scinèl enim inclusò semine & calore circum posito , nec tangitur, nec loco mouetur, dum ad maturitatem peruenerit. Neque assiduam opus est collocare operam , sed solus ignis fouendus. Minus deferendæ sunt propriæ professionis functiones , Sed magna & admiranda moliendo , nihil agi vulgo putabitur. Sic apud omnes retinebitur plausibilis existimatio , neque quidquã illi detrahetur. Porro si lucrum magis expetendum sit , quàm admiranda Dei potestas in operibus naturalibus , quæ ab eius omnipotentia fluxere , nullus

huic pulveri aurifico comparandus erit thesaurus, Quippe cuius dragma, etiam si
femel tantum ortum subierit argenti
viui ducentas vel plures ex quantitate
virium statim igne externo iuuante cō-
stringet, & in aurum purissimum mu-
 tabit. Huiusce tam admirabilis & stu- *Causa effe-*
 pendii effectus causa est vis ignea, auro, *Etus admi-*
 postquam à suo proprio humido seu ar- *rabilis pul-*
 gento viuo fuerit solutum, longa & tē- *ueris auri-*
 perata concoctione quæ sita. Quæ vis, *fici.*
 cum primùm in auro sopita esset & po-
 tentiâ tantum, eadem solutione & con-
 coctione in actum erupit : Non secus
 ac vis in ouo delitescens calore gallinæ
 excitatur, vt tandem inde pullus oria-
 tur, qui longè nobiliori & præstantiori
 forma constat quàm ouum. Sic & semē
 aurificum longè nobilius suo auro à quo
 traxit originem. Vis hæc aurifica per
 qualitates igneas semini longa coctione
 quæ sita redundantem argenti viui vul-
 garis, aut eius, quod metallis inest, humi-
 ditatem coercet & temperat, Atque ex
 hoc temperamento imperfecta argenti
 viui mistio perficitur, statimque aurea
 forma illi impertitur. Sed quod magis

Ex reite- admiratione dignum est, vires illius in
ratione so- infinitum ex reiteratione operis adaugē-
lutionis et tur. Si enim semen illud aurificum se-
coctionis mel ex auro productum rursus suo pro-
seminis au- prio humido certa proportionē miscea-
rifici vires tur, solvatur, temperato calore conco-
eiusdem in quatur, tandem etiam in pulverem ru-
infinitum brum, & breviori quidem tempore pro-
ad augeri. dibit, multiplicatis viribus prioribus. Et
 quò pluries opus iterabitur, tantò cele-
 riùs absolvetur, & efficacioribus viribus
 opus augebitur. Nam seu tritici grana
 iterum atque iterum sata numerum &
 quantitatem in infinitum augent, sic se-
 men aurificum iterum atque iterum so-
 lutum & concoctum vires proprias in
 infinitum augebit. Et ut in seminibus
 platarum vel animalium proprium hoc
 munus est sobolem suam per generatio-
 nem propagare, sic semini aurifico hoc
 proprium est, ut primùm sepius solutum
 à suo argento viuo & concoctum viri-
 bus increseat, quibus per mitionem cū
 argento viuo vulgari vel metallorum
 speciem suam auream propaget. Huius-
 ce incrementi meminit Augurellus sub
 finem sue Chrysopœie his versibus.

Extremo huic igitur prudens ne cede labori,
 Nā brevis atq; artis minimæ est, sed diuitis vsus.
 Ergo vel imprimis fuluo confunde metallo
 Confecti paulum medicaminis, idque beati
 Pulveris actutum præ se vim ferre videbis.
 Vel grauidum puro semen cum rursus ab auro
 Haud facili, & multa extrusum collegeris arte,
 Qui modus ex illis, quæ pridem exegimus exiat
 Expressus satis, & fari non omnia par est,
 Huic tu purpurei partem mox pulveris æquam
 Immisce, atque illis lentum succende calorem,
 Ac geminos illas etiam simul excoque menses,
 Quo seriem spatio cunctam prodire colorum
 Peruideas, qualem ternos miratus in annos
 Videris, atque breui sumas, quæ maxima longo
 Tempore iam tota quæsisti sedulus arte.
 Idque iterū atque iterū facias, quotiesq; peractū
 Id fuerit, toties vires illius, & ipsum
 Pulverem exauctes cumulum, nāq; ocyus ipse
 Crescit, & hinc aliam sumit, retinetq; priorem
 Virtutem crescentem etiā, Nec credere vanū est,
 Illam adeo interdum priscis auctoribus auctam,
Ipsius vt tenui proiecta parte per undas
Æquoris, argentum tum viuum si foret æquor,
Omne vel immensum veri mare posset in aurū,
 Neptunusque supra diuos ditissimus omnes
 Tum fieri, & strato lusum Nereides auro
 Ire super, puro siccantes sole capillos
 Cæruleæ, quo non alius color aptius auro
 Hæret, & athereo cui plenè conuenit aurum.

Postremum hoc hyperbolicè ab Augurello dictum est, vt intelligatur ortū & propagationem huiusce seminis & auri in proxima materia, scilicet argento viuo in infinitum abire, Non secus vt in propagatione aliorum corporum naturalium euenire solet. Sanè huiusce seminis concoquendi & perficiendi ratio adeo est æmula naturæ, vt nulla opus sit arte vbi primū aurum suo humido fuerit mistum, nisi quòd calore proprio & conuenienti fouendum erit semen. Idcirco in administratione aut propagatione seminis huiusce nihil omnium vtilius, quàm assiduè in contemplationem operum naturæ incumbere. Inficiari nolim recentiores huiusce artis authores compendiosam magis viam edocere, Quæ si præstari possit, nec tam facilis est, nec cum tanto fœnore habet exitum. Insistamus vestigijs patrum, qui nusquam nos aberrare posse verissimè professi sunt, si naturam ducē sequamur. Neque tamen ex ijs, quæ dicta sunt, tam facilem existimare artem oportet, vt quiuvis eam statim assequatur. Nam aurum præparandum est, vt
solutioni

Ars difficilis.

solutioni minimè sit contumax. Et id quidem satis arduum. Neque existimandum est, argentum viuum, quod soluē- *Argentum viuum vul-* di auri obtinet facultatem esse illud vul- *gare non esse illud quod soluit aurū.* gare, quod palam à pharmacopolis aut mercatoribus venit. Cum enim à corpore, quod similitudine totius substantiæ aurum referat, & temperamento sit calido & humido solutionem eiusdem auri præstari oporteat, illam quidem similitudinem argentum viuum obtinere negari non potest, temperamēto autem esse frigidissimo certum est & maximè indefinito. Sed aliunde nobis argentum viuum arte ingeniosa proliciendum & educendum est à corpore paucissimis noto, quod natura concoxit, quod etiam similitudine totius substantiæ aurum magis referat, quàm argētum viuum vulgare, quodque nulla arte sed primo quoque contactu & attritu cum auro non minùs libenter coeat, & misceatur quàm aqua aquæ. Iam contemplare altiùs quodnam sit illud corpus. Præterea fornacem quæ continuum & æqualem calorem subministrare possit, pauci norunt: Sed & pauciores tripedē

Q

arcanorum, & paucissimi pabulū caloris, cui æquabilitatem præstare possit.

*Arcanum
artis in
gradu ca-
loris ferè
consistere.*

Totum ferè arcanum in gradu caloris consistit. Nam veluti vim pulli effectricem & ouo insitam à calore externo superari non oportet, alioqui induresceret ouum, nec pullum vsquam impofterum ederet, Sic vis feminis futuri id est auri misti cum suo argēto viuo exinanienda non est, Alioqui nō dissolueretur aurum, nec germinabit, nec fiet materia auro proxima, sed in aurum calore nimio agente concrefcet, rursus si defecerit calor, laborem artificis frustrabitur. Tandem verò puluis hic aurificus in Dei potestate situs est, quem, cui vult, largitur & subtrahit, & frustra ab ijs quæritur, cui denegatus est. Hinc Palingenius in suo zodiaco, ait, cum puluerem hunc aurificum viris pijs quærentibus respondisset Apollo sub ænigmate & oraculo quodam obscuro, & hinc ad conuexa cæli euolasset, sic subdit,

*Tunc mentis diuinæ homines oracula cæca
Voluentes animo accipiti, vix tempore longo
Experti multa, & non paruis sumptibus, illam*

Inuenere artem, quæ non ars dignior vlla est,
Fingendi lapidem æthereum, quem scire profanis
Haudquaquam licet, & frustra plebs improba
quærit.

Quem, qui habet, ille potest vbi vult habitare
decenter,

Nec fortunæ iram metuit, nec brachia furum.

Sed tanto paucos dignantur munere diui.

Videbor forsitan plura dixisse, quàm
quæ ad quæstionis propositæ, An sit ars,
necessaria fuissent, Verùm adeo conne-
xæ sunt quæstiones, vt, An esset ars, cõ-
firmari non potuerit, quin simul demõ-
straretur, Quomodo esset: Tum verò
quòd his, quæ dicta sunt, velut armis ex
sinu naturæ depromptis argumentorum
Erasti aciem oppugnare propero.

N V N C igitur Erasme ad te me cõ-
uerto, nunc mihi tecum cominus con-
grediendum est, & rationibus physicis
opinionem tuam in re, cuius ignarus es,
funditus euertere. Sed quoniam in om-
nibus ordo necessarius est, imò instructa
vtrique acie, qui dimicaturi sunt, ple-
rumque ex ordine opportunè constitu-
to victoriam referre solent, Sic quem
prosternendis argumentis tuis ordinem

*Vltima
pars Apo-
logiæ.
Confuta-
tio argu-
mentorū
Erasti ad-
uersus ar-
tem.*

Q ij

*Quis ordo
servabitur
in refellē-
dis argu-
mentis E-
raſti.*

ſervaturus ſum, dicam. Imprimis con-
vitijs iniurijs & maledictis quibus Ar-
gyropœiæ & Chryſopœiæ ſtudioſos
paſſim infectaris, cum nihil aliud præ-
ſtare poſſis, nullum à me reſponſum ac-
cepturus es. Nihil enim hæc ad veri co-
gnitionem pertinent, hæc modèſtum &
grauem virum minimè decent, quæ opi-
nioni ſuæ contradicentes, demonſtra-
tionum vi & robore conuincere oportet,
non vetularum petulantium more acclamare,
aut furentium hominum ritu excandescere.
Sanè in multis, quæ tu proponis, in tuam
me iturum ſententiã audies, quòd fundamen-
tis demonſtrationum naturalium innitantur.
Sed vt omnia magis aperta fiant, oportu-
num eſſe putaui, ſi quem antea in confirma-
tione Apologiæ continuata orationis ſerie
ſtylum ſeruavi, in refellendis, quæ aduerſus
eandem adferuntur ab Eraſto, argumentis,
poſthac mutauero. Nihil autem ad diſcernenda,
quæ proponuntur aut enuntiantur, vera an falſa ſint,
commodius & expeditius eſſe puto, quàm omnia
ad ſyllogiſmi formam reducere. In his enim quæ
orationis copia

dicuntur, plerumque imprudentes decipi contingit, ut pro certis incerta, pro veris falsa & vana amplectantur. At in his quæ ad formam syllogismi reducuntur, omnia nuda & aperta sunt, nullus fucus, nullus ornatus intermixtus est, quibus veritatis lux tanquam densissimis tenebris immersa mens auditoris aut legentis perstringitur, ut intelligere non possit, sed cæcutire cogatur. Quocirca ab omnibus, quæ cōfuse & plerumque idētidem, Erasme, aduersus Chrysopœiam attulisti, detrahetur verborum & orationis copia, & ad nudam syllogismi figuram reducentur. Sic ad dialecticorum normas exacta, veluti aurum, cementi, stibij, sulphuris, aut aquæ acris separatoriæ examinibus expositum, explorabitur quantum veritatis aut ponderis in ijs contineatur, & quid de ijs, quæ à me in contrarium aduersus ea adferuntur, statuendum sit, certò cognoscetur. Sed antequam ad profligandam Argyropœiam & Chrysopœiam accedis, de *De natura metallorū* natura metallorum uti in visceribus *in visceribus terræ* terræ sua sponte & naturâ concreuere, *dis-* putas, & Aristotelem de materia eorū.

Q. iij

dem differentem tueris aduersus Georgium Agricolam & ceteros. Quæ autem Aristotelis & ceterorum essent opiniones supra attigi. Ex his quæ verior sit, certi aliquid pronuntiare non ausim. Sed sit ita ut vis, & concedatur opinioni Aristotelis potius fauendum, Nihil tamen ad quæstionem propositam pertinet, An sit Argyropœia aut Chrysopœia ars vera, Quæ materiam ex qua proximè in mineris metalla oriuntur, non inquit, Sed illi aliam materiam argento & auro proximā naturæ liberalitas obtulit, cuius missionem imperfectam perficere possit causa efficiens, ut ex superioribus quæ dicta sunt, manifestum est. Prosequeris de natura metallorum differens, ipsa esse specie differentia, & ductilia esse, neque argentum viuum metallum esse profiteris. Ego quoque in hoc tecum consentio. Sed quam præcipuam metallo differentiam assignas, quod sit ductile, hanc ego communem omnibus metallis assero, ut ab argento viuo & alijs corporibus discernatur. Sed quod esse ductile sit differentia specifica, nego. Specificæ enim rerum

differentiæ nobis ignotæ sunt, & loco differentiarum, proprijs vtimur. Neque quòd sint ductilia metalla à se ipsis differunt, sed quòd perfectè magis aut minùs mista sint, & quòd alia igni exurantur, aut in partes essentielles distrahantur, alia minimè, vt argentum, & aurum.

Coarguis deinde chemicos, qui vnicam tantum metallorum speciem solis accidentibus differentem posuere. Tibi etiã in hoc, non illis adhæreo. Vnumquodque enim metallum speciem & formã propriam obtinet, per quam ab alia differt, & ab eadem nomen habet. Iam ad argumenta tua progrediendum, eorumque dissolutionem, vt in hac tam celebri disputatione, quid certò sit statuendum, intelligatur.

Metalla specie differunt

Primum Erasti argumentum aduersus Argyropœiam & Chrysopœiam.

Quæcunque ars ruinosis fundamētis nititur, citò collapsura est,
Atqui Argyropœiæ & Chrysopœiæ

fundamenta sunt , metallorum alia esse perfecta, alia imperfecta , & hæc mutari posse in perfecta , quæ falsa sunt fundamenta.

Ergo Argyropœia & Chrysopœia citò collapsura est.

De propositione nemo ambigit. Assumptionem autem hoc probare vis argumento. Quæcunque formam naturalem habent, & per illam constant , perfecta sunt , Vnumquodque autem metallum perfectum est , & sua forma constat, & ab illa nomen habet, & falsum esse reliqua metalla esse quædam rudimenta auri. Ergo vnumquodque metallum perfectum est. Perfectionem autem maiorem reliqua metalla assequi non posse, hoc etiam argumento probare contendis. Vbi primum causa efficiens naturalis motum in materia perfecerit, cessat, nec amplius aliquid in illa medietatur. Neque vsquam naturam aliquod metallum in mineris terre in aliud mutasse , Et figmentum esse , quod de imperfecta horum metallorum mistione in mineris dixerunt chemici. Cum primum enim à frigore in metallum densata fuerit materia,

ARGYROPO. ET CHRYS. 131
materia, frustra coctionem expectari.
Cum igitur natura viliora metalla in
nobiliora nusquam transmutauerit, mi-
nus etiam ars id præstare poterit.

Responsio ad primum argumentum.

Respondeo ad assumptionem, me- ^{Cur me-}
talla non dici alia perfecta esse, alia im- ^{talla alia}
perfecta propter formam, sed propter ^{perfecta}
mixturem. Vnumquodque enim per- ^{alia imper-}
fectum est, si formam spectemus, quod ^{fecta di-}
per eam vnumquodque constet, si mi- ^{cantur.}
xtionem, aliud perfectum, aliud imper-
fectum. Quod enim imperfectè mixtū
est, imperfectum dici potest, ut ignobi-
liora metalla, quæ quod minus mixta
sint, igne dissoluuntur, Argentum & au-
rum, quod indissolubilia sint ab igne,
præsertim aurum, perfecta dicuntur. Sic
Aristoteles cruditatem, imperfectionē,
concoctionem, perfectionem appellauit
libro meteorologicorum quarto. Et ta-
men quæ ad maturitatem nondum per-
uenerunt, formam habent substantialē,
qua constant & perfecta sunt, ut vix
immature. Neque propterea velim cum
R

quibusdam opinari metalla reliqua esse
quædam rudimenta auri, sicut in vis
immaturis dici potest: In his enim vis
insita efficiens nondum motum suum
perfecit: In illis scilicet metallis, cum
frigore densata fuerit materia in specie
metalli, motum suum peregit natura.
Non igitur falsum est fundamentum in
Argyropœia & Chrysopœia metallum
aliud dici perfectum, aliud imperfectum,
si mixturem eorum inuicem compa-
remus, & aliam imperfectam, aliam per-
fectam & aliam perfectiorem esse. Hæc

*Perfectio
ne & im-
perfectio-
nem in ve-
getabili-
bus & a-
nimalibus
dici non
posse, ut
in solis mi-
stis.* perfectio aut imperfectio in vegetabili-
bus & animalibus, quæ formam habent
substantialem, dici non potest: Non e-
nim constant per solam mixturem, ut
inanima hæc & muta corpora, quæ so-
la mixturem lege diuersa differunt inui-
cem, Sed aliquid aliud præstantius ha-
bent, quod ea mouet, ut formam suam
consequantur, ut etiam in superioribus
dixi. Quod posteriori loco dicis, iam
perfectum sua forma à natura amplius
perfici non possit, nec eandem naturam
ignobiliora metalla in nobiliora perficere
in visceribus terræ, concedimus,

Nec illis adstipulamur, qui impeditam
 fuisse naturam dicunt, quod omnia in
 aurum non transmutauerit. At nō pro-
 pterea tibi concedemus consecutionem
 argumenti tui, scilicet arte adiutrice
 eandem naturam extra mineras terræ
 ex ignobilioribus metallis nobiliora
 metalla producere non posse. Quædam
 enim in solius naturæ potestate sunt, vt *Natura
quædam
sola effi-
cit, & ea-
dem etiam
arte impel-
lente effi-
cit.*
 metalla ex suis principijs concreta, quæ
 sua sponte à sola natura ortum habent.
 nullius artis aut alterius indiga. In his
 omnino imitari naturā non possumus,
 cum, quæ eorum sit materia proxima &
 causa efficiens, ignoremus. Quædam
 verò natura sola sine adiutrice ar-
 te producere nequit, vt triticum. Ni-
 si enim terra excolatur prius, deinde
 triticum feratur, non propagabitur.
 Quædam verò magis etiam sunt in ar-
 tis potestate, & quæ sola natura nus-
 quam effecit, nec effectura est sola, vt
 quæ arte miscentur aut dissoluuntur. Nā
 & si omne corpus ex sinu naturæ pro-
 dierit, ex illo tamē nusquam natura so-
 la produxit aut producet vitrum. At ars
 subijcit omne corpus naturale igni, qui

ipsum exurit & vertit in cinerem. Et hinc ex omni cinere vitrum producit. Natura aquam vitæ ex vino nusquam destillavit, Ars prolicit eandem. Eadem diuersorum generum aut specierum aquas verè permiscet, quæ nusquam natura miscuit. Nihil igitur mirum, si natura postquam in visceribus terræ ignobiliora metalla produxerit, ex iisdem argentum aut aurum producere sola nō potuit, aut possit. Quippe ipsa sine arte ignobiliora metalla in materiam argēto aut auro proximam dissoluere non potest, nec etiam meditata est, nec eandem arti materiam proximam in mineris suis concoquere. Aliam enim materiā, aliam causam efficientem habet natura. At ars dissolutionem hanc ex ignobilioribus metallis in proximam materiā, & eandem necnon argentum viuū concoquere, & mitionem imperfectā perficere nouit. Ipsa tamen est tantum naturæ adiutrix, Quippe quòd omne corpus sit naturale, siue agens, vt ignis, quo ars vtitur, siue patiens, vt metalla. Hæc opera in vegetabilibus & animalibus ars efficere non potest, quòd motus in

illis non sit in artis potestate, sed vis in-
 sita materiæ. At in his quæ propter sim- *In mistio-*
 plicem mistionē aut dissolutionem cō- *ne causas*
 stant, quæ eas præstant, sunt in artis po- *naturales*
 testate, ut ignis, & ea quæ sunt ignea, & *esse in ar-*
 mistionem hanc inchoare & semico- *tis pote-*
 quere vel concoctionem perficere po- *state.*
 test, ut in lateribus semicoctis aut perfe-
 ctè coctis. Prolixior in huiusce argumē-
 ti solutione fui, tum quòd ab eo tanquā
 à machina insuperabili totam Chryso-
 pœiam collapsuram putaueris, Erasce, tū
 quòd multis alijs dissoluendis inferuiet.
 Sed & aliud sequitur argumentum, quo
 non minùs quàm hoc totam artem cō-
 fodere putas.

Secundum argumentum.

Perfectorum specie nulla est com-
 mutatio in aliam speciem sub proximo
 & vno genere comprehensam, ut asinus
 in canem transmutari non potest, qui
 sub eodem genere, scilicet animalis, cō-
 prehenduntur.

Atqui plumbum, stannum, æs, &
 ferrum, argētum, & aurum perfecta sunt

R ii)

specie, & sub vno genere, scilicet metalli, comprehensa,

Ergo illa in hæc transmutari non possunt.

Responsio ad secundum argumentum.

Hoc secundum argumentum sæpius repetis, Erasme. Sed propositionem tuam priorem non indistinctè nec semper esse veram demonstrabo. In stirpibus enim & animalibus diuersæ speciei sub eodẽ genere proximè comprehensis concedendam esse putabo, quòd per ortus & interitus seu generationis & corruptionis motum producantur, & in corruptis aut genitis nullum prius accidens sensibile supersit. At in mixtis simpliciter nego propositionem tuam locum habere. Mutatio enim ferri in æs purissimum, quam supra docui, contrarium demonstrat: Et plus fidendum demonstrationi, quàm opinioni tuæ. Atqui ferrum & æs sunt sub eodem genere metalli, nec fit resolutio accidentium sensilium omnino in illa mutatione, sed vtrumque sub metalli forma permanet. Adieci etiam experi-

*Mutatio
ferri in æs
sine interi-
tu speciei
metallicæ.*

mentum à me probatum de argento in aurum mutato sine interitu metallicæ formæ. Id quidem difficilius. Idcirco in ferro mutando in æs quisque nullis aut paucis sumptibus & facillimè experiri poterit, ut propositionem tuam nō semper esse veram iudicet. Quid si dixerō cum Scaligero ouum cum in pullū mutatur, non corrumpi, sed perfici, nec in alterius speciei genus transire, sed formam in eo esse actū? Sed esto, Concedatur tibi tua propositio, sed & assumptio, an propterea conclusionem tuam tibi concedendam putabis? Nonne si asinus à cane depastus in semē caninum post longas mutationes transmutaretur, crederes semen in canem transmutari posse? Hoc te negaturum non puto. Quid si etiam dixerim, stannum, plumbum, æs & ferrum in argentum viuum mutari posse, & materiam esse argento & auro proximam apud artem probauero, nonne illud in hæc mutari posse concedes? Neque enim dispar est ratio. At dices forsitan metalla illa in argentum viuum dissolui non posse, A te quidē, qui huiusce dissolutionis es igna-

rus, fieri posse non puto. Negabis etiam argentum viuum esse materiam argento aut auro proximam, Ego autem id expertus sum in argento viuo à stanno prolicito, quod sola coctione in purissimum argentum à causa efficiente mutatum est. Et materiam esse proximam argento & auro multis argumentis superius demonstravi, & ex his quæ sequuntur, apertius probaturus sum. Hoc igitur tuum argumentum nullatenus Argyropœciam aut Chrysopœciam labefactare poterit. Non enim ut sæpe dixi, eadem in omnibus est ratio ortus & interitus, quæ simplicis mixtionis & dissolutionis.

Tertium argumentum.

Quæ natura efficit, ars efficere non potest,

Atqui sola natura argentum aut aurum generare potest,

Ergo Argyropœcia argentum, aut Chrysopœcia aurum generare non potest. Propositionem probas hac ratione, Si ars generationis esset effectrix ut natura,
nullum

ARGYROPO. ET CHRYS. 137
nullum inter hanc & illam esset dif-
crimen.

Responsio ad tertium argumentum.

Responsum est supra primo argu-
mento, Artē esse tantū adiutricem & *Ars nō est causa effi-*
impellentem, Omnia autem fieri per *ciens pro-*
causas naturales, vt præcipue agentes, *lifica sed*
& naturam aliquando ex se sola in vis- *adiuuans.*
ceribus terræ ex sua materia metalla
producere, & eandem naturam ex ma-
teria, quam iam produxit, argentum &
aurum generare, sed solam id præstare
non posse, nisi adiutrice & impellēte ar-
te, quæ igne & igneam vim habentibus
reliqua metalla in materiam argēto &
auro proximam dissoluens post conco-
quit & à causa efficiente perficit, si de
potentia ad actum promoueatur. Ad-
duxi etiam exemplum de vitro, quod
est corpus naturale materia & forma
constans, quod ex omni materia in ci-
nerem versā vi ignis conflatur, quod
nusquam natura sola efficere potuisset,
nisi ab eiusdem causis naturalibus ars
materiam preparasset. Quod igitur ais,

S

Natura naturam solam efficere, quæ ars efficere
causa præ- non possit, si de causa efficiēte præcipua
cipua, ars, intelligis, facile tibi concedā, si de causa
causa ad- adiutrice, minimè. Præcipuè verò in his,
iuuans. quæ solam mixtionis rationem & nomē
 obtinēt, ut fusilibus & liquidis quæ igne
 miscentur.

Quartum argumentum.

Quod imperfectum inchoatumque
 est, in specie nulla reperitur,

Atqui vnumquodque metallum sua
 specie est perfectum,

Ergo metalla reliqua dici imperfecta
 aut inchoata non possunt, ut in argen-
 tum aut aurum mutari possint.

Responsio ad quartum argumentum.

Huic argumento ex superius dictis
 respondemus, perfectionis nomen esse
 æquivocum, si enim forma & species v-
 niuscuiusque metalli spectetur, vnum-
 quodque est perfectum, si mixtura, sola
 auri est perfecta, at reliquorum imper-
 fecta. Sed in naturalibus corporibus, ea,

quorum humidum est indefinitum, & definiri potest, imperfectū dicitur, Cōcoctio enim inquit Aristoteles, est quēdam perfectio, & fructus immaturi priusquam maturefcent imperfecti habentur, quoad maturitatem, quē est perfectionis species. Quod autem vua immatura sub specie naturali reponatur, propositionē tuā, Erasme, euertit. Vuam quidem acerbam & immaturam vuæ maturæ proximam & finitimam esse nemo dubitat. Sed argentum viuum vulgare paulò ab humiditate & frigidity vindicatum, aut quod à metallis arte eductum est, magis in naturali rerum specie persistit, magisque est materia argento aut auro proxima, quàm vua acerba vuæ maturæ: Quippe quod hæc, si desit causa efficiens, statim putrescat, si autem eadem præsens sit causa, maturefcere nisi lōgo temporis interuallo nō potest. At argentum viuum nusquam corrumpitur, etiamsi causa præterita, quē illi ortum dedit, fuerit absens. Hinc ipsum Plinius liquorem æternum appellauit. Vi autem efficiente semini argentifico aut aurifico insita, & calore igneo

externo iuuante ex eodem argento viuo statim argentum aut aurum concrescit.

Quintum argumentum.

Natura produxit omnes species propter fines vsusque certos, & hominibus necessarios,

Atqui ferrum vsui hominum equè necessarium est vt aurum,

Ergo natura ferrum aut reliqua metalla non produxit, vt ex his aurum efficeret, sed vt vsui essent hominibus.

Responsio ad quintum argumentum.

Argumentum hoc etsi verum sit, nihil ad propositam attinet quæstionem, An sit ars, nec concludit, si propter vsus varios natura produxit vnumquodque metallum, ex alio aliud generari non posse. Diuersę enim sunt conclusiones, & diuersa concludendi media.

Sextum argumentum.

Qui dicunt viliora metalla eadem
tantum ratione ab argēto aut auro dif-
ferre, qua æger à sano homine differt,
inſcitè dicunt,

At carbonarij ita ſentiunt,

Ergo inſcitè dicunt:

Propoſitionem ex eo cõfirmas, quod
vnumquodque metallum ab alio ſua
propria ſpecie differt, Aſſumptionis pro-
bationem retices, ſed ex eo colligendã
dices, quòd ſemen argentificum aut au-
rificum quidam dixerunt eſſe medicinã
metallorum, cuius Geber in ſumma tres
ſtatuit ordines, priorem, quã alteraret
tantum, ſecundam, quã palliando tan-
tum perficeret, poſteriore & tertiam,
quã omnem extrariam ab argenti viui
natura ſubſtantiam excerneret & verè
perficeret.

Reſponſio ad ſextum argumentum.

Priorem propoſitionem iam tibi cõ-
ceſſi, & aſſumptionis authorem eſſe Ge-
brum in ſua ſumma perfectionis. Sed
hos tres medicinæ ordines à metaphora
ſtatuit. Nam ſeu qui ſanus eſt, colorem

*Quæ de
medicinis
metallorũ
dicta ſunt,
metaphi-
ricè dicta
ſunt.*

ægri abjecit, & omnia fani hominis munera exequitur, sic metalla viliora in argentum aut aurum mutata colorē splendidum acquisierunt, & examina eadem perferunt, quæ argentum & aurum. Ex eorundem enim perpeſſione formas dijudicari dixi. Sed vnicam tantum formam omnia metalla habere, ne ſomniauit quidem Geber, qui metallorum genera in ſex ſpecies diuiſit. Tibi autē Eraſte aſſentior, improprie dictum eſſe viliora metalla à nobilioribus differre, vt æger homo à ſano, ſi ex proprijs accidentibus eorū formæ dijudicandæ ſint, ſin accidentia eorum tantum communia inſpectanda ſint, non omnino inſci- tē ab iſdem dictum exiſtimabo.

Septimum argumentum.

Materia vnius formæ fieri non poteſt materia alterius formæ, niſi prius materia in aliam formæ proximę future materiam mutetur,

At chemici hoc non nituntur, ſed communem dicunt eſſe omnium metallorum materiam,

Ergo ex reliquorum metallorū materia argentum aut aurum efficere non poterunt.

Propositionem sic probas, caro aut sanguis suillus aut quivis alius nusquā ~~animæ nostræ~~ erit conueniens alimentum, priusquam in chylum album, & deinde in nouum aliumque sanguinem permutetur. Assumptionem ex hoc probas, quòd chemici hoc non moliuntur, vt plumbi aut reliquorum metallorum materia ita transmutetur, vt fiat argento aut auro materia conueniens & proxima.

Responsio ad septimum argumentum.

Propositionem priorem concedo. In superioribus enim dixi hanc esse naturæ legem inuiolabilem, vt nusquam alterius speciei indiuiduum sit alteri speciei conueniens, nisi illud in hoc mutatum fuerit. At assumptionem tuam nego, imo nihil aliud moliuntur Argyropœiæ aut Chrysopœiæ periti, quam vt reliquorum metallorum materia in materiam argenti & auri proximam de-

corporis nostri

*Peritos
artis inue-
stigare ma-
teriā pro-
ximam.*

uergat, eaque à causa efficiente moueatur & perficiatur.

Octauum argumentum.

Si materiã vnus speciei in materiam alteri speciei proximam mutari oporteat, tota illa mutanda erit,

Atqui cum chemici metallorum materiam in argentum viuum, aut in metallum aliud mutant, non tota mutatur.

Ergo materia metallorum in alterius metalli aut argenti viui materiam mutata non erit proxima argento aut auro materia,

Ergo nusquam formam argenti vel auri obtinebit.

Priorem propositionem cõfirmas argumento adducto de suilla carne aut sanguine qui nusquam erit proxima humano corpori materia, nisi prius in chylum & sanguinem humanum mutatus sit. Assumptionem probas à sensuum testimonio, metalla enim mutata in alia metalla aut argentum viuum, videntur esse eadem materia, nam metalla fusa videntur

ARGYROPO. ET. CHRYS. 145
videntur esse argentum viuum, hoc
autem sine igne est liquidum.

Responsio ad octauum argumentum.

Falleris multum, Erasme, in similitu- *Differetia*
dine carnis & sanguinis suilli mutandi *orius, in-*
in sanguinem humanum, & metallorū *terius, cū*
mutandorum in argentum viuum. Il- *mistione*
lius enim sanguinis mutatio est per cor- *& dissolu-*
ruptionem seu interitum eiusdem, & *tione sim-*
ortum chyli & sanguinis humani, in *plici.*
qua mutatione omnia accidentia per-
eunt, & fit, vt dicunt, resolutio vsque ad
primam materiam, priusquam fiat san-
guis humanus, nec quidquam sensilis
materiæ prioris percipitur, non secus ac
in ligno mutato in cinerem, qui est pro-
xima vitro materia. At mutatio metal-
lorum non est per corruptionem, sed
simplicem dissolutionem & secretionē
eius materiæ, quæ ab argenti viui natu-
ra est aliena: Argentum autem viuum,
quod conspicitur post dissolutionē, non
est per ortum aut generationem, sed per
simplicem mistionē sub alia noua pro-
portionē misti corporis. In hac muta-

T

tione non fit resolutio materiae metallo-
rum vsque ad primam materiam, sed
conspiciuntur sensilia quædam acciden-
tia communia priori materiae metallo-
rum, & posteriori materiae argenti viui.
In vtraque tamen mutatione fit interit-
us prioris formæ, & ortus posterioris.
Argenti enim viui forma non est forma
metallorum. Hac in Argyropœiæ &
Chrysopœiæ confirmatione luculentiùs
dicta sunt, Quæ hîc repetere superuacuû
putaui. Hac igitur distinctione etsi tota
metallorum materia mutata non fuerit,
non desinet propterea argentum viuum
ex eadem dissolutum esse materia ar-
gento aut auro proxima, quod à causa
efficienti proxima perfici poterit.

Nonum argumentum.

Si materia metallorum esset materia
argêto & auro proxima in mineris ter-
ræ, ipsa causa efficienti præsentè in ar-
gentum vel aurum mutaretur,
At nusquã hoc in mineris repertum est,
imo postquã propria vnicuique metallo
materia concreta fuerit, & metallum

ARGYROP. ET CHRYS. 147
factum fuerit, nusquam permutabitur,
Ergo metalla non sunt argento & auro
proxima materia aut rudimēta eorum.

Responsio ad nonum argumentum.

Nimis tibi incumbendum non est,
Erasme, in probatione huiusce argumēti,
quod totum tibi concedimus esse verū
in mineris terræ. At ex eisdem metallis
extra minerarum locum argentum vi-
uum prolici non posse à causis naturali-
bus arte adiutrice & perfici in argētum
aut aurum, tibi quidem, Erasme, est im-
possibile, quia ignoras, nec vidisti, At
his, qui sciunt & experti sunt possibile
& facile. Hæc autem superiùs demon-
strata sunt, ut longiori responsione opus
non sit huic argumento.

Decimum argumentum.

Quod natura in mineris suis non ef-
ficat, ars quoque extra mineras non ef-
ficat,

Atqui ex mistione vaporum diuersę
speciei in mineris vna & eadem species

[ij

metalli non oritur, sed diuersa,

Ergo ex mistione metallorum diuersa speciei cum argento vel auro extra mineras vnum specie metallum non orietur, Ergo vana est Argyropœia & Chrysopœia.

Responsio ad decimum argumentum

Priori propositioni idem respondendum est, quod alijs argumentis, naturam esse præcipuam causam agentem, artem verò adiutricem & materiam subiicientem, vt causa efficiens agat in eam: Et eandem causam naturalem efficiëntem arte adiutrice aliud efficere posse extra minerarum locum, quod in eodem loco sola efficere non potest: Scilicet metalla resolueri in proximam argento vel auro materiam, Quod in mineris sola præstare non potest. Nihil igitur mirum si ex diuersis vaporibus diuersa speciei metalla in eisdem venis oriatur, nec si aliud in aliud in eisdem non mutatur. Nec minùs mirum, si ex vulgari & imperfecta mistione metallorum per fusionem suas quæque formas & species

retinent. Non enim ijs legibus coeunt, quibus diximus perfectam effici missionem.

Post hæc à te, Erasste, scripta, quæ vr- gere magis videbantur, & quæ ad syl- logismi regulas reduximus, ijsque respō- dimus, multis verbis diuersas chemico- rum opiniones de materia metallis pro- xima in mineris terræ enarras. Sed ve- ræ an falsæ sint, parum refert, quantùm ad propositæ quæstionis dissolutionem attinet, An sit ars. Non enim aurum e- laboraturi indigemus materia illa pro- xima, quæ erat in mineris, priusquàm illa cōcrescerent, Iam enim diximus id esse impossibile, maximè cum tot & tā- te sint de materia illa proxima opinio- nes, non solum inter chemicos, sed & inter alios. Sed quærimus materiam ar- gento & auro proximam, quæ est argē- tum viuum vulgare, quod natura nobis ultro obtulit, & illud quod ex metallis arte eruitur. Itaque quæ contra chemi- corum opiniones attulisti argumenta de materia illa metallis proxima in mine- ris terræ, silentio prætereo, ne in illis cō- futandis operam & oleum teram. Hæc

*Ars aliam
assumit
materiam,
vt ex ea
fiat aurū,
quā natu-
ra.*

T iiij

*Quæ doctè
ab Erasto
scripta sūt.*

enim Argyropœciam aut Chrysopœciam non oppugnant, quæ alijs nititur principijs. Sed ijs tantum argumentis respondere proposui, quibus artem hanc oppugnare contendis. Multa tamen à te doctè scripta in refutandis chemicorum opinionibus non inficiabor, Scilicet rem nullam verè & perfectè mistam aut ortam iterum in idem illud resolui ex quo proximè mista sit vel orta. Neque enim si ex pane & vino fiat sanguis, hic in panem & sanguinem resolui poterit. Sic nec metallum in id ex quo proximè mistum fuit. Nam & si dixerimus metalla in argentum viuum resolui, non propterea concessimus ex argento viuo in mineris terræ ipsa proximè concreuisse, sed ex alia materia proxima soli naturæ cognita. Fatemur etenim generationes nusquam reflecti, sed prorsum ire semper, dum tandem extrema dissolutione ad prima elementa seu ad materiam primam ventum sit. Hac quoque ratione diximus materiam proximam metallis in mineris non esse materiam artis, sed argentum viuum quod ex metallis resolvitur, quod ab efficien-

ARGYROPO. ET CHRYS. Iste
te causa in argentum vel aurum statim
vertitur. Nihil etiam respondebo his,
quæ contra chemicorum opinionem de
causa efficiente metalla in mineris terræ
scripsisti. Hæc enim differt ab ea, quæ
materiam nostram proximam mouet
& perficit extra locum minerarum. Ha-
tenus, Erasme, obiter allata à te sunt su-
periora argumenta aduersus Argyro-
pœiam & Chrysopœiam, cum de mate-
ria & causa efficiēte, quæ & qualis vtra-
que esset in mineris terræ, disputasti.
Quæ sequuntur argumēta tua aduersus
eamdem artem oppugnandam directè
& aperto Marte tendunt. Ea igitur ad
syllogismi figuram reducenda sunt, vt
quid verum, quid falsum sit, iudicari
possit.

Vndecimum argumentum.

Si lapis philosophicus vim & facul-
tatem habet transmutandi metalla vel
argentum viuum in argentum vel au-
rum, certa debet esse eadem materia, &
certa præparationis & agēdi methodus,
Alioqui vana & futilia sunt, quæ de eo

enuntiantur, At qui de eo scripsere, nec de materia, nec de modo preparationis, aut agendi methodo inter se conveniunt, imo de nulla alia re magis inter se sunt dissentientes,

Ergo vana & futilia sunt, quæcunque de eo enuntiantur, hinc sequitur vanam esse Argyropœiam & Chrysopœiam, Quippe ignorata materia & causa efficiens, ex qua & à qua lapis philosophicus conflatur, nihil agitur,

Omnium enim operum fundamenta sunt materia & causa efficiens.

Responsio ad undecimū argumentum.

Validissimum est hoc argumentum, quodque pressius urgere videtur, Præsertim cum de materia agitur ex qua semen argentificum aut aurificum prolucitur, Non enim omnis materia omnes obtinet facultates & vires, sed sua est cuique propria, & unica est & simplex, veri cognitio. Et re vera variæ sunt de materia opiniones apud chemicos. Nam & Geber in sua summa perfectionis medicinam, quæ coagulat argentum viuum

viuum vulgare ex solis corporibus metallicis prolici posse profitetur, vel ex iisdem cum suo sulphure vel arsenico preparatis, vel ex solo eodem argento viuo. Ex tanto opinionum diuersarum conflictu artem arguendi occasionem aliquam habuisti, Erasme, & idem pronuntiandi quod Dauus Pamphilum alloquens apud Terentium, Quæ res in se consilium nec modum habet vllum, cā tu si ratione certa postules regere, nihilo plus agas, quā si des operam, vt cū ratione insanias. Quod ad agendi modum attinet, non adeo me mouet, modo de materia aut subiecto constiterit. Plures enim sunt viæ ad vnum eundēque effectum conspirantes. Vtrique tamen objectioni responderi potest, materiam argento aut auro producendo proximam, eamque indefinitam, scilicet argentum viuum aut vulgare aut quod corporibus metallicis reliquis inest, sola concoctione egere, vt definiatur & perficiatur, huius autem causam efficiētem esse calorem externum adiuuantē qualitates materiæ proximæ insitas. Quod si materiæ, quam quisque sibi elegerit

Causa externa adiuvans est calor externus.

V

ad propugnandum, quem appellant lapidem, vires & facultates igneas accerfere aliqua methodo nouerit, & experientia comprobauerit ijsdem facultatibus materiam nostram proximam concoquere & perficere, Nihil est, quòd à subiecti varietate quisquam deterreatur, Eò enim tendunt omnia, & tandem in vnum redeunt, eundemque effectum pariunt. Nam siue pullus ab ouo calore gallinæ fouente edatur, siue alio calore simili, nihil refert. Quid si etiam sine aurifico semine argentum in aurum mutari posse dixero, & cuius in superioribus patefeci experimentum? Huiusce enim effectus causa est vis ignea aquarum acrium, & aliæ causæ, quas retulimus. Quòd si opinionum diuersitas & plerunque ex diametro contrarietas sit argumentum sufficiens ad damnandum artem, quid magis contrariū quàm physicorum, medicorum & iureconsultorū in scholis pugnātes opiniones in plerisque, de quibus est disputatio? Nonne in iureconsultorum nostrorum Pandectis alium alius opinionem condemnare saepe solet, suā autē tueri? Nonne in fo-

reſibus iudicijs & iudices & conſiliarios
in diuerſas trahi ſententias quotidie ex-
perimur , in ijs præſertim quæſtionibus
quæ in iure conſiſtunt ? Sed & ex me-
dicis , qui in conſilium adhibentur , vt
morbis ægrotantium conſulāt & reme-
dium adferant, rarò videas plures, qui in
vnam eandemque eant ſententiã. Quip-
pe omnia hæc probabilitatem tantum
habent, non demõſtrationem. At quod-
nam ſubiectum ſemini argentifico aut
aurifico producendo ſibi quiſque elege-
rit , aut inutile aut vtile aut vtilius fue-
rit, experientia ipſa demonſtrabit : Nec
ita metuendum erit, ſi aliter ſucceſſerit,
quàm ſperabatur, vt contremiſcendum
eſt in exhibitione medicamentorũ, quæ
plerumque hominem rapiunt & confi-
ciunt. Neque tamen propterea medici-
na contemnenda aut condemnanda e-
rit : Sic nec Argyropœia aut Chryſo-
pœia, ſi, quæ materia Argyrogoniæ aut
Chryſogoniæ concipiendæ & demùm
parturiendæ ſumenda erit , quæue me-
thodo agendi opus fuerit, obſcurum ſit.
Expertis quidẽ ad eaſdem inueſtigãdas
nulla alia opus eſt arte quàm experiẽtia.

Sed quoniā qui experti sunt, aut scriptis patefacere detrectant, & iure quidem, aut illis fides non adhibetur, nisi coram demonstrent, quod minùs etiam ferendum est, ad naturam eiusque opera inquirentes relegarunt. Nam etsi ipsa natura Argyrogoniam aut Chryfogoniā ex se sola non produxerit, tamen ex similitudine aliorum corporum naturalium, quæ arte ministra natura in lucem edidit, viam demonstrant, qua illæ in lucem proferri possint, & materiā protulit, & methodum agendi demonstravit, & solam manum artificis exposcit. Nullum verius aut vtilius quàm à natura petendum, capiendum aut sperandum est consilium. Ex illius oraculo in ambiguis & ancipitibus responsa verissima referuntur. Hinc videas omnes, qui hanc artem norunt ad eandem naturam eiusdemque opera Argyrogoniæ & Chryfogoniæ producendæ studiosos demittere. Illorum igitur tantum opinionioni subscribo qui naturam imitantes aurum & suum argentum viuum pro materia aut subiecto seminis argentifici aut aurifici assumunt, solunt, & cōco-

*Materia
lapidis phi
losophici
est aurū et
suum argē-
tū viuum.*

quunt dum in lapidem durum coierit,
& tandem in calcem aut puluerem ru-
brum prodierit. Ad reliqua argumenta
dissoluenda progrediendum est.

Duodecimum argumentum.

Opinatur Erastus, & rectè quidem, si
quid in tota re insit veri, videri illos pro-
piùs ad veritatem accessisse, qui lapidem
philosophorum ex auro cōcinnare stu-
duerunt. Ex auro autem produci non
posse hoc vititur argumento.

Vt ex auro fiat lapis philosophicus,
aurum perfectius reddi oportet, quàm
sit in natura auri propria,

Atqui perfectius reddi non potest,
Ergo ex auro procreari non poterit, Er-
go minùs ex alia materia, Ergo vani
sunt & irriti omnes chemicorum co-
natus.

Prior propositio probatione nō eget,
cum manifesta sit sensibus, nec videamus
aurum in natura sua ceteris metal-
lis aut argento viuo mistum mistionem
illorum perficere, & in aurum mutare.
Assumptionem autem autoritate Bra-

cesci & Rogerij Bacchonis probas, Eraste, & ratione & experientia confirmas quæ demonstrat auri mistionem adeo solidam & perfectam ut igne dissolui & corrumpi non possit.

Responsio ad duodecimum argumētum.

Bracescus & Rogerius Baccho necnō ceteri huiusce farinae ænigmaticè, tropicè & nullo ordine artē tradiderunt, Nec auro nomē materiæ lapidis philosophici dederūt, sed potius causæ efficientis & informantis materiā informem, rudem & imperfectam, & ex amborum mistione lapidi ortum dedere. Sed quoniam materia superat quantitate ut menstruū in fœtu, aurum verò viribus ut semē & causa efficiens, noluerunt aurum lapidis esse materiam, Quamvis reuera & aurum & suum argentum viuum sit eiusdem lapidis materia scientibus & intelligentibus, & alterum sine altero sit inutile, illud enim agens, ut mas, hoc ut patiens & fœmina. Quod autem aurum perfectius igne reddi non possit, aut dissolui & in partes distrahi nequeat, cō-

Aurū ut causa efficiens, suū in fœtu, aurum verò viribus ut semē & argentum viuum ut materia.

cedo in natura propria & metallica solo *Aurū igne*
calore igneo, videtur enim aurum ad *solo cor-*
extremum perfectæ mitionis omnium *rumpi non*
metallorum gradum à natura peruenis-*posse.*

se. Verūm aquis quibusdam dissolui &
in partes distrahi potest, & facile qui-

dem, his qui sæpe experti sunt. Destil-
latur enim aqua ex sale communi, quæ *Tincturā*

lento igne adhibito dissoluit solam au-
ri tincturam, Tingitur enim aqua colo-
solam aurū

re citrino, cum prius esset alba ut aqua
putei aut fontis, Et exhausta omni tin-
ab auro

ctura subsidet corpus auri album, quod
distillata.

in corpus igne agente reductum cōspi-

citur argentum. Tinctura autem auri

nusquam impofterum in corpus metal-

licum reditura est, sed quod tenuissi-

simæ sit essentiæ & in vaporem destil-

latione quibusdam adiectis feratur sur-

sum, & destilletur in liquorem, corpus

spirituale, aut spiritum corporeum ap-

pellauerunt. Hæc tinctura ab acrimo-

nia quàm ab aqua solvente accepit, vin-

dicanda est, quæ deinde multis & ad-

mirandis vsibus & effectibus inseruit.

Sed quoniam hæc ignoras, Erasme, nec

oculis conspexisti, fidem non adhibebis,

*Tincturā
solam aurū
ab auro
dissolui ab
aqua salis
communis
distillata.
error hoc
nunquam
exertus est
Author.*

nec tibi similes. Quod autem hisce oculis vidi & manibus palpavi, quodque etiam ab adolescente ignaro me iubente confectum est, maiorem facit fidem quam tua tuorumque tibi similiū ignorantia, nihilque ignorandi falsa & inanis tua praesumptio. Cum autē apud Tauladanum aduersus Bracescum disputātem legissem, aurum in natura solo igne mutari non posse, sed alijs additis in partes distrahi posse, sequenti argumento & dilemmate vteris vt probes ex auro, siue naturam metallicam retineat, siue eandem exuerit, nihil ad lapidem philosophicum pertinere.

Decimum tertium argumentum.

Aurum, quod pro lapidis materia vrsurpant chemici, aut solutum in liquorem & spiritum substantiam & vires auri mutat, aut sub liquoris & spiritus forma permanet aurum,

Si illud primum, metallum nō creabit, quòd metalli genus excefferit, si posterius, cum non sit, nec reddi possit perfectius in natura sua, nec exuberantem

tem obtineat perfectionem, eam cæteris metallis non communicabit, nec perficiet ea.

Ergo quouis modo aurum pro materia lapidis vsurpetur, aut præparetur, metalla reliqua vel argentum viuum non mutabit in aurum, Ergo frustra ex auro lapidem philosophorum chemici conficere tentant.

*Responsio ad decimum tertium
argumentum.*

Respondeo, siue aurum naturam metallicam retinuerit, modò sit alteratum, siue eandem exuerit, perficere posse materiam nostram eidem proximam id est argentum viuum. In calcem enim reductum aurum naturam metallicam non exuit, non secus ac lapis in calcem redactus lapideam formam seruauit, quamuis de natura metallica in auro calcinato illæsa veriùs dici possit, quàm de lapidea natura in lapide calcinato: huic enim multum, illi nihil in calcinatione de pondere deperit: Sed in vtroque vis ignea calcinatione accersitur,

X

Calcē auri alterati mutare argentum viuum metallorū, cui miscetur, coctione certa adtributa. Cum igitur calx illa auri admiscetur certa proportionē argento viuo à corporibus metallicis præsertim ab argēto arte prolicito, & certis ignis gradibus vtrumque mistum concoquitur, fit pugna contrariarum qualitatum in communi materia, Calcis enim aureæ qualitates calidæ siccæ sunt, argenti viui metallorum, frigidæ humidæ : hinc fit temperamentum, & noua mistio, & ex hac auri forma succedit. Dixi autem aurum alteratum hanc vim & facultatem obtinere, Nam si sine alteratione eadem in illo qualitates persisterent, cum ipsæ sint formæ instrumenta per quas ipsa agit, nulla actio futura esset, nec noua mistio. Dixi autem de argento viuo à metallis prolicito, quòd vulgare ob nimiam frigiditatem & humiditatem nimium concoctioni esset contumax, nec ab auro solum alterato coerceri posset, nisi v-

Aurū, cū naturam metallicā exuerit, præstantioribus esse viribus. nitum idem argentum viuum vulgare & aurum simul destillarentur vt supra dictum est in methodo. Quod si, vt altera dilematis pars assumatur, aurum naturam metallicam exuerit, non minoribus instructum erit viribus imo lō-

gē efficacioribus & præstantioribus, quæ
 solutione à suo argento viuo eorumque
 diuturna & longa coctione vtrique quæ-
 sitæ sunt, vt fit in argentifico & aurifi-
 co semine, Quod in metallum reduci
 non potest, Sed illius mistione cum ar-
 gento viuo aut eo, quod metallis est
 insitum, fit vera noua mistio, & hinc
 emergit corpus nouæ formæ, quod nec
 puluis aurificus est, nec argētum viuum,
 aut metallum quod erat prius, sed aurū,
 vt sæpius dixi, & repetere cogor in re tā
 feria tantique ponderis. Sed in his, Era-
 ste, quæ ignoras, iudicas tanquam cæcus
 de coloribus, & nescis quodnam sit il-
 lud argentum viuum, quod soluit aurū,
 neque concoctionis modum, nec qua
 ratione puluis ille aurificus transmuta-
 tionis huiusce sit causa. Inualidum est
 igitur argumentum & dilemma tuum.

Decimum quartum argumentum.

Lapis philosophicus necessariò con-
 stat in materia, quæ ipso auro perfe-
 ctius cocta sit,

Atqui aurum perfectius concoqui nō

X ij

potest, nec est aliquod metallum æquè illo perfectum,

Ergo vanus est omnis chemicorum labor.

*Responsio ad decimum quartum
argumentum.*

Falsa est assumptio tua, Erasme, sed quoniam concoctio hæc post verā solutionē propria est huic arti, quā ignoras, impossibilis tibi videtur. Sed ignorantia tua veritati, quæ autoritate præstantissimorum virorum, ratione, experimento & demonstratione, nititur, nihil adijcit aut detrahit.

Decimum quintum argumentum.

Formæ ex materiæ sinu producuntur ab efficiente causa insita eidē materiæ, non aliunde inuolant, Atqui chemici dicunt formam in aliena materia fundatam esse, verè à materia perficienda separatim, & per projectionem formā infundi materiæ informandæ, Quod falsum est, Ergo lapis illorum philosopho-

ARGYROP. ET. CHRYS. 165
phicus à materia perficienda separatus
formam materiæ perficiendæ non in-
fundet.

*Responsio ad decimum quintum
argumentum.*

Magna est controuersia inter peri-
tiores an formæ rerum de materiæ si-
nu ab efficiente causa insita non aliunde
aut externè in materiam migrent. Fer-
nellius Ambianensis ille medicus me-
dicorum & philosophorum huiusce se-
culi facilè princeps toto priore libro de
abditis rerum causis nihil aliud disputat
sub persona Eudoxi aduersus Brutum.
Et tandem concludit aduersus Brutum
in materia ne minimum quidem formæ
fuisse antequam in eam migraret, sed
perfecta & consummata præparatione
statim formam in illam materiam cœ-
litus immigrare, multisque rationibus
& ex autoritate Aristotelis confirmat,
non solùm in anima hominis, quam per
se subsistere extra corpus & externè in
corpus hominis migrare, & post exitum
à corpore rursus per se subsistere cer-

*Opiniones
variæ de
formis re-
rû, an ex
potentia
materiæ
educâtur,
an exter-
nè in ma-
teriâ mi-
grent.*

tissimum est, & nemo ambigit, sed etiā in animalibus, plantis, & inanimis corporibus. Tu verò contra sentis in omnibus his excepta hominis anima. Sed vtra, an Fernelij, an tua Erasme sententia in hac questione verior sit, non est disputandi locus. Concedamus tuam præualere, & priorem huiusce argumenti tui propositionem veram esse, non idcirco assumptio eiusdem argumenti vera erit: Quippe quòd ex hypothefi falsa sumpta sit, cum ais chemicos profiteri formam auri separatim esse in aliena materia, & infundi in materiam informandam: Quòd si quidam ex ijs ita senserint, ijs adhærere non possum. Sed

Lapidem sic se res habet. Lapis philosophicus, *philosophi* quem tui ita appellas, non est forma auri, sed longè nobilior, etsi vñ & facultatem aurificam non exuerit. Nec enim *cum non* *esse formā* *auri.* tatem aurificam non exuerit. Nec enim semper necesse est id quod informat formam actu habere eandem qualē habiturum est corpus informandum, nam quæ ex putrefactione oriuntur animalia, solum calorem habent opificem. Materia etiam nostra proxima non est forma auri, Sed tam lapis philosophicus quàm

materia proxima sua forma constat. Ex eodem tamen fonte promanarunt, & similitudine totius substantię sese referunt: Qualitatibus tamen pugnant contrarijs, ille calidus, siccus, igneus, concoctus, hæc frigida humida, aquea, cruda & indefinita. In amborum mistione externo calore agente fit pugna harum contrariarum qualitatū in communi materia, & vtriusque priores formę abolentur, & noua & aurea eaque vnica forma succedit in misto ex ambobus corpore. Ex pugna enim harum contrariarum qualitatū fit temperamētum formę aureę conueniens, si equis viribus certauerint qualitates, Alioqui si lapidis aut pulueris aurifici qualitates & vires nimium exuperantes essent, non fieret vera mistio (in qua necesse est aliam qualitatem non excedere aliā, sed totum ad temperamentum reduci,) Sed fieret interitus argēti viui, Abiret enim in naturam lapidis, cuius tamen vires infringerentur. Quantę autem fuerint pulueris aurifici facultates, certò sciri non poterit nisi experientia, Projectus enim nimia quantitate in argentum vi-

Ex qualitatibus contrarijs pugnantibus in communi materia verā fieri mitionē.

minima

*Vires pul- uum ipsum in puluerem aurificum etiā
ueris au- mutabit, viri bus tamen diminutum, dū
rifici quā- tandem puluis postremus non in pulue-
ta fuerint, rem sed in corpus ductile mutauerit ar-
experiētia gentum viuum : Tunc enim æqualis e-
demon- rit vtriusque victoria, ex qua noua auri
strari. forma progreditur. Natura autem in*

mistis corporibus, quæ sua sponte ædi-
dit, ita se rem habere nos edocet. Ex mi-
stione enim terræ & aquæ concurrenti-
bus aliorum elementorum viribus fit
lapis, fit & metallū, sed diuersa propor-
tionis lege. In hac mistione formæ quæ
act u elementis prius inerant, potestate
tantū infunt lapidi & metallo, noua-
que atque vnica lapidis aut metalli for-
ma ex eorundem mistione exurgit.
Idem & in ijs accidit, quæ destillantur
vi ignis, si qualitatibus contrarijs æqua-
biliter pugnent, & verè misceantur: Exi-

*Formas nanitis enim prioribus formis eorū quæ
pulueris miscentur, vnica in distillata aqua pro-
aurifici & dit. Sic non aliunde aut externè, vt fal-
proximæ sō putas dici à chemicis, forma infundi-
materiæ à tur argento viuo seu materiæ proximæ,
proprijs sed à proprijs viribus eidem argento vi-
viribus uo & pulueri aurifico insitis.
infundi.*

Decimum

Decimum sextum argumentum.

Quod verè transformat, formã materia informandæ tribuit,

Atqui lapis philosophicus fusus cum metallis non aliter dat illis formã,quàm aqua absinthij infusa vino,quæ formam absinthij non tribuit vino sed odorem & saporem,

Ergo lapis philosophicus mistus & fusus cum metallis formam auream illis non impertit.

Responsio ad decimum sextum argumentum.

Assumptio ex hypothesi falsa derivata est,neque id artis periti dicunt, neque verum est formam non aliter à lapide tribui metallis,quàm vino ab aqua absinthij, Sed ex mistione lapidis cum argento viuo vulgari aut metallorum vi qualitatum contrariarum æquabiliter in communi materia pugnantium formam vnicam impertiri, vt in su-

Y

perioribus dictum est.

Decimum septimum argumentum.

Formæ rerum non agunt nisi in propriam materiam subiectam, in alienam minimè agunt, Quod nō ita dici debet de qualitatibus primis, quæ assidue mutant vniuersas substantias,

Atqui lapidis materia alia est à metallorum materia,

Ergo lapis aget tantum in suam materiam, non item in reliquorum metallorum materiam, Ergo ea non transformabit.

*Responsio ad decimum septimum
argumentum.*

Respondeo formas rerum per se solas non agere in alienam materiam, sed accita vi qualitatū primarum, Anima enim non agit in alimentum neque suū facit nisi per calorem naturalem insitū, vt etiam hoc argumēto fateris. Propositio igitur tua, Erasme, vera nō est indislin-

tē, sed si formæ ex se solæ animaduer-
 tatur. Forma igitur lapidis philosophici
 sola non agit in metalla aut argentū vi-
 uum, sed vi qualitatum ignearum &
 contrariarum. Non autem agit vt ani-
 ma in alimentum per corruptionem &
 generationem, sed per miftionē vtriuf-
 que, in qua non fit accidentium priorū
 omnium resolutio ad primam materiā
 vt in ortu & interitu, Sed prioribus tan-
 tū formis abjectis confurgit forma
 aurea noua, si paribus viribus pugnaue-
 rint qualitates vtriufque, lapidis scilicet
 & metalli cuiuscunque aut argenti viui.
 Nec tibi concedimus, Erasme, propofi-
 tionem tuam indiftinctē: Quod enim
 ab eodem fonte lapis philosophicus &
 argentum viuum & metalla proximē
 fluxerunt, non est aliena materia sed
 fuit eiufdem generis & quodammodo
 communis, Sed quatenus formas obti-
 nent diuerfas, alia est eorum materia.

Formā la-
 pidis phi-
 losophici
 non agere
 per corru-
 ptionē sed
 per miftio-
 nem.

Decimum octauum argumentum.

Sola viuientia informare possunt ma-
 teriam in quam agunt,

Y ij

Atqui lapis philosophicus caret anima,

Ergo informare non poterit argētum
vium vulgare vel quod metallis inest.

*Responsio ad decimum octauum
argumentum.*

Falsa est propositio. Lapidēs enim & metalla ex elementis proximè orta formam habent, qua constant nec aliqua anima formam illis impertijt, sed sola qualitatū propriarum vi externo calore & frigore adiuuantibus concreuere. Sed & vitrum formam habet naturalem substantialem, qua constat, nec illi ars eandem formam tribuit, sed subiecit materiam igni, qui à naturalium causarum efficientium numero abigendus aut distrahendus non est, & miscuit materiam ex qua vitrum est formatum. Sic vires aurificæ in lapide philosophico accitis qualitatibus eiusdē igneis externo calore iuuante formam auream metallis & argēto viuo impertiūt, etiam si lapis vita aut anima careat. Nō enim ijs subscribere possum, qui me-

talla aut semen nostrū argentificū aut aurificum seu lapidem philosophorum viuere dixerunt, quod forsità metaphoricē intellexerunt ob virium & qualitatum ignearum excellentiam.

Decimum nonum argumentum.

Omne agens naturale assimilat sibi passum in substantia aut qualitate,

Lapis igitur philosophicus agens in reliqua metalla aut argentum viuum assimilabit sibi illa in substantia aut qualitate,

Ergo lapis philosophicus agendo in illa non ex iisdem efficiet argentum aut aurum, qui est finis Argyropœiæ & Chrysopœiæ, sed efficiet lapidem, qui nō est ex genere corporis metallici: Aut qualitatem & alterationem tantū inducet, non formam nouam.

Responsio ad decimum nonum argumentum.

Facile est ex ijs quæ dicta sunt superius propositioni respondere. Nō enim

Y . iij

Differētia per generationem aut corruptionem la-
*generatio-*pis philosophicus mutat metalla aut
*nis corru-*argentum viuum, sed per simplicem
ptionis, & resolutionem & miftionem, inter quas
miftionis hoc interest, Quod in illis, id quod agit
& dissolu- & vincit, transformatur in sese id, in quod
tionis sim- agit, & hoc corrumpitur cum resolutio-
plicis. ne omnium accidentium, vt ignis agēs
in lignum corrumpit ipsum, & quod
illius imperio subiicitur, in sese con-
uertit. At in his dissolutione & miftio-
ne, quæ miscentur non pereunt, sed per-
manent pereuntibus formis prioribus, &
vnica noua forma succedit. Et si quid
perit, vt in mutatione metallorum, non
est ex materia argenti viui, sed ab igne
externo vincitur & corrumpitur, & in
fecem, cinerem & vitrum transit. Sic la-
pis philosophicus agens in metalla &
argentum viuum, illa non corrumpit,
nec in sese transformatur, nec suam illis
formam impertit, sed ex miftione eo-
rumdem cum illo succedit alia forma
scilicet argenti vel auri, si qualitates
igneæ lapidis philosophici, & qualitates
frigida & humida argenti viui vulga-
ris vel metallorum contrariæ æquabili-

ter pugnent. Hoc enim proprium dixi In vera mi
 esse veræ mistioni, vt ex duobus diuer-
 farum formarum mistis corporibus, re-
 sultet tertium corpus nouæ formæ. Sa-
 nè si vires eiusdem lapidis seu seminis
 aurifici in pauciorē argenti viui quā-
 titatem agerent, quā huius vires viri-
 bus illius resisterent, hoc in illius naturā
 transiret, sed mistum minoris efficaciz
 fieret vti in responsione ad decimum
 quintum argumentum dixi, & superua-
 cua esset repetitio. Quod autem de al-
 teratione dictum est sic intelligendum
 est, vt nisi lapis aurificus aut metalla aut
 argentum viuum contrarijs pugnent
 qualitatibus primis, nō fieret mistio sed
 alteratio tantum quædam secundū po-
 steriores qualitates vt duritiei & molli-
 tiei. Sed omnis Argyropœia & Chry-
 sopœia conatus eò tendit, vt illæsa vi
 argentifica aut aurifica in semine quali-
 tates igneæ intendantur, & quò effica-
 ciores fuerint, tantò numerosior & lo-
 cupletior succedet effectus.

flione ex
 ductus di-
 uersarum-
 formarum
 corporibus
 resultat
 tertium
 nouæ for-
 mæ.
 Omnis eo-
 natus ar-
 gis est qua-
 litates i-
 gneas semi-
 nis aurifi-
 ci inten-
 dere.

Vigesimum argumentum.

Impium est credere artem aliquid præstantius efficere posse, quàm Deus & natura efficiant,

Atqui chemici dicunt lapidem se efficere posse, qui sit auro præstâtior, perfectior & efficacior,

Ergo impium est credere chemicos præstare posse quæ dicunt per lapidem philosophicum.

Responsio ad vigesimum argumētum.

Calumniosum est proponere chemicos aut conari aut velle aut posse præstantius aliquid efficere, quàm Deus aut natura efficiant: Agnoscunt enim Deum vt causam primam & vniuersalem, rerum omnium authorem & opificem omnipotentem, Qui cum velit quidquam miraculosè efficere, sine causarum naturalium interuentu id efficit: Cum verò naturaliter, concurrat cū iisdem causis naturalibus, quibus iussit, vt cum certis legibus & proportionibus coelegantur prima rerum omnium primordia, scilicet quatuor elemēta, corpus aliquod naturale materia & forma constans in lucem

Artem nō agere sed Deum, & causas vniuersales, Artē autē subijcere materiam.

lucē prodiret , vt & tu alio loco loquēs
 de miftione fateris, Eraſte. Fatemur igitur
 chemicos nihil prorsus efficere poſſe , ſed omnes omnium rerum effectus
 ad Deum, & cauſas naturales referēdos
 eſſe, à quibus accepti ſunt: Chemicos autem
 ſubijcere poſſe materiam naturæ, vt
 ipſa agat, negari non poteſt. Agricola
 cum terram colit, cum ſemina jactat in
 eandem, non agit, ſed eſt miniſter natu-
 ræ. Qui ignem lignis, carbonibus, oleo
 aut inflammabilibus ſubijcit, non extur-
 rit, ſed ignis. Vitrum quod ex cineribus
 & arena fit, vitrarius non efficit, ſed ignis
 cui ſubijcit materiam. Interim tamen hi
 omnes efficere dicuntur, non velut cau-
 ſæ principes, ſed impellentes & adiuuā-
 tes, Sic lapidem philoſophicum aut au-
 rum non efficiunt chemici, ſed mini-
 ſtrant cauſis naturalibus materiam, vt
 agant in illam. Quod autem ab iſdem
 cauſis naturalibus ſubijciente arte ali-
 quod perfectius miſtum produci poſſit,
 quàm quod natura ſola ſine arte efficit
 in ijs quæ ſolam miſtorum rationem &
 nomen obtinent, non eſt impium cre-
 dere. Vitrum enim perfectius eſt miſtū

*Ars mini-
 ſtra natu-
 ræ.*

Z

vitri perfectio

*Cur lapis
auro per-
fectior.*

*Mista se-
cundo per-
fectiora
mistis pri-
mo.*

corpus quàm corpus aliquod naturale. Ignis enim, qui omnia naturalia corpora auro excepto corrumpit exurit & dissoluit, ipsum nusquā potest corrumpere. Sic lapis longè auro est perfectior, idque duplici ex causa. Prior est, quòd si mistionis inuincibilis & indissolubilis ratio habeatur, solutione & coctione diuturna tam firmam solidam & unitam mistionem sibi comparauit, ut nullum impostherum imperium ignis in illum habiturus sit, quantumuis diuturnus & violentus: Altera, quòd si qualitates primæ quibus philosophi vires omnes tribuerunt, spectentur, igneas sibi eadem solutione & concoctione cōparauit, Quibus aurum & vitrum destituta sunt, quāuis alioqui perfectissimè mista sint. Hinc aurum non agit in reliqua metalla, uti lapis philosophicus. Cur autem lapis philosophicus perfectiori & nobiliori forma constet, quàm aurum, iam dixi superius. In vniuersum enim quæcunque corpora naturalia iam mista rursus miscentur, perfectiora sunt. Pullus est ouo nobilior, & animal semine, ex quibus ortum habuerunt. Sic lapis aurificus

nobilior auro & suo argento viuo à quibus proximè habet ortum. Quòd etiam dicunt aurum ex argento viuo vi pulueris aurifici formatum perfectius esse auro naturali, nec id etiam est impossibile. Argentum enim viuum omnis substantiæ inflammabilis est expers, à qua forsitan materia ex qua aurum in visceribus terræ concretum est, non est omnino purgatum.

Vigesimum quartum argumentum.

Formarum immisio in materiam est creatio,

At creatio est solius Dei omnipotentis opus,

Ergo chemici formam auri in materiam immittere non possunt.

Responsio ad vigesimum primum argumentum.

Huic argumento idem quod superioribus respondendum est, chemicos scilicet formam rebus impertire nec

velle nec posse. In plantis enim & animalibus vim formatricem seminibus insitam vident, in mistis verò tantum corporibus iussu & voluntatem Dei vim efficientem esse agnoscunt, quoties elementa certa lege & proportionem coeunt. Coeunt autem, cum subiicit ars materiam, quam vires & qualitates eidem insitæ calore externo iuvante subigunt, & miscent, & hinc forma in materiam profilit.

Vigesimum secundum argumentum.

Quod natura in vnoquoque genere perfectissimum effecit, nec perfectius efficere potuit, aut voluit, ars efficere non poterit,

At natura in genere metallorum aurum effecit perfectissimum, nec perfectius efficere aut potuit, aut voluit,

Ergo ars aurum perfectius efficere non poterit, Ergo nec ex eo lapidem philosophicum, quem auro perfectiorem esse oportet.

*Responsio ad vigesimum secundum
argumentum.*

Respondeo ut ad vigesimum argumentum, in mixtis tantum corporibus mixtionem arte ministra & subijciente materiam causis naturalibus perfectiorem fieri posse, quam in mixtis à sola natura.

Vigesimum tertium argumentum.

Quod natura non tentat nec potest efficere, ars etiam minimè præstare potest.

At natura neque tentat, neque potest speciem unam unius generis proximi permutare in speciem aliam nobiliorem eiusdem generis proximi,

Ergo nec ars poterit etiam idem præstare.

*Responsio ad vigesimum tertium
argumentum.*

Idem quoque quod ad superiora re-

Z iiij

*In ortu
platarū
animaliū
fieri cor-
ruptionē.*

spondendum est, in ortu plantarum & animalium fieri corruptionem prioris materiæ, & resolutionem omnium accidentium, idcirco speciem vnius generis proximi in speciem eiusdem generis nobiliorem aut ignobiliorem transmutari non posse, veluti canem mortuum non transmutari in capram aut aliud animal, vel plantam vnius speciei in plantam alterius speciei sub eodem genere plantæ, (Quamuis triticum in lolium, & è contra hoc in illud quidam mutari dixerint) Sed fieri resolutionem accidentium vsque ad prima elementa, nisi ex eadem materia post multas mutationes producatetur semen alterius speciei sub eodem genere. In ortu autem mistorum corporum simpliciter, non fieri corruptionem materiæ, nec resolutionem omnium accidentium priorum, sed dissolutionem quandam simplicem reliquæ accidentibus communibus priori & posteriori speciei, & vbi ventum fuerit ad materiam proximam, eam perfici nec dissolui aut corrumpi: Idcirco non esse necesse metalla, quæ mista tantum sunt corpora, in speciem alterius generis

*In ortu
mistorum
simpliciter
non fieri
corruptionem.*

quàm metallici, cum ex his fit aurum,
mutari. Hæc autē ex ijs, quæ dicta sunt,
manifestissima sunt, nec repentenda pu-
to. Quòd autem natura in mineris me-
talla reliqua non mutet in aurum, etiam
responsum est, in mistis tantum solam
naturam efficere non posse, quæ eadem
arte ministra efficit. Hæc autem omnia
superiora & proxima tua argumenta,
Eraste, eodem fundamento nituntur,
quòd iisdem legibus mitionem misto-
rum & inanimorum corporum metiri
volueris, quibus ortum plantarum & a-
nimalium, Quæ tamen longo inter se
intervallo distare in multis, latis, ut opi-
nor, supra demonstratum est,
Atque hinc sequitur aliud tuum argu-
mentum.

Vigesimum quartum argumentum.

Si aurum per multiplicationem ge-
nerat aliud aurum ex materia metallo-
rum, seu grana tritici per multiplicatio-
nem generat plura altera grana, eundem
modum & progressum temporis obser-
uare necesse erit in multiplicatione au-

ri, qualem in multiplicatione granorum tritici,

At idem modus aut progressus temporis à chemicis non obseruatur, nam per projectionem lapidis aiunt multiplicationem hanc fieri in instanti,

Ergo hæc auri multiplicatio fieri aut sperari non potest.

*Responsio ad vigesimum quartum
argumentum.*

Idem etiam respondendum huic argumentum quod in cæteris, scilicet aliam esse legem mistionis simplicis in mistis corporibus, & aliam ortus & interitus in plantis & animalibus. Ex mistione enim lapidis philosophici vi aurifica illi insita, per qualitates igneas fit mistio perfecta in materia metallorum, & hinc aurum, seruatis legibus quæ in mistione dictæ sunt: in plantis verò & animalibus fit multiplicatio vi seminis vniuscuiusque speciei. Libenter admittam lapidis philosophici progignendi rationem à naturæ operibus exquirendam. neque ipsum nisi progressu temporis certo

*Aliã esse
legem mi-
stionis aliã
ortus &
interitus.*

*Lapidis
philosophi-
ci prog-
nendi ra-
tionem à
naturæ o-
peribus
exquiren-
dam.*

ARGYROPO. ET CHRYS. 185
certo & præfinito produci posse. Et quoniam illius ortus est etiam per simplicem resolutionem & mistionem, vires etiam illius in infinitum augeri posse, cum sit in potestate artis subijcere quoties velit eundem lapidem naturæ, ut rursus eundem soluat & concoquat. Causa igitur multiplicationis granorum tritici eadem censenda est, quæ & auri, Est enim vis adaucta utrique, grano scilicet & auro, ex hoc scilicet cum progignitur lapis, At modus multiplicationis siue augmenti, diuersus est. In illis enim non nisi statim temporis interuallo fit propagatio, in hoc per projectionem in instanti. Hæc tamen auri propagatio plerumque fit progressu temporis ut in priori methodo supra diximus.

Vigesimum quintum argumentum.

Vt ars metalla reliqua in argentum aut aurum transmutet, in materiã proximam reducenda sunt, eique eandem formam insculpere, qualem natura insculpit, *oportet.*

Atqui nusquam corpus aliquod aut

A a

natura aut arte mutatur in proximam materiam, nam corpus animalis non reddit in sanguinem, nec sanguis in chylū, nec chylus in alimenta, sed & si posset ars retrorsum ire, formam, ut natura, insculpere non posset,

Ergo ars argentum aut aurum ex metallis efformare non potest.

*Responsio ad vigesimum quintum
argumentum.*

Concedimus naturam aut artem nō posse resolvere metalla aut aliud corpus naturale in proximam materiā, ex qua statim & nullo intermedio ortum subierint, neque id necesse est apud artem. Probauimus enim solidissimis rationibus & experimentis materiam proximam ex qua in visceribus terræ natura causa efficiens arti, esse eandem, quam ars subijcit naturæ alia soli extra minerarum locum, sed materiam naturæ argento & auro proximam eamque etiam naturalem, scilicet argētum viuū, tam vulgare, quàm quòd potentia proxima inest reliquis metallis, & ab illis

eruitur, non per corruptionem, sed per simplicem resolutionem, neque iisdem modis formam argenti aut auri materiae nostrae proximè induci, quibus natura in mineris utitur. De his enim omnibus nihil certo adhuc constat inter authores, qui metallorum historiam scripsere. Frustra igitur obijcitur eandem materiam & causam efficientem, quales sunt in mineris assumendas esse ab arte, si velit argentum aut aurum producere.

Vigesimum sextum argumentum.

Chemici dicunt se facere aurum naturale iuvando naturam, non secus ac agricolae triticum, aut medici sanitatem,

Atqui agricolae & medici nec materiam nec causam efficientem praestare, nec formam conferre, nec triticum gignere, nec sanitatem efficere possunt,

Ergo nec chemici arte sua argentum aut aurum efficere poterunt.

Responsio ad vigesimum sextum argumentum.

A ij

*Artē ta-
citam esse
naturæ mi-
nistram,
Naturam
autem ef-
ficere.*

Cum tantum iuvent materiam Agricolaë, medici, & chemici, propriè & verè non efficiunt, sed eam tantum subijciunt naturæ, cuius sunt ministri: Causæ autem naturales agunt, & sunt principes causæ agentes & efficientes. Malè igitur ex propositione & assumptione obijcitur chemicis artem argentum aut aurum gignere non posse. Neque enim id se agere dicunt, nec possunt, sed solâ naturam & naturales causas.

Vigesimum septimum argumentum.

Natura ex sua propria materia aurū facit, & eadem à suis causis naturalibus efficientibus formam substantialem auream tribuit,

At ars & initium & finem facit, & omnia externè agit,

Ergo ars substantialem formam & insitam dare non potest.

*Responsio ad vigesimum septimum
argumentum.*

Respondendum idem quod superio-

ri argumento, artem non efficere argentum aut aurum, sed naturam solam, cuius eadem ars est ministra, & per easdē causas naturales, non autem ex eadem materia & causa efficiente, quæ sunt in mineris.

Vigesimum octavum argumentum.

In materia metallorum reliquorum, ut ex his fiat argentum vel aurum, vires argentificæ aut aurificæ insitæ esse debent,

Atqui in materia metallorum reliquorum hæ vires non sunt insitæ,

Ergo ex materia reliquorum metallorum argentum aut aurum nusquam fieri poterunt, nec natura nec arte.

Responsio ad vigesimum octavum argumentum.

Vires bifariam æstimantur, Aliæ, quæ *vires rerū* in materia bene disposita insunt, Aliæ, *bifariam* quæ in causa efficiente, Illæ sunt in argento *æstimari.* viuo tam vulgari, quàm quod

A a iij

corporibus metallicis inest potētia proxima, quod diximus esse materiam argento & auro proximam, Quod, inquā, argentum viuum, dispositum est ad patiendum, & vt ab efficiente causa informetur. Efficientes autem argentificas aut aurificas & igneas fatemur nō inesse eidem argento viuo, sed pulueri aut femini argentifico aut aurifico, Ex cuius mistione cum eodem argento viuo metallorum aut vulgari igne externo iuante aurum emergit, vt sæpe dictū est. Poterunt etiam quædam in quibusdam supplere vicem & munus lapidis aut feminis aurifici, vt de argento mutato in aurum diximus experientia comperijsse. Verū id quidem magno cum labore, paucō fructu & fœnore, si cum femine nostro argentifico aut aurifico conferantur.

Vigesimum nonum argumentum.

Formæ naturales rebus insitæ non informant prius aliam materiam extra se, quàm illam sibi propriam effecerint, Atqui nec lapis philosophicus nec

quidquam aliud potest materiam reliquorum metallorum suam facere : id est argento aut auro proximam,

Ergo lapis metallorum non poterit informare reliqua metalla in argentum vel aurum.

*Responsio ad vigesimum nonum
argumentum.*

Idem ferè argumentum est , quod decimum quintum, itaque huic , vt illi, ne tædiosa sit repetitio , est respondendum. Sed quod in assumptione dicitur, lapidem philosophicum materiam reliquorum metallorum suam efficere non posse , id est reducere ad materiam argento & auro proximam, Concedendū quidem est, si de materia proxima, qualis est in visceribus & mineris terræ , intelligatur , hoc enim est impossibile. Sed si de materia proxima apud artem , id est de argento viuo , falsa est assumptio. Lapis enim & argentum viuum ex eadem origine fluxerūt, & vtrumque igni est indissolubile: Igitur propter similitudinem totius sub-

Quomodo stantia vtriusque facile miscentur, & la-
 & cur la- pis aurificus retinet, concoquit, figit &
 pis philo- tingit argentum viuum vi qualitatum
 sophicus ignearum, & cum vtrumque igni non
 transmu- cedat, nec corrumpatur, fit mistio stans
 tat metal- & perseverans: interim ignis externus
 la in argē- agit in materiam à natura argenti viui
 tū vel au- alienam, eamque exurit & excernit à
 rum. substantia argenti viui. Sic mutatum
 apparet argentum viuum in aurum.

Trigesimum argumentum.

Chemici asseueranter scribunt fieri non posse, vt argentum aut metallum confluet, quisquis non exploratè cognitū habet ex quibus & quomodo natura metalla generat,

Atqui hæc omnia ignorant,

Ergo ex metallis aurum conficere nō poterunt.

Responsio ad trigesimum argumentum.

Falsum est chemistas dicere necessarium esse, naturam metallorum, vti in visceribus terræ à sola natura concreuerunt,

uerunt, cognoscere, hoc enim certò sciri non potest, nec quæ fuerit materia illorum proxima priusquam ortum subierint. Sed natura eorum inquirenda est, ex materia & forma eorundem, quæ & qualis est post eorum à natura ortū, & vti nunc ipsa conspiciamus. Hoc autem ex perpessione materiæ iudicatur, & in quibus ex eadem argentum & aurum à reliquis metallis differant. Per-
 persiones verò hæ & differentiæ in exami-
 nibus proprijs & igne oculis conspi-
 ciuntur. Sic quæ perfectè aut imperfe-
 ctè mista sunt, iudicio sensuum demon-
 strantur. Quibus perspectis statim in-
 quirat huiusce operis inuestigator, quæ
 fieri possit, vt reliqua metalla eadē quæ
 argentum & aurum examina subeant,
 Quod neutiquam præstari poterit nisi
 cognita materia illis insita argento &
 auro proxima & causa efficiente. Hæc
 igitur sunt, quæ apud artem scitu neces-
 saria sunt, quæque faciliè demonstrari
 possunt, cum iudicium sensus de illis fi-
 dem faciat: Quod non idem de mate-
 ria metallis proxima in mineris terræ
 dici potest.

*Metallorū
 naturam à
 perpessione
 materiæ
 eorundem
 iudicari.*

*Quæ scitu
 sint neces-
 saria apud
 artem.*

B b

Trigesimum primum argumentum.

Quamuis chemici scirent materiam proximā & causam auri effectricem, tamen in alio loco quàm in mineris naturalibus aurum facere non possent,

Atqui nullum alium locum habent quàm fornaces,

Ergo in illis argentum aut aurum efficere non possunt.

Responsio ad trigesimum primum argumentum.

Falsa propositio est, nã & alijs principijs incūbit ars, quàm ijs quæ in mineris assumit natura: Et alio loco argētum & aurum efformanda esse satis ex superioribus constat, nec alia refutatione opus est.

Trigesimum secundum argumentum.

Chemici fatentur, Si natura in mineris naturalibus non transmutat viliora metalla in argentum & aurum, Ars

ARGYROPO. ET CHRYS. 195
chemica non poterit etiam ea transmutare,

Atqui natura nusquam transmutat ea in argentum aut aurum, Vniuscuiusque enim metalli materia est proxima, quæ alterius metalli non potest esse materia,

Ergo ars etiam ea non transmutabit in aurum.

*Responsio ad trigesimum secundum
argumentum.*

Propositio authorem habet Petrum Bonum Ferrariensem, Ait enim causam efficientem in minerais metallorum esse sulphur aut aliquid ex natura sulphuris nostri vulgaris : Quod si ipsum natura coctione à materia metalli cuiuslibet secreuerit, fieri aurum, sin minùs imperfectum manere, Idcirco progressu temporis sulphur illud excerni in minerais, dum tandem metallum ab illo omnino purgatum aurum reperiatur: Multa autem esse impedimenta in minerais terræ, quibus purgatio illa sistitur & cohibetur. Verùm huic opinioni

Petri Boni Ferrariensis opinio de causa aurum efficiente in minerais.

Improbatur opinio Petri Boni.

B b ij

subscribere non possum, Sed aliam materiam & causam efficientem arti necessariam, aliumque agendi modum adhibendum sentio, à quibus idem effectus sequatur, vt probauimus. Itaque siue in mineris terræ natura viliora metalla trausmutauerit aut non trausmutauerit in argentum aut aurum, malè sequitur per alias causas naturales, quas diximus, arte iuuante eadem in argentū aut aurum mutari non posse.

Trigesimum tertium argumentum.

Si species metallorum permutari debeant in eandem eiusdem generis proximi speciem, resolui ea necesse est in materiam communem omnibus speciebus eiusdem generis,

At metalla validissimo frigore concreta iu mineris rursus in materiam cōmunem eiusdem generis resolui non possunt,

Ergo in mineris magis perfici non possunt.

*Responsio ad trigesimum tertium
argumentum.*

Parum refert scire, metalla in mine-
ris frigore concreta resoluantur necne
postea in materiam communem. Re-
sponsum est enim supra proximo argu-
mento artem idcirco oppugnari non
posse.

Trigesimum quartum argumentum.

Vt species eiusdem generis proximi
transeat in alienam speciem eiusdem
generis necesse est, vt indiuiduum spe-
ciei prioris mutetur in indiuiduum spe-
ciei futuræ,

Atqui hoc fieri non potest,

Ergo metalla, quæ certam habent
speciem, transmutari non possunt in a-
liam.

*Responsio ad trigesimum quartum
argumentum.*

B b iij

Verissima propositio, Sed assumptio falsa, saltem tibi, Erasce, non possibilis, qui ignorasti nec expertus es viliora metalla in proximam argento aut auro materiam resolvere, nec nosti causam efficientem, quosue effectus producat.

Trigesimum quintum argumentum.

Quæ in bene institutis rebus publicis & ecclesiasticis legibus prohibita sunt, sciri non oportet,

At chemica ars in ijsdem prohibita est,

Ergo non inquirenda.

Responsio ad trigesimum quintum argumentum.

Vera quidem propositio tua Erasce, Quæ tamen non ita generaliter concedenda quin exceptionem aliquam pati possit. Quòd si æquè vera esset tua assumptio, obmutescerem. Sed vellem te nominasse authores probatissimos huiusce prohibitionis, Quandoquidem eos ex officina tua prodijisse putabo, cum

palam hodie & olim à principibus Germania & quamplurimis viris bonis hæc ars exerceatur. Sceleratis quidem & impostoribus quibus nulla alia cura est quam fallendi & fallendo diuitum nares emungendi, inhiendam esse eandem artem reipublicæ esse vtile existimaue- rim. Interim minimè ferendum est in-

*Sceleratis
& impo-
storibus in-
hibendam
esse artem
fiunt.*

quirendis naturæ arcanis pijs & probis viris viam occludere, qui non opum, cū pauco contenti sat diuites sint, sed admirandorum Dei operum iusto desiderio ad eiusdem artis cognitionem allciuntur. At quod tu de ecclesiasticis legibus dicis, reperiō contra in illis eiusdē artis mentionem aliquam fieri. Esdras propheta libro quarto capite octauo sic ait, Dicam coram te similitudinem, Esdra, Quomodo autem interrogabis terram, & dicet tibi, Quoniam dabit terrā multam, vnde fiat fictile, paucum autem puluerem vnde aurum fit, Nec omnino improbabile est per paululum pulueris intelligi semen aurificum. Diuus etiam Thomas in 22. quæst. 77. art. 2. sic ait, Si per halchemiam fieret aurum verum non esset illicitum ipsum pro vero veni-

dere, Quia nihil prohibet artem vti ali-
 quibus naturalibus causis ad producen-
 dos naturales & veros effectus, Sicut e-
 tiam Diuus Augustinus dicit libro de
 ciuitate Dei. Sūt & alia testimonia plu-
 rima, Sed cum nulla citas in contrariū,
 hæc enarrasse sufficiat.

Trigesimum sextum argumentum.

Formæ rerum non sunt separabiles
 sed in materiam tantum propriam a-
 gunt, non in aliam,

At formæ lapidis philosophici &
 metallorum sunt separabiles,

Ergo forma lapidis non aget in ma-
 teriam metallorum.

Responsio ad vigesimum sextum

*Ex pugna
 contraria-
 rū quali-
 tatū nouā
 fieri mistio
 nē & nouā
 formam
 oriri.*

argumentum.

Idem argumentum quod decimum
 quintum, & vigesimum nonum. Idcirco
 idem huic quod illis respondendum est.
 Qualitates enim quæ sunt in mistis cor-
 poribus diuersarum specierum, si con-
 trariæ

ARGYROP. ET CHRYS. 201
trariæ sint, pugnant, & agunt & patiun-
tur inuicem, seseque ad moderationem
redigunt, fitque vnum corpus vnus for-
mæ, prioribus exinanitis.

Trigesimum septimum argumentum.

Indiuiduum vnus speciei non potest
transmutari in indiuiduum alterius spe-
ciei eiusdem generis proximi,

Atqui stannum, plumbum, æs & fer-
rum sunt sub eodem genere scilicet
metalli,

Ergo aliud non potest transire in in-
diuiduum aliud.

*Responsio ad trigesimum septimum
argumentum.*

Repetitum est hoc argumentum, Est
enim secundum ex ordine superius cō-
stituto, Itaque huic vt illi est respon-
dendum.

Trigesimum octauum argumentum.

Chemici dicunt metalla debere re-

C c

solui in materiam eorum primam, si in
argētum aut aurum mutari ea oportet,

At hoc fieri non potest,

Ergo in argentum aut aurum trans-
mutari non possunt.

*Responsio ad trigesimum octauum
argumentum.*

Periti Argyropœiæ & Chrysopœiæ
de resolutione in materiam primam
differentes, intellexerunt de materia ar-
gento & auro proxima, quæ est argenti
uiuum, vt iam sæpe dictum est, non de
materia ex qua in mineris terræ mista
sunt.

Trigesimum nonum argumentum.

Quæ artes quotidie experimentis
esse probantur, veræ sunt, vt medicina,
Ars futoria, & cæteræ.

At ars chemica nusquam experientia
aliqua probata est,

Ergo ars non est vera, sed falsa.

*Responsio ad trigesimum nonum
argumentum.*

Falsa est assumptio , Nam si, Erasme,
experimentum nullum vsquam verum
vidisti, non sequitur omnes nihil vsquã
experientia verum comperijsse. Nega-
tiua tua est assumptio vniuersalis, quam
particularis affirmatiua euertit.

Quadragesimum argumentum.

Impium est affirmare artem posse,
quod natura efficit,
Atqui hoc affirmat ars chemica,
Ergo impium est, quod affirmat.

*Responsio ad quadragesimum
argumentum.*

Falsa est etiam assumptio. Chemica
enim ars non affirmat aliquid se effice-
re propriè , sed subministrando & sub-
ijciendo naturæ materiam & causam
efficientem naturalem , efficere dicitur.

C c ij

Et ita responsum est supra ad similia argumenta.

Quadragesimum primum argumentū.

Si hæc ars esset vera , ditaret omnes
qui eam exercent,

At ferè omnes ex ea ad inopiam penè
reducti sunt,

Ergo hæc ars est falsa.

*Responsio ad quadragesimum primum
argumentum.*

Vulgò solet obijci hoc argumētum,
nec validius aliud esse existimatur ad
euertendam Argyropœciam aut Chry-
sopœciam. Sed huic argumento variè
responderi potest. Omnium scientiarū
& artium fines postremi varij sunt. Ho-
rum primo ordine est contemplatio so-
la in ijs artibus potissimùm in quibus
admiranda Dei omnipotentis optimi
maximi sibi que obsequentis naturæ o-
pera non vulgo cognita relucēt, in quo-
rum contemplatione mens humana sa-

Varios esse
scientiarū
& artium
fines.
Fines ar-
tiū aut sciē-
tiarū qui
sunt lau-
dabiles.

tiatur & acquiescit. Secundo ordine finis est, Actio earumdem scientiarū aut artium, vt quam quisque didicerit artē eam exercendo necessarijs miserrimæ huic vitæ transigendæ non careat, & reipublicæ proſit. Et hos quidem fines, quicumque ſapit, laudabiles eſſe profitebitur, Propter quos etiam Argyropœia aut Chryſopœia iure expetenda eſt. Illic enim admiranda naturæ arcanæ contemplari licet, nec qui eam rectè norunt, eoſdem famelicos eſſe ipſa vſquam permittet. Verùm alius eſt artiū *Qui finis artiū aut ſcientiarū vituperandus* finis vituperandus & damnandus, ſcilicet auri ſacra fames & habendi inſatiabile deſiderium. Poſtremum hunc finem, Et aſte, falſò exiſtimavi eſſe verum Argyropœiæ & Chryſopœiæ finem. Nā ſi medicinæ, quam profiteris, tibi is tantum ſcopus eſt, vt ditior ſias, non vt reipublicæ aliquam vtilitatem adferas, minimè laudandus erit. Ex falſa igitur propoſitione aſſumptionem & concluſionem falſam & vitioſam eſſe certum erit. Sed eſto, concedatur finem Argyropœiæ & Chryſopœiæ eſſe opes & diuitias, ex illarum tamen copia aut pe-

*Veritatē aut falsi-
tatē artis non ex o-
pium copia aut inopia
sed ex igno-
ratione artis indi-
candā esse.*

nuria vera an falsa sit ars dijudicari non
 poterit. Nam argumentum tuum est à
 possibili, quo aliqua necessitas non in-
 ducitur. Si enim ex ignoratione huius-
 ce aut alterius artis, qui eam exercuerit,
 pauperior euaserit, non arti, sed igno-
 rationi artificis imputabitur. Nec tamē
 propterea ars aut falsitatis aut impossi-
 bilitatis coarguenda erit, Sin ab inge-
 nioso & perito exerceatur, nihil illi ex
 opibus deerit, Et siue paucis contentus
 fuerit, nec nisi quantum rei familiaris
 necessitas postulabit (qui sapientis ve-
 rus est scopus) Siue opibus se profluere
 & superbire, re ipsa demonstraerit (qui
 insipientis finis est) veritas artis depre-
 hendetur. Sed quoniam vt plurimum
 hæc ars ab imperitis tractatur, mirum
 nō est, si ipsa pauperiem facere dicatur.
 Sanè nisi ab expertis edoceatur, & re
 ipsa demonstretur, vix nisi longissimo
 tempore ad eam perueniri potest. In
 summa si Argyropœiam aut Chryso-
 pœiam exercentes ad inopiam redi-
 guntur, non artis falsitas, sed turpis il-
 lorum ignoratio causa est inopiæ.

Quadragesimum secundū argumētum.

Quæ à grauibus & probatissimis viris ars nec cognita nec probata est, ars non est,

At grauibus & probatissimis viris ars chemica non est probata,

Ergo ars non est

Huic autem argumento adijcis aliud simile,

Quadragesimum secundū argumētum.

Quæ nouæ sunt, artes, non sunt artes,

Atqui ars chemiæ quatuor aut quinque antehac secula non excedit,

Ergo ars non est.

Responsio ad quadragesimum secundum & tertium argumentum.

Si Hypocratis, Aristotelis, Galeni & cæterorum antiquorum philosophorum & probatissimorum virorum seculis

hæc ars incognita fuit, vt ars nec etiam
 ab ijsdem probari aut improbari potuit.
 Nec quòd forsitan tantæ sit antiquitatis
 vt putas, idcirco ars non est dicenda. Nā
*Nouæ quædam artes
 veteribus
 præstan-
 tiores.* & nauticæ pixidis, tormentorum belli-
 corum, & typis excudendorum librorū
 artes vetustati incognitę fuerunt, quibus
 tamen artibus antiquitas nihil par ha-
 bet. Artes tamen sunt, & verissimę. Nec
 minùs his omnibus verissima est, &
 admiranda Argyropœia & Chryso-
 pœia, quæ etiam cognita est viris pro-
 batissimis & in naturalibus philosophię
 præceptis peritissimis, licet paucis, in-
 ter quos primas partes tenet Geber, quē,
 tu Erasme Idolum chemicorum appel-
 las. Verùm definitionibus, diuisionibus,
 causis & effectibus & certis præceptio-
 nibus è physicis petitis artem verissimā
 esse probauit. Plura tamen dicta esse ab
 eo comminisceris, eaque redarguis quæ
 nusquam somniauit.

HÆC sunt argumenta tua, Erasme,
 quibus non sine contumelijs, iniurijs &
 ira aduersus chemicos pugnasti, anno, vt
 scribis, 1566. mense Augusto. At cum
 deferbuisset ira tua, & ab egregio & do-
 cto

Et viro, vt scribis, argumenta quadam
opinionis tuæ aduersantia proposita ef-
sent, ijs respondisti sub finem huiusce
disputationis, & modestiùs quidem, vt
videtur, quàm superioribus argumētis.

Ostendit tibi is, vt ais, argentum
viniū ab auro arte prolicitum, & ex
cæteris metallis prolici posse profiteretur,
nec multū aduersaris. Sed quod argē-
tū viniū vel vulgare vel ab imperfecte
mistis metallis eductū sit materia argē-
to & auro proxima, negas, Et quāuis ita
se res haberet, tamē arte in argentū aut
aurum mutari posse inficiaris. Fateris
tamen argentum viniū ex auro edu-
ctum facile & celeriter in aurum conco-
ctione posse redire. Argentum autē vi-
niū, quodcunque sit, non esse materiā
argento aut auro proximam hinc con-
iicis, quod vnumquodque argentum vi-
niū sit tantū indiuiduum suę & pro-
priæ speciei, & quod alterius speciei in-
diuiduum nusquam esse possit, Vt si ex
plumbo arte proliciatur argentum vi-
niū, sit indiuiduum plumbi, si alterius,
sit eiusdem indiuiduum. Vt id confir-
mes, similitudinem adijcis in sanguini-

*Quadam,
quæ con-
cedit Era-
tus, Quæ-
dam autē
quæ negat.*

D d

bus, qui à diuersæ speciei animalibus fluxerunt, qui omnes sese colore referunt, & idem sanguinis nomē obtinent, sed non eandem rationem, naturam & speciē gerunt. Sed & in carne & in multis alijs rebus eiusdem nominis exēpla adfers, Hinc conficis, Si argentum viuū vulgare aut quod à metallis prolicitur, non est materia argento aut auro proxima, siue eorumdem indiuiduum, vanos esse omnes omnium chemicorum conatus, cum nulla materia possit motu à causa efficiente formam certam apprehendere nisi formæ huic sit potentia proxima. Sanè ex multis, quæ aduersus artem hanc attulisti argumenta, nullum hoc verisimilius est, quodque magis urgere videatur, Sed cui tamen facile sit respondere. Nititur enim hoc argumentum tuum similitudine nominis, non rei aut substantiæ. Argumenta hæc omnia à simili plus ad illustrandam probationem, quàm ad illam stabiliendam profunt, Nam ferè omnia infirma argumenta à similitudine ducuntur, cū nulla necessitatē sit tanta similitudo, quæ per omnia extendatur. Nullam autem necessitatem

Argumenta ferè omnia Erasti ad probationē stabilendam non prosunt, nec necessitatē inducunt.

inducunt, sed ut auditores aut legentes
 sese obsequentes dictis aut scriptis red-
 dant, maximè accommodata sunt. Id-
 circo nullis argumentis faciliùs incau-
 tos decipi & falli cōtingit, quàm ijs quæ
 à similitudine rerum ducuntur. Huic
 igitur argumento tuo à simili petito, E-
 raste, sic respondeo. Materia remota & *Responsio*
 proxima eodem nomine appellari pos- *ad ultima*
 sunt, non eadem ratione censerì: Ut pu- *Erasti ar-*
 ta sanguis suillus est materia remota *gumenta à*
 carni humanæ, sanguis humanus, *similipe-*
 proxima: Et tamen uterque nomen *tita.*
 habet sanguinis. Sed sanguis ille suil-
 lus nusquam erit materia proxima car-
 ni humanæ, nisi multis mutationi-
 bus in sanguinem humanum muta-
 tus sit. Discrimen hoc materiæ remotæ
 & proximæ & si verum sit in sanguine
 suillo & humano, non hinc sequitur ar-
 gētum viūū vulgare aut quod ex metal-
 lis arte prolicitur, aliud esse materiam
 remotam aliud proximam argento &
 auro. Probauimus enim ex superiori-
 bus omne argentum viuum esse argen-
 to & auro materiam proximam, & sola
 coctione differre: Et quò plus fuerit de-

D d ij

coctum, eò propiùs esse eorundem indiuiduum. Nam veluti cineres ex quibuscunque herbis aut lignis aut alijs rebus exustis sunt proxima vitro materia, tametsi ex diuersorum generum aut diuersarum specierum corporibus prodierint, Sic & ex quibuscunque corporibus argenti viui materia dissoluta fuerit, erit proxima argento & auro materia. Hæc & si validissimis argumentis probauerimus tum ex similitudine totius substantiæ, tum ex accidentibus proprijs vtriusque communibus, tantò tamen verius esse existimandum erit, quantò certum est argentum & aurum finem esse & periodum naturæ metallicæ, non secus ac vitrum finem omnium corporum naturalium. Finem dico, quòd ignis illa dissoluere aut corrumpere non possit, sed omnem vim artis tolerant, atque eadem semper persistât, Quod propriè de auro & vitro dici oportet: Sed illud à natura ortum est, hoc ab arte elaboratum. Hæc de cæteris corporibus ita dici non possunt, quæ non sunt proxima & impermutabilis materia, sed assiduis mutationibus obnoxia. Argenti

*Aurū finis
est naturæ
metallicæ,
vitru autē
finis est
omnium
corporum
naturalium.*

tum autem viuum à sua causa efficiente nihil aliud fieri potest, quàm argentum aut aurū, seu cinis igne violento agente vitrum. Omnia igitur argumenta tua, *Distinctio* quæ ex discrimine corporum eiusdem *naturæ cor* nominis sed diuersæ rationis attulisti, *porū eius-* Eraste, hac distinctione euertuntur. *dē nomi-* Quòd corporum, quæ sunt eiusdē no- *nis, sed di-* minis, alia sint diuersæ rationis, vt in *uerse ra-* sanguine suillo & humano, & alia sint *tionis.* materia remota, alia proxima. Alia verò non solùm sint eiusdē nominis sed formæ & rationis, quæ accidentibus tantùm quibusdam differunt, vt argentum viuum vel vulgare vel quod corporibus metallicis inest, aut alijs rebus. Præterea quædam corpora sint proxima materia permutabilis in plures alias proximas materias, vt elementa, & quæ ex his cōcreuere multa corpora: Quædam verò sint proxima materia in quoddā extremum impermutabile & fixum, vt argētum viuum ex quo fit aurum, & omnis cinis ex quo vitrum cōflatur. Sed video obijci mihi, Si argentum viuum nō possit aliud fieri quàm argentum aut aurū, & aurum sit impermutabile corpus, ex

D d iiij

ijs Argyrogoniã aut Chryfogoniã pro-
creari non posse, cum tamen illa proxi-
mã his materiam esse dixerimus : Re-
spondemus, quod de proxima & imper-
mutabili materia diximus, intelligen-
dũ esse in corpore, quod sola natura pro-
duxit, & omnibus notũ est, vt argẽtum
& aurũ. Sed semẽ argentificum aut au-
rificũ à sola naturã non est productum,
sed arte ministra & impellente, quamuis
à causis naturalibus efficientibus.

Peroratio

HÆC sunt, Erasste, quæ ad euertẽda
argumẽta tua satis esse puto, & plura for-
tasse quã quæ primò proposuissẽm, quæ-
que quẽstionis, de qua agitur, limites prẽ-
tergrediuntur. Iam igitur dicendi finem
facere oportunũ esse arbitror. Hoc vnũ
à vobis postulo, quos totius disputatio-
nis iudices constituo, vt in memoriã hæc

*Epilogus
axiomatũ
huiusce
Apologiae.*

axiomata reuocetis: Non hĩc agi de stir-
pium aut animalium viuentium interi-
tu, sed corporum inanimorũ & mutorũ
simplici mistione & dissolutione: Vtraq;
diuersis legibus circumscribi: Illorũ or-
tus à causa efficiẽte insita proficisci, quẽ
nec sit in potestate artis, nec eiusdẽ ope
indigeat: Horũ mistionẽ à causa efficiẽte

ARGYROPO. ET. CHRYS. 215
prodire, calore & frigore scilicet in hu-
midum & siccum agentibus, si Aristoteli
credimus: Hęc, cum sint inanima, pulsu
externo agitari oportere : Causam autē
hanc externā in artis potestate esse: Vim
insitam & prolificam semini plantarū &
animalium infundere, nō artis quidem,
sed solius naturæ esse munus: At mate-
riam metallorū imperfectē mistorū re-
soluere & ad materiam argento & auro
proximā reducere, eamque & argētum
viviū vulgare perficere, nō solūm natu-
rę in mineris terre, sed & extra eas opus
esse artis impellentis causas naturales vt
agent in subiectam materiā. Formas eo-
rundem metallorū ex perpeffione ma-
terię & corporeis affectibus magis quā
ab actionibus iudicari: Eosdem affectus
& proportionē argēti & auri in materia
illis proxima sola miftione accersiri:
Quibus quęfitis & cōparatis in eandem
materiā proximam statim argenteā aut
auream formam à causa efficiente pro-
filire: Argentū & aurum, præcipuē verò
aurum finem esse naturę metallicę mi-
ftionis, Vitrum verò finem esse omniū
corporum naturaliū, quæ corrumpūtur,

& horum materiam tandem in vitrum
misceri : Huius & illius scilicet vitri &
auri miftionem ab igne esse indiffolu-
bilem : Metalla autem omnia & argen-
tum viuum ad hanc auri miftionem ar-
te reduci per causas naturales , & hinc
formam naturalem & substantialem au-
ream in materia oriri : Materiam pro-
ximam vnicuique corpori non corrup-
pi sed perfici : Quæ mifta sunt corpora,
fi rursus misceantur , perfectiora & no-
bilia effe,quàm quæ primò ex quatuor
rerum primordijs scilicet elementis cõ-
creuerunt . Quæ omnia cum æquilibri
Conclusio. ftatera cum Erasti argumentis perpen-
deritis, Scio vos, qui rerum naturalium
periti estis, nec vllis animi perturbatio-
nibus vexati estis , iudicaturos esse me
non sine ratione Argyropœiæ & Chry-
fopœiæ defenfionem suscepisse , illum
malè & perperam eandem artem falsi
damnasse , meque optimo iure ab illius
sententia ad tribunal vestrum prouo-
casse , & quod eum iudicare oportuerat
in hac disputatione sententiã illius res-
cindendo, meamque in contrarium cõ-
firmãdo, Argyropœiam & Chryfopœiã
artem

artem esse verissimam pronuntiabitis.

HÆC sunt, quæ in quaestione proposita, An Argyropœia & Chrysopœia sit ars, dicenda & differenda esse existimaui, Cui cæteræ quoque quaestiones obiter propter connexionem & coherentiam intermixtæ sunt, Scilicet, Quid sit, Quod sit, & propter quid sit. Quod si, ea, quæ prioris quaestionis & confirmationis stabiliendæ gratiâ scripsi, vobis, qui hæc perlegetis, grata esse intellexero, de cæteris quoque quaestionibus Deo optimo maximo fauente luculentius posthac aliquid editurum esse, quantum suppetet otij, apud me constitutum est, idque abstrusum magis, & maiori admiratione dignum, omniumque utilissimum.

FINIS.

Ee

ÆTAT. SVÆ. 60. AN.

AD AVTHOREM huiusce Apologiæ.

*Naturæ aurificas vires dum tentat Erastus
Inscitiæ iaculis euertere, percitus æstro
Invidia, claram illustrat malè prouidus artem:
Namque experta canens libro maledicta refellit
Cloueus emisso, quo tela retundit Erasti
In caput: Et recipit demptū Argyropœia nitorē.*

I. L.

Ad eundem.

*Quid, liber inuictō duce stas? defecit Erastus,
Nec potuit fixo sistere in arma pede.
Quid metuis frustra valuis inhiare? recessus
Et loca quæque tibi nobiliora patent.
Magna canis, magni est meriti decorarier isto
Munere: Quis magnos ista decere neget?
Ergo age, luce tua lucens audentior ito,
Principis inuicti nomine tutus eris.*

I. B. A.

Ad eundem.

*Chrysopœia libris medici damnatur Erasti,
Quam nec dente premat liuidiore Theon.*

E c ij

*Sed tanta illatum repulisti dedecus arti
Compresti rabidas inuidiaeque faces.
Chrysopœia etenim per te rediuiua nitescit,
Iamque viget libris Argyropœia tuis.
Sic feret auratis te in cælum gloria pennis,
Et studij capies præmia digna tui.*

Gulielmus Dubroc adolescens.

Ad eundem.

*Sit tibi nulla licet suscepta ex coniuge proles,
Viueret qua posses, non moriere tamen.
Aurificas peperisti artes prædiuite musa,
Argyropœia etiam diceris esse parens.
Hæc tibi perpetuos decus immortale per annos
Addent, legitimæ proles & instar erunt.*

Stephanus Gascoing adolescens.

*Errata in exemplaribus quibusdam huiusce
Apologiae sic emendanda.*

Pagina.4.linea.14. Tn, legendum est, Tu.
pag.10.lin.penult. expungenda est virgula
apposita post dictionem, Lutetiam. pag.11.lin.
2.post dictionem, Cum,adijcienda est dictio,
nihil. pag.21.lin.penult.grauioribuc, legendū
est,grauioribus. pag.23. lin.6. adfirmo, legen-
dum est,affirmo. pagin.ea.lin.14.atque, legen-
dum est,atque. pag.35.lin.24concrenere, legē-
dum est,concreuere. pag.38.lin.4. forma, le-
gendum est, forma. pag.39.lin.14.exhabet, le-
gendum est, exhalet. pag. 48. lin.24. Aquens,
legendum est, Aqueus. pag. 49. in margine,
Quod,legendum est, Quòd. pag.52.lin.1.quàm,
legendum est,quam, pag.ea.lin.10. quod, legē-
dum est,quòd. pag.54.lin.3. iucumbere, legē-
dum est,incumbere. pag.62.lin.15.differentie,
legendum est,differentia. pag.64. lin.11. con-
nexa, legendum est, connexa. pag.ea. lin.24.
Argyropœia, legēdum est,Argyrogonia. pag.
70.lin.25.ptantā, legendum est, plāta. pag. 84.
in margine,perfecta, legendum est, perfecte.
pag.85.lin.14.argenro, legendum est, argento.
pag.87. in margine, Ærs, legendum est, æs.
pag.ea.lin.10.proximus, legendum est, proxi-
mius. pag.ea.lin.19.minus, legendum est, mi-
nūs, pag.88. lin.12.quòd, legendum est, quòd.
pag.93. lin.16. Argyroppœia, legendum est,
Argyropœia. pag.ea.in margine, Cerysopœie,

E c iij

legendum est, Chrysopœiæ. pag. 94. lin. 1. mis-
 centur, legendum est, misceatur. pag. ea. lin. 14.
 imo, legendum est. imò, lin. ea. plus, legendum
 est plus. pag. 96. lin. 5. methodos, legendum est,
 modos. pag. 103. lin. 19. coacernata, legendum
 est, coaceruata, pag. 114. lin. 15. maiùs, legēdum
 est, maius. pag. 115. lin. 10. post vocabulum, Ar-
 gyropœiæ, addendum est & Chrysopœiæ. pag.
 117. lin. 25. post vocabulum, Argyropœiæ ad-
 dendum est, & Chrysopœiæ. pag. 120. in mar-
 gine ad augeri, legēdum est adaugeri. pag. 125.
 lin. 21. opinionem tuam, legendum est, opinio
 tua. linea sequenti, euertere, legendum est, e-
 uertenda. pag. 126. lin. 7. cognitionem, legen-
 dum est, cognitionem. pag. ea. lin. vltima, euim,
 legendum est, enim. pag. 127. lin. 2. post voca-
 bulum, immersa, addendum est, est, &. pag. ea.
 lin. 11. confuse, legendum est, confusè. pag. ea.
 lin. 25. terræ, legendum est, terræ. pag. 128. lin.
 21. consentiro, legendum est, consentire. pag.
 143. lin. 24. Imo, legendum est, imò. pag. 146.
 lin. 4. communi, legendum est, communia. pag.
 ea. lin. 18. Nouum, legendum, Nonum. pag. ea.
 lin. penult. imo, legendum est, imò. pag. 148. lin.
 22. nec, legendum est, nec. pag. 152. lin. 1. scrip-
 sere, legendū est, scripsere. pag. ea. lin. 16. quod-
 que, legendum est quodque. pag. 154. lin. 20.
 damnandum, legendum est, damnandam. pag.
 ea. lin. 25. nostrorum, legendum est, nostrorum.
 pag. 155. lin. 8. eandemque, legendum est, ean-
 demque. pag. 159. lin. 23. quàm, legendum

est,quam. pag.162. in margine, adtributa, legendum est, adhibita. pag.ea.lin.vlt.imo, legendum est,imò.pag.164.lin.25.separatim, legendum est,separatam. pag. 166.lin.13.separatim,legendum est,separatam. pag. 170.lin.vlt. indistinctè,legendum est,indistinctè.pag.174. in margine,diffrentia,legendum est differentia.pag.179.lin.11.quartum,legendum est, primum.pag.180.lin.14.perfectissimam,legendū est,perfectissimum.pag.181. lin.antepe. tertiū, legendum est,tertium.pag.183.lin.3.repentenda,legendum est,repetēda.pag.185.lin.22.eandem,legendum est, eadem. lin.sequ. formam insculpere,legendum est, forma insculpenda. pag.191.lin.4.metallorum,legendum est, philosophicus.pag.200.lin.16.vigesimum, legendum est,trigesimū.pag.207.lin.10.secundum, legendum est,tertium,pag.208.lin.1.ars, legēdum est,ais. pag.ead.lin.25.aduersus,legendū est aduersus. pag. 214.in margine, Epilogus, legendum est,Epilogus.

